

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

11 EYLÜL TERÖR SALDIRILARI SONRASI
TÜRKİYE VE ABD'NİN
TERÖRİZMLE MÜCADELE STRATEJİLERİ

Cem ALTINTAŞ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
AMME İDARESİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

MAYIS 2019

**11 EYLÜL TERÖR SALDIRILARI SONRASI TÜRKİYE VE ABD'NİN
TERÖRİZMLE MÜCADELE STRATEJİLERİ**

Cem ALTINTAŞ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
AMME İDARESİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

MAYIS 2019

Cem ALTINTAŞ tarafından hazırlanan “11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Türkiye ve ABD’nin Terörizmle Mücadele Stratejileri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Amme İdaresi Anabilim Dalında Kamu Yönetimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŞ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan : Prof. Dr. Mehmet Akif ÖZER

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye: Doç. Dr. Yusuf Furkan ŞEN

Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı, Polis Akademisi Başkanlığı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 22/05/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZALF
Enstitü Müdürü V.

ETİK BEYAN

Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

22.05.2019

11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Türkiye ve ABD'nin Terörizmle Mücadele Stratejileri
(Yüksek Lisans Tezi)

Cem ALTINTAŞ

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Mayıs 2019

ÖZET

ABD’de 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen saldırılar terörün ulaştığı küresel boyutu göstermesi bağlamında önem taşımaktadır. “11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Türkiye ve ABD’nin Terörizmle Mücadele Stratejileri” başlıklı bu tez, söz konusu terör saldırıları sonrasında ABD ile özellikle Ortadoğu coğrafyasında müttefik konumda bulunduğu Türkiye’nin terörizmle mücadelede belirledikleri stratejilerinin karşılaştırılması amacıyla hazırlanmıştır. Saldırıları sonrasında ABD, terörizmle mücadele etmek amacıyla yurtiçinde istihbarat alanında reform çalışmalarını, çeşitli yasal düzenlemeleri ve uygulamaları hayata geçirirken uluslararası alanda Afganistan’a ve Irak’a sert güç unsurlarını devreye sokarak müdahalelerde bulunmuştur. Bu müdahalelerde çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Terörizmle mücadele noktasında, ABD’nin müttefik olarak gördüğü Türkiye, ABD ile aynı safta yer almıştır. Türkiye, ABD’nin Afganistan ve Irak’a yönelik gerçekleştirdiği operasyonlar ve sonrası dönemde de mevcut konumunu korumuştur. Bu durum ABD’nin Irak’a yönelik gerçekleştirdiği müdahale sırasında yaşanan 1 Mart Tezkeresi sürecine kadar devam etmiştir. TBMM’de 1 Mart tezkeresinin reddedilmesi sonrasında Irak’ın kuzeyinin kontrolünün ABD tarafından PKK terör örgütüne verilmesi PKK’nın güçlenmesi sonucunu doğurmuştur. 1 Mart tezkeresi süreci Türkiye’nin PKK terör örgütü ile mücadelesinde ABD ile farklı konumda bulunmalarının başlangıcını oluşturmuştur. Diğer bir konu ise ABD’de 11 Eylül günü yaşanan terör saldırılarının Ortadoğu bölgesinde henüz sağlanamayan huzurun daha da bozulmasına neden olarak “İslamofobi” kavramının tekrar gün yüzüne çıkmasında önemli rol oynamasıdır. Yaşanan bu gelişmeler Ortadoğu bölgesinde uzun bir süre devam edecek olan kargaşa sürecinin en önemli nedenleri arasında görülebilir. Bu çalışmada 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD tarafından gerek iç güvenlik alanında gerekse uluslararası mecrada sergilenen stratejilerin küresel terörizmle mücadelede etkinliği ile Türkiye’nin müttefikleriyle aynı dönemin başlarında bulunduğu konumdan uzaklaşmasına neden olan etkenler ve Türkiye’nin terörizmle mücadele stratejilerinin ABD’nin politikalarıyla benzer olan ve olmayan noktalar değerlendirilmeye çalışılmıştır. Son olarak ABD’nin stratejisindeki uygulamalardan yola çıkarak Türkiye’nin terörizmle mücadelede daha etkin stratejiler belirlemesinde dikkate alınması gereken hususlar sıralanmıştır.

Bilim Kodu :114111
Anahtar Kelimeler :Terör, Terörizm, 11 Eylül, Güvenlik, Önleyici Savaş.
Sayfa Adedi :119
Tez Danışmanı :Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŞ

Turkey's and the USA's Fighting Strategies Against Terrorism
After the September 11 Terrorist Attacks
(M.S. Thesis)

Cem ALTINTAŞ

HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
May 2019

ABSTRACT

The attacks in the United States on September 11, 2001 are important in terms of showing the global dimension of terror. The dissertation entitled "Turkey's and the USA's Fighting Strategies Against Terrorism After the September 11 Terrorist Attacks" has been prepared with the purpose of comparing the strategies adopted by Turkey and the USA, which have been allies especially in the Middle East after the terrorist attacks. In the wake of the attacks, the United States has implemented domestic intelligence reforms, various legal regulations and practices in order to combat terrorism and intervened in Afghanistan and Iraq by introducing harsh power elements. Many people have lost their lives in these interventions. In the fight against terrorism, Turkey, which the United States considers as an ally, has been on the same side as the United States. Turkey maintained its current position in the post-period and during the operations carried out by the United States against Afghanistan and Iraq. This situation continued until the March 1st Mandate during the US intervention in Iraq. Giving control of the north of Iraq to the PKK terrorist organisation by the United States after the rejection of the March 1st mandate in the Turkish Parliament resulted in strengthening the PKK. In Turkey's combat with the terrorist organization PKK, the March 1st mandate has been the initial point of the beginning of Turkey's different position with the United States. Another issue is that the terrorist attacks in the United States on September 11 caused a further deterioration of the peace that has not yet been achieved in the Middle East and the emergence of the concept of "Islamophobia". These developments can be seen as one of the most important reasons for the upheaval process in the Middle East region for a long time. In this study, the effectiveness of the strategies exhibited by the US in the field of domestic security and international means in the fight against global terrorism in the wake of the September 11 terrorist attacks and the factors that led Turkey to move away from the position at the beginning of the same period as its ally, and the points that Turkey's anti-terrorism strategies are similar to the policies of the United States have been tried to be evaluated. Finally, the issues that should be considered in Turkey's determining more effective strategies in the fight against terrorism are listed based on the practices in the US strategy.

Science Code :114111

Key Words :Terror, Terrorism, 11th September, Security, Preventive War.

Page Number :119

Supervisor :Assist. Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŞ

TEŞEKKÜR

Bu tez çalıŐma sűrecimde, yardımlarını benden esirgemeyen, bilgi ve tecrűbelerinden çokça faydalandıđım, çalıŐmamı bilimsel temellere dayandıran tez danıŐmanım Sayın Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŐ'e, bana olan desteklerini sűrekli olarak gűsteren baŐta eŐim olmak űzere aileme, sonsuz ūkranlarımı arz ediyorum.

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGSP	Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CEO	İera Kurulu Başkanı ya da Genel Müdür
CIA	Merkezi İstihbarat Teşkilatı (ABD)
çev.	Çeviren
DEAŞ	ad-Dawlah al-Islamiyah fil-‘Iraq wa ash-Sham
D. C.	Kolombiya Bölgesi (ABD)
Der.	Derleyen
DHKP-C	Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
Ed.	Editör
FBI	Federal Soruşturma Bürosu (ABD)
Fin CEN	Finansal Suçlar Uygulama Ağı (ABD)
FKF	Fikir Kulüpleri Federasyonu
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
G-8	Dünyanın Gayri Safi Milli Hasılası en yüksek ülkeleri (ABD, Japonya, Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, Kanada, Rusya)
HDP	Halkların Demokratik Partisi
IKBY	Irak Kürt Bölgesel Yönetimi
IMF	Uluslararası Para Fonu
INS	ABD Göçmen ve Yurttaşlığa Kabul Hizmetleri
İKÖ	İslam Konferansı Örgütü

KADEK	Kürdistan Demokrasi ve Özgürlük Kongresi
KKK	Kürdistan Topluluklar Topluluğu
KCK	Kürdistan Topluluklar Birliği
KONGRA-GEL	Kürdistan Halk Kongresi
KDGM	Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı
KİS	Kitle İmha Silahı
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
No.	Numara
OAS	Amerikan Devletleri Örgütü
OHAL	Olağanüstü hal
ÖSO	Özgür Suriye Ordusu
PJAK	Kürdistan Özgür Yaşam Partisi
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
PYD	Demokratik Birlik Partisi (Suriye)
QDR	Savunma Gözden Geçirme Raporu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TAK	Kürdistan Özgürlük Şahinleri
TBMM	Türkiy Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
THKP-C	Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
THY	Türk Hava Yolları
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
UKUSA	Birleşik Krallık, ABD, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda arasında elektronik istihbarat alanında iş birliği yapılmasını öngören çok taraflı bir anlaşma
YPG	Halk Savunma Birlikleri
Vd.	ve diğerleri

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
KISALTMALAR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Terör ve Terörizm Kavramları.....	5
1.2. Terörün Unsurları	8
1.2.1. İdeoloji	8
1.2.2. Örgüt	9
1.2.3. Şiddet	10
1.3. Terörün Amaçları.....	10
1.3.1. Siyasi Amaçlar	10
1.3.2. Sosyokültürel Amaçlar.....	11
1.3.3. Ekonomik Amaçlar	12
1.3.4. Psikolojik Amaçlar.....	13
1.3.5. Dışsal Amaçlar	13
1.4. Terör Örgütlerinin Eylemlerinde Değişim.....	14

İKİNCİ BÖLÜM

11 EYLÜL 2001 TERÖR SALDIRILARI SONRASI ABD’NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE STRATEJİSİ

2.1. 11 Eylül Terör Saldırılarının Nedenleri	19
2.2. 11 Eylül Terör Saldırılarının ABD Üzerinde Yarattığı Etki ve ABD’nin Saldırlara Tepkisi ...	22

2.2.1. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası ABD'nin Ortadoğu Coğrafyasında Yer Alan Ülkelere Bakışı	28
2.2.2. ABD ve Sert Güç Uygulaması: Önleyici Savaş Stratejisi.....	29
2.2.3. Afganistan Müdahalesi ve İslamofobi	33
2.2.4. Irak Müdahalesi.....	36
2.2.5. ABD'nin Ortadoğu Ülkelerine Müdahalelerinin Değerlendirilmesi.....	40
2.2.6. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrasında ABD'nin Terörizmle Mücadelesinde Kamu Diplomasisinin Etkisi.....	41
2.3. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Yapılan Yasal Düzenlemeler	43
2.4. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Dönemde ABD Başkanları'nın Terörizmle Mücadele Stratejileri.....	46
2.4.1. Bush Dönemi (2000-2008 Yılları Arası) ABD'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi	46
2.4.2. Obama Dönemi (2008-2016 Yılları Arası) ABD'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi ...	51
2.4.3. Bush Dönemi İle Obama Döneminde ABD'nin Ortaya Koyduğu Terörizmle Mücadele Stratejilerinin Karşılaştırılması	60
2.4.4. Trump Dönemi (2017 Sonrası) ABD'nin Terörizmle Mücadele Stratejilerinin Beklentisi	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

11 EYLÜL 2001 TERÖR SALDIRILARI SONRASI TÜRKİYE'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE STRATEJİSİ

3.1. 11 Eylül Saldırıları Sonrası Türkiye'nin Terörizm Deneyimleri	67
3.1.1. Türkiye'nin 11 Eylül Terör Saldırıları Öncesinde PKK Terör Örgütü İle Mücadele Stratejisi	71
3.1.2. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrasında Türkiye'nin PKK Terör Örgütü İle Mücadele Stratejisi	73
3.1.3. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Türkiye'de Yapılan Yasal Düzenlemeler	76
3.1.4. 2003 Yılında İstanbul'da Meydana Gelen Saldırıları Sonrası Türkiye'nin Sergilediği Terörizmle Mücadele Stratejisi.....	78
3.1.5. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Stratejisine Yönelik Değerlendirme.....	79
3.2. 2003 Irak Savaşı Sürecinde Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Stratejisine ABD'nin Terörizme Karşı Savaş Stratejisinin Etkisi	83

3.3. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrasında Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Stratejisinin AB Üyelik Sürecine Etkisi	85
3.4. ABD ve Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Stratejilerinin Suriye İç Savaşına Etkisi	90
3.5. Türkiye'nin 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Terörizmle Mücadele Stratejisinin Küresel Politikalara Etkisi	96
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	99
KAYNAKLAR.....	109
ÖZGEÇMİŞ.....	119

GİRİŞ

Yüzyıllar öncesine dayanan terörizm olgusu, bugüne kadar tarih sahnesinden silinemediği gibi bugünden sonra da bunu başarmak pek mümkün görünmemektedir. Geçmişte bugüne nazaran daha kısıtlı bir etki alanına sahip olan terör eylemleri küreselleşme ile etki alanını genişletmiştir. Önceleri; ortaya çıktığı coğrafyada etkili olan terör örgütleri 11 Eylül ile etki sahalarını uzak coğrafyalara taşıyarak ve dünyanın neredeyse tamamını etkisi altına alır bir hale gelmiştir. 11 Eylül terör saldırıları öncesinde güdülen amaç, terör örgütlerinin toprakları üzerinde yaşadığı devletten kişi özgürlükleri üzerinde çeşitli ödümler almak ve bağımsızlık kazanmak uğruna eylemler gerçekleştirmekken günümüzde söz konusu hedefler daha büyük boyutlara ulaşmıştır. Günümüzde kimi devletlerin suçlu olduğu inancına dayanılarak terör örgütleri mensuplarınca söz konusu devleti cezalandırmak amacıyla da terör eylemleri gerçekleştirilebilmektedir. Bunun sonucunda da devletler için terörizm, uluslararası ilişkilerin önemli bir enstürmanı haline dönüşmektedir.

11 Eylül 2001 tarihinde ABD’de, dünya üzerinde daha önce böylesi büyük çapta yaşanmamış olan terör saldırıları gerçekleştirilmiştir. Bu terör saldırılarında, dört adet yolcu uçağı teröristler tarafından kaçırılmış ve New York’daki Dünya Ticaret Merkezi ile ABD Savunma Bakanlığı binası olan Pentagon hedef alınmıştır. ABD televizyon kanalları vasıtasıyla bu saldırılar dünyanın dört bir yanına canlı olarak izlettirilmiştir. Günümüzün dünya devi olarak kabul edilen ABD’ye karşı girişilen bu terör saldırıları aslında ABD’nin sanıldığı gibi kendi güvenliğini tam anlamıyla tesis edemediğini aslında hiç de güvende olmadığını göstermiştir. Bu günden sonra da tarihin seyri önemli bir şekilde değişmeye başlamıştır. Sebebi ne olursa olsun asla kabul edilmesi mümkün olmayan bu terör saldırıları binlerce kişinin hayatını kaybetmesinin yanında ABD tarafından kendi vatandaşlarına karşı duyulan sınırsız güvenin de ortadan kalkması sonucunu doğurmuştur.

11 Eylül 2001’de gerçekleştirilen terör saldırıları gerek ABD’de gerekse dünya kamuoyu nezdinde bir yandan şaşkınlık uyandırırken diğer yandan nefret duygularını ortaya çıkarmıştır. Saldırılarda kullanılan yolcu uçaklarının ABD Merkezi Haber Alma Teşkilatı (CIA), Amerikan Federal Soruşturma Bürosu (FBI) ve diğer ülke istihbarat teşkilatlarının konuları bağlamında haberlerinin olmadan büyük bir gizlilik içerisinde hazırlıkların

yapılarak teröristlerce kaçırılması ve saldırılarda kullanılması ilk etapta cevaplanması mümkün olmayan sorular dizisini beraberinde getirmiştir.

Bu kara günün hemen akabinde dönemin ABD Başkanı George Bush tarafından gerçekleştirilen saldırılar bir terör olayı olmaktan ziyade kendilerine karşı girişilen bir “savaş” olarak nitelendirilmiştir. Sonrasında da kendisi tarafından terörizme karşı savaş başlatıldığı dünya kamuoyuna açıklanmıştır. Bu savaşta Bush tarafından; taraflar, teröristler ve onlara destek olanlar ile ABD ve yanında yer alanlar olarak belirlenmiştir. ABD tarafından terörizme karşı başlatılan bu savaşa ABD kamuoyunun yanı sıra çok büyük bir uluslararası destek de gelmiş akabinde de Afganistan’a karşı bir askeri operasyon başlatılmıştır. Bush tarafından “ya bizimlesiniz ya da teröristlerle” şeklinde tarafların sınıflandırılması sonrasında da terörizme karşı geniş çaplı bir savaş ilan edilmiştir.

ABD tarafından 11 Eylül terör saldırıları sonrasında Afganistan’a yönelik gerçekleştirilen operasyonlarda dünya kamuoyunun desteği söz konusu iken sonrasında Irak’a yönelik gerçekleştirilen operasyonlarda aynı destek görülememiştir. ABD ile Türkiye’nin ilişkileri Irak işgali sürecinde kritik bir boyut kazanırken 1 Mart Tezkeresi olarak bilinen dönemde en sancılı hale dönüşmüştür. Devamında “Çuval Olayı”¹ olarak kamuoyuna yansıyan süreçte yaşananlarla iki devlet arasındaki ilişkiler diplomatik boyutta neredeyse durma noktasına ulaşmıştır.

Yaşanan bu durum nedeniyle ABD ile Türkiye’nin gerilen ilişkileri uzunca bir süre devam etmekle beraber 2010 yılına gelindiğinde Tunus’ta başlayan “Arap Baharı” olarak tarihte yerini alan dönemde ABD tarafından Türkiye’nin müttefik bir devlet olduğu tekrar hatırlanmış ve Orta Doğu coğrafyasındaki devletler için Türkiye rol model olarak gösterilmiştir. Bu gelişme Türkiye’nin ABD ve ortakları için sahip olduğu önemi belirtmektedir.

Tez, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD tarafından belirlenen terörizmle mücadelede savaş stratejisinin Türkiye’nin önceliklerine yönelik oluşturulan politikalarına etkisini

¹4 Temmuz 2003 tarihinde Süleymaniye’de görevli Türk askerlerine yönelik olarak ABD askerleri ile Peşmerge tarafından 11 Türk askerinin başlarına çuval geçirilerek gözaltına alınması "Çuval Olayı" olarak literatürde yerini almıştır.

ortaya koyabilmek amacıyla oluşturulmuş ve hazırlanmıştır. Buna yönelik olarak 11 Eylül terör saldırıları sonrası ilişkilerin her iki devlet için çalkantılı bir şekilde sürdüğü belirtilebilir. Terörizmle mücadele etmek maksadıyla belirlenen stratejilerde başvurulacak sert güç uygulamasının kontrol altında ve amaca yönelik olarak tutulması gerektiği ABD'nin stratejisinde göz ardı edilen husus olarak karşımıza çıkmıştır.

11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD ile Türkiye'nin terörizmle mücadele stratejilerini konu alan bu çalışmanın amacı, saldırıların akabinde ABD tarafından ulusal güvenliğe yönelik olarak geliştirilen iç tedbirler ile uluslararası arenada belirlenen stratejinin etkilerinin ve sonuçlarının değerlendirilmesinin yanında aynı stratejinin Türkiye'nin PKK ile mücadelesinde uygulanabilir olup olmadığını değerlendirmektir. Çalışmada, ülkemizin sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik konumu itibarıyla terör örgütlerinin büyük çaplı saldırılarına maruz kalabileceği ihtimali göz önünde bulundurularak olası saldırıları bertaraf etmek amacıyla doğru stratejilerin belirlenmesinde ABD'nin hatalarından dersler çıkartılması amacıyla saldırıların sonrasında ABD tarafından terörizmle mücadelede ortaya konulan stratejinin sonuçları ile Türkiye tarafından aynı stratejinin PKK ile mücadelede benimsenme düzeyi, her iki devletin ortak paydada buluşmadığı zamanlarda yaşanan sorunlar, buna bağlı olarak gerilen ilişkilerin seyri, bunun yanında başka olaylarda iki devletin birbirlerine karşı sergiledikleri tutumlar, belirli zaman dilimlerinde karşılaşılan çatışmaların çözümünde ABD'nin izlediği yol, ABD tarafından terörizmle mücadelede belirlenen stratejinin Türkiye'nin içerisinde bulunduğu süreçlere etkisi incelenecektir.

Bu çalışmanın üstesinden gelmesi gereken temel zorluk, terörizm kavramını araştırmacılar tarafından birbirinden farklı olarak ele alınması ve bir kesimin terörist olarak gördüğü kitlenin bir başkası tarafından özgürlük savaşçısı olarak nitelendirilmesinden kaynaklı tanımlama sorunu olmuştur. Bir başka zorluk ise, ABD tarafından ortaya atılan terörizmle mücadelede “Önleyici Savaş (preventive war)” stratejisinin diğer devletler tarafından 11 Eylül terör saldırılarının hemen sonrasında benimsenmesine rağmen geçen zaman içerisinde bu stratejiden uzaklaşılması olmuştur.

ABD'nin ve Türkiye'nin 11 Eylül 2001 sonrasında ülke yönetimleri tarafından yurtiçinde ortaya konulan terörizmle mücadele odaklı stratejileri ile uluslararası arenada belirlenen stratejiler doğrultusunda ortaya konulan eylemler nitel belge incelemesi yöntemi

kullanılarak karşılaştırılmıştır. Konuyla ilgili veriler; literatürde yer alan kitaplardan, bilimsel makalelerden, akademik yazında öneme sahip kuruluşların yayınlarından, belirli internet sitelerinden toplanmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler tümevarımcı bir analize tabi tutularak kodlanmış, benzer olanlar ve farklılık bulunan veriler tarihsel süreç dikkate alınarak biraraya getirilerek temalar bulunmuş, tasnif edilen veriler analitik ve eleştirel bir bakış açısıyla saptamalarımız çerçevesinde çözümlenmeye çalışılmıştır. 11 Eylül 2001 tarihinden sonra Türkiye'nin terörizmle mücadele sürecinde sadece PKK terör örgütü özelinden hareketle bir değerlendirme yapılacaktır.

Çalışma üç bölümden oluşmuştur. Birinci Bölümde, konunun kavramsal çerçevesi olarak öncelikle terör ve terörizm kavramlarına ve bu kavramların unsurları ile amaçlarına yer verilecektir.

11 Eylül 2001 terör saldırılarının nedenleri ve saldırılar sonrasında ABD'nin terörizm algısında meydana gelen değişime bağlı olarak ortaya konulan “Önleyici Savaş” stratejisi İkinci Bölümde incelemeye tabi tutulmuştur. İlk başlarda benimsenen stratejiye sağlanan kamuoyu desteğinin zaman içerisinde kaybolduğu bu bölümde ele alınmıştır.

ABD'nin terörizmle mücadelede belirlediği stratejinin Türkiye üzerindeki etkilerini baz alarak işleyen Üçüncü Bölümde müttefik olan iki devletin karşı karşıya kaldığı durumlarda ABD'nin tutumları ile Türkiye'nin ürettiği politikalarda ABD stratejisinin etkilenme düzeyi aktarılmaya çalışılmıştır. ABD'nin kendi çıkarları doğrultusunda uzunca süredir müttefik olan Türkiye'yi göz ardı ederek yeni oluşumlar kurabileceği bu bölümde nitelenmiştir.

11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD ve Türkiye'nin terörizmle mücadelede belirledikleri stratejilerin karşılaştırılmalı olarak incelenmesi Sonuç ve Değerlendirme Bölümünde yapılmış uluslararası terörizmle mücadelede etkinliği ve başarıyı artıracak öneriler bu bölümde sıralanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Terör ve Terörizm Kavramları

Etimolojik olarak incelendiğinde, Latince “terrere” kelimesinden gelen terör kavramı TDK sözlüğünde “yıldırı” anlamı taşımaktadır. Sözlükte “yıldırı” da; “yıldırma, cana kıyma ve malı yakıp yıkma, korkutma, tedhiş” olarak karşılık bulurken terörizm ise “siyasi bir amaca ulaşmak için yıldırma hareketlerini düzenli bir biçimde kullanma, tedhişçilik” olarak ifade edilmektedir.²

Pozitif hukukumuzda terör kavramının tanımı 12.04.1991 tarih 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda yer almaktadır. Türk kanun koyucusunun bu tanımı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin hangi eylemleri terör kapsamında değerlendirdiği açısından önem arz etmektedir. Söz konusu kanunun birinci maddesinde; “*terör, cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir*” şeklinde ifade edilmiştir.

Literatürdeki terör tanımları incelendiğinde; Chomsky tarafından birçok tanımının ele alınması sonucunda akla en uygun olarak belirlenenlerin ortak amacının; “*siyasal, dinsel ya da ideolojik nitelikli hedeflere ulaşmak*” olduğu, bunun da “*yıldırma ve baskı yoluyla ya da korku yaratarak kararlaştırılmış şiddet ya da şiddet tehdidi kullanmak*” yolu ile gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Chomsky tarafından ele alınan terörizm tanımında

²İnternet: “Türk Dil Kurumu”. Web:

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c706f30676768.07064570 adresinden 12 Haziran 2015’de alınmıştır.

kavram amaçsal olarak işlenmiştir.³ Achcar'ın tanımında ise terör, sivil halka uygulanan şiddeti ön planda tutmaktadır.⁴ Achcar, terörizmi; “*hükümetlerin ya da diğer kolektiflerin belirli bir tarzda davranmalarını sağlama girişimleriyle bağlantılı amaçlara ulaşmak için sivillerin hedef alınması*” şeklinde ele almıştır. Her iki düşünürün tanımında şiddet ortak payda iken her şiddet eylemini her ikisi de terör kategorisi içerisinde değerlendirmemektedir. Buradaki ayırt edici nokta, uygulanan şiddetin devlet yönetimine ideolojik, siyasi ya da dini bir yaptırımı zorla kabul ettirme gayesi taşımasıdır ki o halde terör kategorisi içerisinde değerlendirilebilir.⁵

Ancak terörizmin subjektif unsurları bünyesinde barındırmasına bağlı olarak herkesi farklı boyutlarda etkilemesi nedeniyle ortak tanımın yapılmasına olumsuz etki yapmaktadır.⁶ Bir çok araştırmacı terörizmi siyasi ve sosyal alanda farklılıklar oluşturmaya yönelik korkuyu ve dehşeti yaşatmak amacıyla planlanan şiddet unsuru olarak da ele almaktadır.^{7,8}

Buraya kadar ifade edilenler bağlamında terörizm, bir örgüt tarafından, devletin otoritesini sarsmak amacıyla mevcut düzeni değiştirmek ve hedefe ulaşana kadar sürecek olan bir sürekliliğe sahip belirli bir plan dahilinde hareket edecek sistematığı bünyesinde barındıran ve herhangi bir kuralı olmayan bir strateji olarak ifade edilebilecek bir olgudur.

Siyasi, ideolojik veya dinsel amaçlara ulaşmada bir strateji olarak görülebilecek olan terörün eylemsellik kazanması ile ortaya çıkan terörizm olgusu; gerçekleştirilen terörist eylemler ile “yeni düzen” çağrısı yapar, terörist bu amaçlara ulaşmak gayesinde eylemlerini meşru görür ve böylelikle de terörizm bir propaganda aracı halini alır.⁹ Ayrıca söz konusu bu propagandaya inanan, amaçlarının meşruiyetini kabul eden çevrelerce terör olayları içerisinde eylemci olarak yer alan teröristin birçok kesim tarafından aslında özgür

³ Chomsky, N. ve Achcar, G. (2007). *Tehlikeli Güç ABD'nin Dış Siyaseti ve Ortadoğu, Terör, Demokrasi, Savaş ve Adalet Üzerine Diyaloglar*, (Çev.: Y. Alogan). İstanbul: İthaki. (Eserin orijinali 2007'de yayımlandı), 18.

⁴ a.g.e., 20.

⁵ a.g.e., 23.

⁶ Schmid, A. P. (Ed.) (2011), *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, New York and London: Routledge, 39-98.

⁷ Stevens, M. J., (2005), “What is Terrorism and Can Psychology Do Anything to Prevent It?”, *Behavioral Sciences and The Law*, 23 (4), 513.

⁸ Enders, W., Sandlaer, T., (2005), “After 9/11: Is It All Different Now?”. *Journal of Conflict Resolution*, 49 (2), 2005 (April), 259-277.

⁹ Türkkahraman, M. ve Şahin, K. (2011) *Ayrılıkçı Terörle Mücadelede Sosyal Bütünleşmeyi Sağlayıcı Unsurlar. Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler, Uluslararası Terörizm ve Sınırtaşın Suçlar Sempozyumu (UTSAS 2010) Seçilmiş Bildirileri-2*, Ankara: Başak, 51-52.

olmayı hedefleyen, özgürlük arayışı içerisinde olan bir “özgürlük savaşçısı” olarak değerlendirilebilmektedir.

Terörizm günümüzde uluslararası siyasetin bir enstrümanı olarak devletlerce de kullanılabilir. Devletler tarafından terör örgütlerine yapılan gerek maddi, gerek diplomatik, gerekse lojistik yardımlar terörizm olgusunun kazandığı boyutun büyüklüğünü ortaya koyabilmektedir.¹⁰ Günümüz terörizm hareketlerine bakıldığında eski dönemde yaşanan eylemlere göre hem oluş hem de etkileri bakımından büyük farklar olduğu görülebilmektedir. Bu farkların oluşmasının nedeni ise ulaşım ve iletişim araçlarındaki yaygınlık ile basın gelişmesinde yatmaktadır. Artık iletişim araçlarında yaşanan gelişmeler ile medyada terör eylemlerinin geniş yer tutması ve kolaylıkla geniş kitlelere ulaşması, böylelikle de etkinliğini arttırması söz konusu olabilmektedir. Terörist, günümüz medyası ile vermek istediği mesajını daha geniş kitlelere kolaylıkla iletebilmekte, eylemlerinin geniş kitlelerin uhdesine ulaşmasını sağlayabilmektedir.

Yine terörizm günümüzde uluslararası siyasetin bir enstrümanı olarak devletlerce de kullanılabilir. Devletler tarafından terör örgütlerine yapılan gerek maddi, gerek diplomatik gerekse lojistik yardımlar terörizm olgusunun boyutunu değiştirmiştir.¹¹ Uluslararası siyasal ve maddi destek alan terör örgütleri, mevcut düzeni sorgulayarak dehşet ve korku unsurlarını kullanmaları sayesinde, daha iyi bir düzenin kurulması, hak arayışları, bağımsız devlet kurma yönünde hedefler göstererek propaganda yapmakta ve faaliyetlerini meşrulaştırmaktadırlar. Bunların dışında siyasal herhangi bir amaç taşımayan, kimi zaman para ve silah elde etme amacıyla da terör örgütleri başka güçlerin emellerine ulaşmasında taşeronluk yapabilmektedir.¹²

Bugüne kadar uluslararası alanda ortak bir terör, terörizm tanımının yapılamayışı, devletlerin terörist gruplara dış politikalarına göre konumlanan bakış açıları ile yaklaşımları, her devletin kendi çıkarları doğrultusunda yaptığı farklı tanımlar uluslararası boyutta ortak bir terörle mücadele politikası oluşturulması gibi bir amacın oluşmamasına

¹⁰ Arı, T. (2013). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, (Onuncu Baskı). Bursa: MKM, 521.

¹¹ a.g.e., 521.

¹² Taşdemir, F. (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, (Birinci Baskı). Ankara: USAK, 44.

neden olmuş, münferit devletlerin kendi bakış açılarına göre sergiledikleri terörizm ile mücadeleleri de yeterli olamamıştır.¹³

Buraya kadar terör ve terörizm kavramları genel olarak ele alınmış olup gelinen noktada konunun daha iyi anlaşılmasını teminen terörün; unsurları, amaçları açıklanmaya çalışılacaktır.

1.2. Terörün Unsurları

Yapılan çalışmalarda terörün unsurlarının; ideoloji, örgüt ve şiddet olarak ele alındığı görülmektedir.

1.2.1. İdeoloji

Literatürde ideoloji; siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, moral, estetik düşünceler bütünü olarak tanımlanmaktadır.¹⁴ Terör örgütleri için ideoloji, varlıklarının gerekçesini ortaya koyan, ulaşılabilecek hedefleri gösteren, bu hedeflere nasıl ulaşılabileceği hakkında yol gösteren bir rehberdir.¹⁵ Özgürlük arayışı kisvesi ile ideolojik söylemi kullanan terörist, amacına ulaşmak için kullandığı şiddet, zor, baskı gibi araçları bu yol ile meşrulaştırmaya, aynı ideolojiye inananların kalbinde ve vicdanında yer tutmaya çalışmaktadır. Aynı görüşe ve ideolojiye sahip bireylerin oluşturdukları örgütlerin etkinlikleri daha fazla olabilmekte, amaçlarına ulaşmak için birçok yol denenebilmekte, mensup oldukları örgütün yaşamını kendi yaşamlarından dahi önde tutabilmektedirler. İdeoloji, örgüt içerisinde bütünleşmeyi sağlayarak örgütün insan unsurunun bir araya gelmesini hedeflemektedir. Terör örgütleri ideoloji ile yoğurulmuş mensuplarına hedeflerine ulaşma yolunda her türlü eylemi yaptırabilme şansına sahip olabilmektedir.

¹³ Çapar, E. (2013). *Türkiye’de İç Güvenlik Yönetimi ve Terörle Mücadele*, (Birinci Baskı). Ankara: Adalet, 54.

¹⁴ İnternet: “Türk Dil Kurumu”. Web: http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c706f33f3b097.86043525 adresinden 22 Haziran 2015’de alınmıştır.

¹⁵ Çapar, 2013, 63.

1.2.2. Örgüt

Aynı ideolojiye sahip en az iki kişinin aynı amaca ulaşabilmek için bir araya gelmeleri ile oluşan yapı, örgütü teşkil etmektedir. Bu yapı terör örgütünün şiddet unsurunun kullanımı sırasında hiyerarşi ve kurallar bütününe belirlemede önem taşımaktadır.¹⁶

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu 7. Maddesi terör örgütü başlıklı olsa da bu kanunda terör örgütünün doğrudan yapılmış bir tanımı bulunmamaktadır. Ancak terör örgütünün “*Cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, 1 inci maddede belirtilen amaçlara yönelik olarak suç işlemek üzere...*” kurulması zikredilmektedir. Suç işlemek amacı ile örgüt kurmaya ilişkin Türk Ceza Kanunu 220. maddesi terör örgütlerini de kapsayan genel düzenleme niteliğinde olup örgütlü suçun varlığı için en az üç kişinin varlığını aramaktadır.¹⁷ Söz konusu Türk Ceza Kanunu 220. maddesi ayrıca örgütün hiyerarşik bir ilişki ve süreklilik içerisinde, elverişli araç ve gereçlerle amaç suçları işlemek üzere bir araya gelmesini ve devamlılığını aramaktadır.¹⁸

Terör örgütleri amaçlarına ulaşmak için hem legal hem de illegal alanda varlıklarını sürdürebilmektedir. Bir örgütün legal yapılanması dernek, dergi, siyasi parti gibi hukuk düzenlerince varlıkları olumlanan kurumsal yapılar şeklinde gösterilebilmesine karşın illegal alan yapılanmaları ile çoğunlukla hukuk düzenlerinin kabul etmediği baskıyı ve zoru kullanan silahlı militanlardan bahsedilebilmektedir. Her iki alana mensup örgüt üyeleri aynı amaca ulaşmak için çaba sarf etmektedirler. Bu noktada planlı olarak gerçekleştirdikleri propaganda eylemleri aynı zamanda örgütlü olmak da zorundadır. Legal alan propagandaları ile saflarına yandaş çekerken illegal alan eylemleri ile halk üzerinde korku oluşturmak amacı taşımaktadırlar.

¹⁶ a.g.e., 64.

¹⁷ İnternet: Türk Ceza Kanunu 220. Madde 1. Fıkra “...Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir.” İnternet: “Türk Ceza Kanunu”. Web: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> adresinden 23 Şubat 2019’da alınmıştır.

¹⁸ İnternet: Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 27/11/2012 tarih ve 2012/2721 esas, 2012/13802 karar sayılı ilamı. İnternet: “Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Hukuki Müzakere Toplantıları 28 Kasım1 Aralık 2013 – Nevşehir”. Web: <https://docplayer.biz.tr/24362394-Hakimler-ve-savcilar-yuksek-kurulu-hukuki-muzakere-toplantilari-28-kasim-1-aralik-2013-nevsehir.html> adresinden 23 Şubat 2019’da alınmıştır.

1.2.3. Şiddet

Terör örgütleri halka şiddet uygulayarak devleti zayıf gösterme, halkı sindirme, toplumda korkuyu yaratma, yandaşları gözünde itibar kazanma, halk arasında kargaşa hali ve kaosun yayılmasını sağlama, mensupları üzerindeki otoritesini artırma, devletin halkı koruyamadığı yönünde halkta algı uyandırma amacı taşımaktadır.¹⁹

Şiddet kullanımını açısından terör ile savaş karşılaştırıldığında terörün daha acımasız olup hiçbir kural veyahut düzene tabi olmaksızın amaca ulaşmak için her türlü şiddeti kullanabildiği belirtilebilir. Savaş ise geçmiş deneyimlerden oluşan uluslararası hukuktan kaynaklanan savaş hukuku kuralları çerçevesinde icra edilmektedir. Yani, terörün hiçbir kuralı bulunmamaktadır.²⁰ Buna bağlı olarak da terörün ortaya çıkardığı tahribat da daha fazla olabilmektedir.

1.3. Terörün Amaçları

Buraya kadar anlatılanlar ışığında terörün beş ana amacının bulunduğunu söylemek mümkündür. Bunlar; siyasi, sosyokültürel, ekonomik, psikolojik, dışsal amaçlardır.

1.3.1. Siyasi Amaçlar

Bir ülkenin vatandaşları arasında inanç, ideoloji, kimlik farklılıklarının bulunması halinde bu durum terör örgütleri tarafından kullanılabilir. Terör örgütleri halk arasında çatışmayı körükleyici bir rol üstlenerek farklılıkları ortaya çıkartabilir. Buna bağlı olarak da aynılığı bulunan bireyleri biraraya getirilebilir. Halk arasında etnik farklılıklar, ideolojik ayrımlar, dünya görüşleri arasındaki zıtlıklar nedeniyle insanlar kolayca ayrışabilmektedirler. Bu farklılıkları kullanan terör örgütleri propagandalarını ya bu farklı gruplara uygulanan eşitliksiz muamelelerin giderileceği yönünde ya da bu farklılığa üstünlük sağlama amacı doğrultusunda çeşitli söylemler oluşturabilir. Bunlardan başka mevcut düzene alternatif olma vaadi de ayrıştırıcı bir unsur olarak kullanılabilir.²¹ Bir

¹⁹ Çapar, 2013, 66.

²⁰ a.g.e., 66.

²¹ Gül, 2012, 22.

ülkedeki hakim rejim, insana verilen değer, halk üzerindeki otoritenin zayıf olması, çatışma halinde bulunan siyasi partiler gibi unsurlar teröre zemin hazırlayabilmektedir.²²

Siyasi amaçlarla hareket eden terör örgütü devlet otoritesini sarsmak için devletin vücut bulan hali olan genelde kamu görevlilerini özeldede ise devletin toplumsal düzenini sağlamak için şiddet kullanmakla yetkilendirdiği güvenlik güçlerini eylemlerinin hedefi olarak belirleyebilmektedir. Güvenlik güçlerinin halkı koruma görevine haiz olmaları nedeniyle terör eylemlerinde hedef alınan bu görevlilerin görevlerinin gereğini yerine getirilmesine engel olunmakta, halkta devletin halkını koruyamadığı algısının oluşturulması amaçlanmaktadır. Oluşturulmak istenen otorite boşluğunun bulunması halinde örgüt, kendisi boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. İlk hedef bir güvensizlik ortamı oluşturmaktır. Sonrasında ise oluşan bu güvensizlik ortamında örgütün otoriteyi ele geçirme çabası, devletin sürekli görevlerini kendisinin yapmaya soyunması söz konusu olabilmektedir. Maliye, hukuk gibi alanlarda devlet dışı aktörlerin söz sahibi olması halinde örgütler kendilerini emellerine ulaşmış olarak kabul etmektedir.²³

Terör örgütleri devlet otoritesini sarsmak için güvenlik güçleriyle halk arasında bulunan bağı da zayıflatma amacı güderler. Güvenlik güçleri ile halkın karşı karşıya gelmesi için eylemlerine yön verirler. Terör örgütüne yönelik operasyonlarda halk ile örgüt mensubunun ayrımının yapılamaması, güvenlik güçlerinin uyguladığı şiddetin yaygınlaşması, böyle bir ayrım yapılabilse dahi müdahalenin gerçekleştiği bölgelerde halkın günlük yaşamının zorlaştırılması vatandaşların mağduriyetine neden olmaktadır. Toplumsal düzeni bozulmuş bir bölgede yaşayan halk toplumsal düzeni bozan terör örgütüne tepki gösterdiği kadar bu düzenin devamını sağlamak ile görevli güvenlik güçlerine de tepki duyabilmektedir. Propaganda yapabilmek amacıyla yönelik olarak terör örgütleri bu gibi durumların ortaya çıkmasını arzulamaktadırlar.²⁴

1.3.2. Sosyokültürel Amaçlar

Terör örgütleri, yukarıda sayılan siyasi amaçlarının yanında, eylemleri ile halk üzerinde tahribat yaratma arayışı içerisinde de bulunarak sosyokültürel amaçlar elde etmeyi

²² Çapar, 2013, 72.

²³ a.g.e., 68.

²⁴ a.g.e., 69.

istemektedir. Eylemler neticesinde halk üzerinde meydana gelen moral bozukluğu, yılgınlık gibi hislerden dolayı artık halkın devlete olan güven duygusunda azalma meydana gelebilmektedir. Devlete ve hükümete güvenini kaybetmeye başlayan vatandaşlar da artık günlük ihtiyaçlarını karşılama maksatlı alışveriş merkezleri ile sinema gibi sosyal alanlarda kendisini güvende hissetmeyecektir. Teröre karşı birlikte hareket etme gerekliliği bu sayede zayıflatılarak halk ile devlet otoritesi arasındaki ayrışmaya zemin hazırlanacaktır.²⁵

1.3.3. Ekonomik Amaçlar

Ülkenin gelişimi ve refahın artması amacına yönelik olarak yatırım yapmak isteyen ülkelerde terör örgütleri, ülkenin bu amacını gerçekleştirmesinin karşısında tavır almaktadırlar. Üretim, istihdam, ekonomi alanlarında yatırım yapma arzusu içerisinde olan devletlerde terör örgütleri faaliyetlerini ve eylemlerini artırarak ülkenin varlıklarını terörle mücadele alanında harcamalarını istemektedirler. Örgütler, ülkenin kalkınma hamlelerine zarar vererek gelişmişliğin engellenmesine, ülkede refah düzeyinin azalmasına ve istikrarsızlığın artmasına neden olarak halkın kendi saflarında yer tutmalarını arzulamaktadırlar.²⁶

2016 yılında Davos Dünya Ekonomik Forumu'na 83 ülkeden katılan 1409 üst düzey yönetici ile ekonomik büyümedeki riskler ve endişeler konusunda bir anket yapılmıştır. Pricewaterhouse Coopers International Limited şirketi tarafından yayınlanan 19. Geleneksel CEO Anketi sonuçlarında; “jeopolitik riskler” olarak ifade edilen terör eylemleri ve bunların neden olduğu sonuçlar katılımcıların %74'ünce ekonomik büyümeye zarar veren ikinci etmen olarak ifade edilmiştir.²⁷ Bu sıralamanın bir önceki yıla oranla dördüncü sıradan ikinci sıraya yükseldiği de ilgili şirket tarafından deklare edilmiştir. Bu yükselmenin arkasında 2015 yılı içerisinde gerek Fransa'da gerekse Türkiye'de gerçekleşse de yankısı uluslararası alanda ses getiren terör eylemlerinin bulunduğu okunabilir. Keza söz konusu ankete ülkemizden katılan şirket yöneticileri için jeopolitik

²⁵ a.g.e., 70.

²⁶ a.g.e., 19.

²⁷ İnternet: “CEO Anketi” Web: <http://www.pwc.com/gx/en/ceo-agenda/ceo-survey-2016.html> adresinden 22 Ocak 2016'da alınmıştır.

riskler katılımcıların %93'ü tarafından ekonomik büyümeye zarar veren birinci etmen olarak değerlendirilmiştir.²⁸

1.3.4. Psikolojik Amaçlar

Terör eylemlerini planlayan ve icrasını gerçekleştiren terör örgütü mensuplarının masum insanları kadın, çocuk-çocuk demeden öldürme şeklinde gerçekleştirdikleri eylemler göz önüne alındığında teröristlerin aslında hastalıklı kişiler oldukları da söylenebilir. Hastalıklı olmayan bireylerin hem kendi hayatlarını hem de kurbanlarının hayatlarını kolayca sonlandırması mümkün görünmemektedir. Bu eylemleri gerçekleştirenler bahsedildiği gibi ya hastalıklı olmak durumunda ya da hayattan hiçbir beklentisi olmayan ve hatta hayatını sonlandırmak isteyenler arasında yer almaktadır. Yapılan çalışmalarda terör grupları için eleman temininin gerçekleştirileceği yaş aralığı 14-25 olarak belirlenmiştir. Bu yaş aralığı dikkate alındığında örgütün hedef kitlesinin eğitim düzeyleri düşük olan bireyler olduğu da söylenebilecektir. Toplum içerisinde kabul görmeyen bireyler gerçekleştirdikleri eylemlerle örgüt içerisindeki görevlerini ifa ettiklerini düşünmekle birlikte kendilerini örgütün bir neferi ve savunucusu olarak görmektedirler.²⁹

1.3.5. Dışsal Amaçlar

Terörün faaliyet alanını oluşturan ülke dışında başka bir ülkeden destek almadan hayatını devam ettirmesi mümkün olmamaktadır. Terör örgütlerine söz konusu dış destek; başka bir ülke tarafından yapılabileceği gibi diğer ülkede faaliyet gösteren kurum, kuruluş, sivil toplum örgütü gibi yapılar tarafından sağlanan yardımlar şeklinde de olabilir. Bu yardımlar siyasi, mali, kültürel, lojistik destekler şeklinde kendisini gösterebileceği gibi militanların o ülkede eğitimlerinin organize edilmesi, teröristlere güvenceli devlet olma, faaliyetlerin rahat bir şekilde sürdürülmesi gibi biçimlerde de kendisini gösterebilir.³⁰

²⁸İnternet: "Küresel CEO Anketi Röportaj: Pwc Türkiye Başkanı Haluk Şahin Haberi" Web: <http://www.haber24.com/kuresel-ceo-anketi-roportaj-pwc-turkiye-baskani-haluk-sahin-haberi-406256> adresinden 22 Ocak 2016'da alınmıştır.

²⁹ Çapar, 2013, 77-78.

³⁰ a.g.e., 78.

Terörün değişen gün koşullarına bağlı olarak kendisini geliştirdiği 11 Eylül 2001 günü açıkça gözler önüne serilmiştir. ABD televizyonlarından dünyanın dört bir yanına canlı olarak aktarılan terör saldırılarının zaman içerisinde geldiği nokta terör eylemlerinde meydana gelen değişiklikler başlığı altında incelenecektir.

1.4. Terör Örgütlerinin Eylemlerinde Değişim

11 Eylül 2001 tarihinde ABD’de İkiz Kuleler ile Pentagon’a yönelik olarak gerçekleştirilen saldırılar terörizmin değişen yüzünü göstermektedir. Saldırılar dikkate alındığında hedeflerin yüksek güvenliğe sahip yerler olması ve alışılmışın dışında bir biçimde eylemlerin gerçekleştirilmesi ile terör örgütlerince bugüne kadar bu tarz bir eyleme girilmediği de dikkate alındığında artık örgütlerin geçmiş eylemlerinden daha kanlı saldırılar yapabilecek güce sahip oldukları, saldırılarda teknolojiden yüksek seviyede yararlanabildikleri tüm dünya kamuoyu tarafından görülmüştür. Bugünden sonra devletler muhtemel maruz kalacakları terör saldırılarında başka devletler tarafından gerçekleştirilebilecek konvansiyonel saldırılardan daha risk taşıyor duruma gelmişlerdir. Ülkeler, diğer devletlerden gelecek konvansiyonel saldırılara önceden hazır olup saldırıyı bertaraf etmek için askeri gücünü hazır bulundurmalarına rağmen terör saldırılarına karşı böyle bir hazır durumda bulunma imkanları bulunmamaktadır. Terör saldırılarının hedefleri, konvansiyonel saldırıların öncelikli hedefleri arasında yer alan askeri tesisler olabileceği gibi daha çok sivililerin yaşadıkları sosyal alanlar da olabilecektir. Durum bu şekilde değerlendirildiğinde tüm dünya devletlerinin her an bir terör saldırısına maruz kalabileceklerinin farkında olmaları ve terörizm konusunda önceden tedbir almaları gerekmektedir.³¹

Daha önceki terörizm eylemlerinde olmadığı kadar büyük bir etkiye sahip olan 11 Eylül terör saldırıları İslam motifli terör eylemleri arasında etkisini en yüksek düzeyde hissettiren saldırılardır. Bunun nedeninin eylemi gerçekleştiren teröristlerin ideolojilerinin odağından dinin bulunmasından kaynaklandığı ve bu yönde güdülenmelerinden kaynaklandığı ifade edilebilir. Din faktörünü ön planda tutan terör örgütleri düşmanlarını şeytan olarak niteleyerek mücadelelerini de şeytanla ya da dinsizlerle yaptıklarını ortaya koyarak etkisinin en fazla olacağı ve korkunun en yüksek boyutta hissedileceği eylemi

³¹ Arı, 2013, 538.

planlamışlardır. Şeytanla savaşta kendileri için mükafat ahiret hayatında verileceğinden teröristler için motivasyonun da daha kolay olduğu ifade edilebilir.³²

Terörün hüküm sürdüğü topraklar dışında diğer devletlerden lojistik, siyasi, sosyal, eğitim gibi destekler alması ile örgütlerin faaliyetlerini yürütmesi konumuz itibariyle önemli olan terörün uluslararası özelliğini ortaya koymaktadır. Ülkesel veyahut mahalli terörün uluslararası arenaya taşınması ile oluşan bu terör türünde eylemlerin boyutları ve etkileri ülkenin sınırlarını aşmaktadır. Bir terör eyleminin ulusal mı yoksa uluslararası nitelik taşıyıp taşımadığı ise; eylemi gerçekleştiren kişiler, örgütün ulaşmaya çalıştığı hedefler, eylemde kullanılacak unsurların ülke içinden mi yoksa başka bir ülkeden mi temin edildiği, eylem sonuçlarını ilgilendiren kesim ile tespit edilebilir.

Günümüz terör eylemleri dış destek olmadan çok fazla gerçekleşme olanağı bulamamaktadır. Yine zayıf devletler güçlü devletlere karşı terör örgütlerini kullanmak suretiyle güçlü devletin topraklarında gerçekleştirdiği eylemler ile kendisine kamuoyu oluşturmakta ve o devlet nezdinde isteklerini dile getirmektedir. Bu bağlamda terörün bu şekilde kendisini göstermesi ile devletlerin terörü bir politika aracı olarak kullandığını söylemek mümkün olabilmektedir. Buna bağlı olarak uluslararası terör olaylarının artmasında teknolojik gelişmeler de büyük bir paya sahip olmaktadır. Destek aldıkları ülke topraklarından kilometrelerce uzaklıkta faaliyetlerini yürüten örgütlerle irtibat internet üzerinden yapılabilmektedir. Örgütler, interneti kullanarak kendi iletişimlerinin de artık güvenliğini sağlayabilmektedirler.³³

11 Eylül sonrasında ABD, terör saldırılarını gerçekleştirenlerin Afganistan topraklarında bulunduğunu belirterek söz konusu ülkeye askeri operasyonlarda bulunmuştur. Bu operasyonlar ABD yönetimi tarafından ifade edildiği gibi teröre karşı bir etki olmasının yanında, bünyesinde başkaca amaçları buldurmaya da imkan tanımaktadır. ABD'nin hegemonyasının devamının sağlanmasının kritik önemi haiz bölgelerin elde tutulması ve bu yerlerde kalıcı üslerin oluşturulması gerektiği göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Rusya'nın mevcut askeri gücünü bölgede aktif bir şekilde kullanmak istemesi ve Çin'i kendisine muhtemel bir tehdit olarak görmesi sonucunda ABD, belirtilen

³² Arıboğan D. Ü. (2007) *Terör, Korku Hali, Tarihin Sonundan Barışın Sonuna*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Profil, 168.

³³ Gül, 2012, 28-31.

coğrafyada bulunmayı arzulamakta, bu sayede Rusya ve Çin'in çevrelenmesini amaçlamaktadır.³⁴ Yine ABD tarafından; Orta Doğu'nun sahip olduğu enerjiye ulaşımı ile söz konusu enerjinin güvenliğinin sağlanması, bölgedeki ülkelerde yaşanan olumsuzlukların diğer yerlere taşınmasının önlenmesi, çatışma ve iç savaş ihtimallerinin en aza indirilmesi, kitle imha silahlarının (KİS) yayılmasının engellenmesi, İslam motifli terörizmin bölgede yerleşmesinin önüne geçilmesi de diğer amaçlar olarak ortaya çıktığı belirtilebilir.³⁵ Saldırıları bu açıdan ABD'nin bölge üzerinde hedeflediği emellerine ulaşmak için bir vasıta olarak görülebilir. 11 Eylül saldırılarından sonra Bush tarafından girişilen eylemler "Önleyici Savaş" temeline dayandırılarak meşru zemine oturtulmuştur.

Saldırıları göstermiştir ki; bugünden sonra devletler muhtemel maruz kalacakları terör saldırılarında başka devletler tarafından gerçekleştirilebilecek konvansiyonel saldırılardan daha risk taşıyor duruma gelmişlerdir. Ülkeler, diğer devletlerden gelecek konvansiyonel saldırılara önceden hazır olup saldırıyı bertaraf etmek için askeri gücünü hazır bulundurmalarına rağmen terör saldırılarına karşı böyle bir hazır durumda bulunma imkanları bulunmamaktadır. Terör saldırılarının hedefleri, konvansiyonel saldırıların öncelikli hedefleri arasında yer alan askeri tesisler olabileceği gibi daha çok sivilin yaşadıkları alanlar da olabilmektedir. Durum bu şekilde değerlendirildiğinde tüm devletlerin her an bir terör saldırısına maruz kalabileceklerinin farkında olmaları ve terörizm konusunda önceden tedbir almaları gerekmektedir.³⁶

Buraya kadar ifade edilenler ışığında 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de eylem gerçekleştiren El-Kaide terör örgütünün; tüm Hristiyan coğrafyasını hedef olarak seçtiğini açıklaması ile bir köktenci terör örgütü olduğu, eylemini güvenliğün üst düzeyde tutulan ABD gibi bir ülkeye karşı yapması ile psikolojik üstünlüğü elde etme amacıyla bulunduğu söylenebilir. Aslında ABD için bu saldırılar, isteklerini yerine getirme amacına yardımcı olan bir avantajı da yarattığı söylenebilir. Özellikle Sovyetler Birliği ile Soğuk Savaş yıllarında yaşanan düşmanlık ile kendisini geliştiren ABD, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile rakipsiz bir konuma gelmiştir. Saldırıları ABD'ye sahip olduğu gücünü göstermeye

³⁴ Pirinççi, F. (2008). Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Orta Asya Politikası: Beklentiler ve Gerçeklikler, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (1), 217-218.

³⁵ a.g.m., 219.

³⁶ Arı, 2013, 538.

yarayan yardımcı bir unsur olmuştur.³⁷ Diğer taraftan; ABD tarafından saldırılar sonrasında ortaya konulan terörizmle mücadelede savaş stratejisi kendisi tarafından sergilenen askeri unsurların devreye sokulduğu eylemleri meşru müdafaa kapsamında değerlendirmeyi de mümkün kılabilir. ³⁸ Saldırıların gerek ABD'ye avantaj sağladığı gerekse saldırılardan sonra ABD'nin tavrının meşru müdafaa olduğu yönünde değerlendirme yapılsın gerçekte tarihin akışı bu günden sonra farklı bir şekilde seyredecek ve dünya üzerinde güvensizlik hali kendisini iyiden iyiye gösterecektir.

³⁷ Güdek Ş., (2017) ABD'nin Zora Dayalı Dış Politikasında Söylemsel Bir Değişim: 11 Eylül Terörü, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (4), 153.

³⁸ İnternet: Aydın A. B., "Uluslararası Hukukta Önleyici ve Öngörücü Meşru Müdafaa Hakkı": Web: <http://www.muharrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerIV/146.pdf> Son Erişim Tarihi: 29.05.2019.

İKİNCİ BÖLÜM

11 EYLÜL 2001 TERÖR SALDIRILARI SONRASI ABD'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE STRATEJİSİ

11 Eylül 2001 tarihine kadar ABD'ye yönelik gerçekleştirilen terör saldırılarının hedefi ABD'nin çeşitli ülkelerde bulunan büyükelçilikleri ile askeri unsurları olarak seçilip daha çok bombalama eylemleri olarak kendisini göstermiştir. FBI tarafından 1996'da hazırlanan raporda terör saldırılarını gerçekleştirenler ülke içinde faaliyette bulunan örgütler ve uluslararası niteliğe sahip örgütler olarak ayrıma tabi tutulmuştur. Ülke içinde faaliyet gösteren terör örgütleri; sağ kanat ya da sol kanatta yer alan örgütler ile söylemlerinin odağında mesela hayvan hakları savunucusu olmalarını koyarak çeşitli özel amaçlarla kurulan örgütler olarak sınıflandırılmıştır. El-Kaide gibi Radikal İslamcı kimliğe sahip olan terör örgütleri de aynı raporda uluslararası terör örgütü olarak tasnif edilmiştir.³⁹

11 Eylül terör saldırıları, tüm devletlerin güvenlik stratejilerini tekrar değerlendirmelerine neden olmuştur. Devletler daha önce güvenlik tedbirlerinin odak noktalarına kendileri için tehdit olarak gördükleri ülkeler ile kimler tarafından yönetilmiş olduklarını bildikleri terör örgütlerini koyarlarken El-Kaide ile tanışılması sonrasında artık terör örgütlerinin tek bir merkezden ve tek bir yönetici eli ile yönetilmediği, sorunun küresel bir düzlemde cereyan ettiğini kabul edeceklerdir. Terörizmin ulaştığı küresel boyutun devletlerce görülmesinin yanı sıra Doğu ile Batı arasında yaşanan düşmanlıktan kaynaklı olarak devletlerarasında da mevcut bulunan küreselleşmenin de hedef alındığı söylenebilir.

Tezin bu bölümünde öncelikle 11 Eylül 2001'de gerçekleşen saldırıların nedenlerine yer verilecek; sonrasında ABD'nin terörizmle mücadelede izlediği stratejiler açıklanmaya çalışılacaktır. Bu çerçevede ABD'de 11 Eylül terör saldırılarının etkisiyle ortaya çıkan terörizmin “yeni” boyutu da sunulmaya çalışılacaktır. Ayrıca bu bölümde ABD'nin terörizmle mücadele stratejilerinde öne çıkan Yeni Muhafazakarlar ve Bush tarafından ortaya sürülen strateji incelenecek; saldırıların hemen sonrasında ortaya konulan stratejinin etkinliği konu kapsamında ele alınacaktır.

³⁹ İnternet: “FBI Raporu” Web:

https://translate.google.com.tr/translate?hl=tr&sl=en&u=https://www.fbi.gov/file-repository/stats-services-publications-terror_96.pdf&prev=search adresinden 30 Ekim 2018'de alınmıştır.

2.1. 11 Eylül Terör Saldırılarının Nedenleri

11 Eylül saldırılarının nedenlerini açıklayabilmek için ABD'nin Orta Doğu coğrafyasında geçmiş dönemde üstlendiği rolleri incelemek faydalı olacaktır. Saldırlardan 22 yıl önce, 1979 yılında başlayan ve 9 yıl süren, Soğuk Savaş ile Hindistan-Pakistan savaşlarının uzantısı olarak değerlendirilen, Sovyet-Afgan Savaşı'nda Sovyetler Birliği askeri güçleri Afganistan'da faaliyet gösteren İslamcı mücahitlerle mücadele etmek üzere Afganistan topraklarına girmiştir.⁴⁰ Sovyetler Birliği ile Afganistan arasında yaşanan savaşta Soğuk Savaş yıllarındaki iki kutuplu dünya düzeninde Sovyet bloğunun karşısında yer alan ABD ise Afgan mücahitleri; eğitim, lojistik ve para konularında desteklemiştir.

ABD, 11 Eylül 2001'de kendisine karşı girişilebileceğine ihtimal dahi vermediği saldırılar ile uyanmıştır. Saldırı, saat 09.00 sıralarında başlamış olup ilki New York'ta bulunan ekonominin kalbi olarak nitelenebilecek Dünya Ticaret Merkezi'ne ait ikiz kulelerden birincisine, bunun hemen sonrasında yerel saat ile 09.18 sularında diğer kuleye ikinci bir uçağın çarpması şeklinde gerçekleştirilmiştir. İkinci saldırı bölgeden haber yapan televizyon kanalları aracılığıyla tüm dünyaya canlı olarak izlettirilmiştir. Bu saldırılardan hemen sonra üst seviyede korunan Pentagon'a akabinde de Dışişleri Bakanlığı civarında bir saldırının daha gerçekleştirilmesi ABD halkının büyük bir korku ve dehşet yaşamasına neden olmuştur.

Sovyet-Afgan Savaşı'nda ABD tarafından desteklenen Afgan güçleri zaman içerisinde kontrolden çıkmış 11 Eylül 2001'de El-Kaide yapılanması ile tarih sahnesindeki yerini almıştır. Söz konusu terör saldırılarının baş aktörü konumundaki El-Kaide terör örgütünün ulaşmayı amaçladığı hedefleri; Orta Doğu'daki Müslüman ülke toprakları üzerindeki varlığından dolayı ABD'ye zarar vermek, Arap ülkelerinin sahip oldukları rejimlere karşı bir değişim içerisinde bulunacak hareketlerde bulunmak, devletlerarasında selefî anlayış temellerine dayalı devlet düzeninin teşkilini sağlamak olarak sıralanabilir.⁴¹

⁴⁰ İnternet: "Sovyetler Birliği'nin Afganistan Müdahalesi" Web: https://tr.wikipedia.org/wiki/Sovyetler_Birli%C4%9Fi%27nin_Afganistan%27a_m%C3%BCdahalesi adresinden 28 Mart 2016'da alınmıştır.

⁴¹ Falk, R. (2011). "9/11&9/12+10= ABD, El-Kaide ve Dünya." (Çev. Mehmet Babacan), A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Birinci Baskı. İstanbul. Pınar, 56.

El-Kaide ile ona benzer niteliklere sahip olan diğer terör örgütleri, kendilerini İslam aleminin sanki birer temsilcisiymiş gibi gören devletleri, bahsedilen durumun tesisinin sağlanamadığını kendilerine dayanak yaparak kendilerini o devletlerin yerine koymaları ile oluşmuşlardır. Bahsi geçen örgütler hüküm sürdükleri toprakların çok uzağında yer alan ve hatta Müslüman nüfusun az sayıda bulunduğu ülkeler arasından da kendilerine katılımların gerçekleşmesini sağlayabilmektedir. Bu durum, ideolojilerinin temeline dini koyan örgütlerce gerçekleştirilen terör eylemleri ile terörizmin kazandığı küresel boyutu göstermektedir.⁴²

Diğer taraftan 11 Eylül terör saldırılarının nedenlerine bakıldığında en kuvvetli sebebin ABD'nin Ortadoğu politikasının bir sonucu olarak gerçekleştirilmiş olabileceği düşünülebilir. İsrail ile Filistin arasında yaşanan savaşın sonucunun saldırıların gerekçesini oluşturması ise diğer bir neden olarak ifade edilebilir. Bundan başka daha çok komplo teorisi olarak değerlendirilebilecek bir neden olan ABD'nin Ortadoğu ve Orta Asya politikaları doğrultusunda emellerine ulaşabilmek için Ortadoğu'ya yönelik olarak kendisi tarafından gerçekleştirilen saldırılara meşruiyet kazandırma girişimi olduğudur.⁴³

Saldırıları sonrasında ABD Başkanı Bush tarafından sergilenen iyi ile kötünün savaşı olarak dünyaya lanse edilen ve kutuplaştırıcı bir tutum olan “*ya bizimlesiniz, ya da teröristlerle*” stratejisi nedenlerden ilkinin doğrular niteliktedir. Bush, bu stratejisinde özgürlüklerin en küçük bir engelleme olmadan sınırsızca yaşanabildiği kendi ülke topraklarına gerçekleştirilen saldırıların gerekçesinin merkezine “bizden neden nefret ediyorlar?” sorusunu koymuştur. Bush'a göre ABD; iyileri el üstünde tutmakta olup iyiliği de yayan bir ülke konumunda bulunmaktadır. Aynı zamanda ABD gelişmesini tamamlamış ileri bir toplumdur. Buna bağlı olarak da iyi olan da ideal olan da ABD'nin kendisidir. Karşısında yer alanlar ise kötü olarak görülmektedir. Saldırıların gerçekleştiği ABD iyi, saldırıları gerçekleştirenler ile ABD'nin yanında olmayanlar da kötü olarak tanımlanmaktadır. Bush tarafından saldırılardan sonra girişilen savaş iyiler ile kötüler olmak üzere belirlenen bu iki kutup arasında cereyan edecektir.

⁴² Yılmaz, N. (2011). “10 Yıl Sonra 11 Eylül: Dünya Siyasetinde Siyasal Temsil Krizi.”, A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*. Birinci Baskı. İstanbul. Pınar, 102.

⁴³ Onbaşı F. G. (2012) “11 Eylül: Neydi, Neyi Değiştirdi?”, İ. Aydıngün ve A. M. Özdemir (Editörler). *11 Eylül Küresel Felakete Yerel Yorumlar*, Birinci Baskı. Ankara. Tan, 18

Diğer üç nedenden farklı bir neden olarak İslam dünyası tarafından kötülüklerin müsebbibi olduğuna inanılan ABD'ye Allah tarafından verilen ceza olduğu yönünde de (yani Takdir-i İlahi) değerlendirmelerde bulunulabilmektedir. Burada saldırıların ABD'nin yaptıkları kötülüklerin bir karşılığı olduğu yönünde bir söylem geliştirilebilmektedir.⁴⁴

Terörizmin bünyesinde barındırdığı mevcut nedenler dışında 11 Eylül terör saldırılarının dile getirilmeyen başka nedenleri de bulunmaktadır. Avrupalı devletlerde yaşayıp kökeni itibariyle Orta Doğu bölgesinde yer alan devletlerin tabiyetine ait olan kişiler, Orta Doğu coğrafyasında yer alan devletlerin yönetiminde bulunan aile bireyleri ve akademik alanda söz sahibi olan zümre ile Batı ülkelerinde belirli bir süre eğitim görüp halen kendi ülkeleri ile Batı devletleri arasında ticari ilişkiye sahip olan kesim tarafından ABD'nin iç siyasetinin ön planda tutuluyor olması da diğer faktörlerdendir. Bununla birlikte; ABD'nin dış politikasını İslam coğrafyasının gerektirdiği koşullara göre yönlendirmemesinin de 11 Eylül'ün yaşanmasında etken olduğu söylenebilir.⁴⁵

Söz konusu saldırılar ile ABD, 21. yüzyılın başında etkileri uzun süre devam edecek ve yansıması da bir o kadar ağır olacak bir saldırıya maruz kalmıştır. Yaşanan bu saldırılar sonrasında ABD, terörizmle küresel boyutta mücadele stratejisini ortaya koyarak tüm dünyayı terörizmle mücadeleye davet etmiştir. ABD, beklemediği bir anda böylesi büyük bir saldırıya maruz kalması sonucunda terör algısında değişiklik yapma yoluna gitmiş, bugüne kadar izlenen terör algısı ile terörle mücadele stratejilerinde değişiklikler gerçekleştirmiş ve bugüne kadar sergilediği politikalarının yerine daha sert müdahalelerin yaşanacağı bir sürece geçiş başlatmıştır.⁴⁶

ABD tarafından sergilenen tutum, ABD'yi merkeze oturtmakta, ABD'nin güvenliğinin sağlanması yanında Orta Doğu'daki egemenliğini de amaçlamaktadır. Yine bu davranışlarda ABD ile yanındakiler ve teröristler olarak genel bir sınıflama kendisini göstermektedir. Amaç ABD'nin hegemon gücüne ve ekonomik hayatına yöneltmiş olan tehdidin ortadan kaldırılması olmuştur. Bunun sonucu olarak da küresel boyutta; belirsizlik ve güvensizlik hali ortaya çıkmıştır. Bugüne kadar geçen süre zarfında yaşanan gelişmeler

⁴⁴ a.g.m., s. 17.

⁴⁵ Espesito, J. L., (2003) *Kutsal Olmayan Savaş, İslamcı Terör*. (Çev.: N. Yılmaz ve E. Yılmaz). İstanbul: Oğlak. (Eserin orijinali 2002'de yayımlandı), 187.

⁴⁶ Günal, A. (2004). "Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye," *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 4 (1-2), 157.

göz önünde bulundurulduğunda farklı kimliklere sahip bireylerin toplumda birlikte yaşamalarının küresel boyutta birer risk içerdiği söylenebilecektir.⁴⁷

Ayrıca saldırıların, sivil unsurların yanında teknolojinin de kullanılması ile askeri ve teknolojik olarak dünya devi olan bir devlete karşı gerçekleştirilmesi ABD'nin askeri gücünün başarısızlığını da ortaya koymaktadır. Saldırıların konvansiyonel savaştan uzak terör ile gerçekleşmesi ABD'nin sahip olduğu askeri gücünün ve istihbaratının ön almada yetersiz kaldığını göstermektedir.⁴⁸

2.2. 11 Eylül Terör Saldırılarının ABD Üzerinde Yarattığı Etki ve ABD'nin Saldırlara Tepkisi

Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin Orta Doğu politikasını şekillendiren unsurlar; İsrail ile Filistin arasında yaşanan çatışmalar, Irak ile İran'ı kontrol altına alma girişimleri ile bölge ülkelerinin liberalleşmesi amacına yönelikken 11 Eylül sonrasında bu politikalarda köklü değişimlere gidilmiştir.⁴⁹ Körfez Savaşı sonrasında çevreleme stratejisi ile bölge ülkeleri kontrol altına alınmaya çalışılırken yeni dönemde Irak'ta yaşanan ve Saddam rejiminin devrilmesi ile sonuçlanan süreç politika değişimini ortaya koymuştur.

11 Eylül terör saldırılarının gerçekleştiği noktalar dikkate alındığında; İkiz Kuleler olarak bilinen Dünya Ticaret Merkezi ile Amerikan ekonomisi, Pentagon ile Amerikan ordusu, Beyaz Saray ile de Amerikan siyasal hareketi hedef olarak seçilmiştir. Önceki dönemlerde gerçekleştirilen terör saldırılarına bakıldığında eylemi gerçekleştiren terör gruplarının müzakereye açık olması yanında kendileri için devlet kurma, özgürlüklerini sınırsızca yaşama gibi gayeler taşıırken 11 Eylül terör saldırılarının amacı ABD'ye ve Avrupa'ya büyük zararlar vermek hedefinde olduğu söylenebilecekken Gündoğan'a göre ise bu saldırılar herhangi bir siyasi amaç içermemektedir.⁵⁰

⁴⁷ Keyman E. F., (2011) "11 Eylül, Kimlik ve Demokratik Dünya Düzeni", A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Birinci Baskı. İstanbul. Pınar, 66.

⁴⁸ R. Falk, 2011, 47.

⁴⁹ Özpek, B. B. (2012). "En Uzun On Yıl: 11 Eylül Sonrası Ortadoğu". *Ortadoğu Etütleri*, 3 (2), 185.

⁵⁰ Gündoğan Ü. (2008) *Amerikan Yüzyılı Amerika Birleşik Devletleri'nin Yükselişi ve 11 Eylül 2001*, Ankara. Adres, 269-270.

11 Eylül terör saldırıları terörizmin yarattığı algıda da farklılaşmaların ortaya çıkmasında önemli derecede etkili olmuştur. Daha önce meydana gelen terör olayları arasında eylemin oluş şekli ile kullanılan yöntemi bakımında 11 Eylül saldırıları diğerlerine göre bünyesinde oldukça farklılıklar barındırmaktadır. Uçakların kaçırılması 20. yüzyılda büyük çaplı bir terör olayı olarak görülürken uçakların 11 Eylül saldırılarında kullanılması ile terör olaylarının farklı bir boyuta evrildiği söylenebilir. Teröristler 1980’li yıllarda uçakları sadece kaçırarak hedeflerine ulaşmayı amaçlamışlardır. 2001 yılında uçakların birer silah haline gelerek binaların yıkımı amacıyla kullanılmaları ile binlerce kişinin hayatına mal olacak eylemlerin gerçekleştirilmesi günümüz terörizminin acımasızlığını göstermesi bakımından önemlidir.⁵¹ Daha önceleri vukuu bulan saldırılarda sıklıkla geleneksel askeri yöntemlerin kullanıldığı görülürken söz konusu saldırıların ise bu özellikten uzak, sosyal yaşamın önemli bir unsuru olan teknolojiden yoğun olarak yararlanılarak hazırlandığı önemli ayrıntılardandır. Bahsi geçen saldırılarda iletişim araçlarının farklılaşması ve internetten yararlanılması dikkate alındığında saldırılar siber terör adının duyulmasını sağlamış ve olayın uluslararası boyutunun ön plana çıkmasına neden olmuştur.⁵² Terör örgütü mensuplarınca alışlagelen eylemlerden farklı olmak üzere terörün bu yeni formunda modern teknolojiden yararlanılması ve uluslararası bağların kullanılması yönünde eylemlerin gerçekleştirilmesiyle korkunun tüm dünyaya yayılarak insanlar üzerinde terörün etkisinin hissedilme düzeyinin artırılması amaçlanmıştır.⁵³

Saldırıların yaşandığı 21. yüzyıl ile birlikte, ideolojilerinde dine önemli pay veren terör örgütleri adlarından fazlaca söz ettirmeye başlamışlardır. Terör eylemi gerçekleştirilmesini bir amaç olarak gören bu örgütler, herhangi bir ortak geçmiş bağları olmadıkları milliyetçi gruplarla da bütünleşik bir hal alarak organizasyonlar oluşturmuşlardır. Din temeline dayandırılarak vücut bulan ve özellikle İslam coğrafyasında ortaya çıkan radikal terör boyutu mensuplarının sahip oldukları eğitim seviyeleri, tüm teknolojik cihaz ve sistemlerden üyelerince etkin bir şekilde faydalanılmaları, 11 Eylül ile dünyanın tanıştığı terörün küresel boyutunu göstermesi bakımından önemlidir. Saldırıları gerçekleştiren El-Kaide örgütüne mensup kişilerin aynı ülke vatandaşı olmamaları hatta birbirlerine uzak coğrafyalardan teknolojik imkanlar sayesinde iletişimlerinin gerçekleştirilmesi terörün

⁵¹ Arıboğan, 2007, 165.

⁵² Chomsky, N., “Amerikan Dış Politika Geleneği ve Modern Zamanlar”, A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Birinci Baskı. İstanbul. Pınar, 30.

⁵³ Asad, T., “Terörizm ve “Haklı Savaş” Üzerine Düşünmek”, A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Birinci Baskı. İstanbul. Pınar, 113.

sahip olduğu yeni boyutun sınırlarını ortaya koymaktadır. Gelineen noktada terörün, ulusal sınırlardan ziyade küresel bir niteliğe sahip olması, ideolojilerinin temelinde din unsurunun bulunması, eylemlerinin gerçekleştirildiği yöntemler ile etkilerinin boyutu, yönelinen hedef kitlesi, sahip olunan ekonomik güç ve mevcut örgütsel yapı ile küresel bir nitelik kazandığı söylenebilir.⁵⁴

Teknolojinin gelişmesine bağılı olarak iletişim yollarının çeşitlenmesi gelişmesi ve buna bağılı olarak sınırların ortadan kalkması ile küresel bir nitelik kazanması İslam dininin yaşandığı bölgelerde dünyadaki gelişmelerin izlenerek farklı kimliklerin oluşması sonucunu doğmuştur. Bununla birlikte; farklı coğrafyalarda bulunan kişiler Müslüman kimliği altında bir araya gelmişlerdir. Bu sebebe dayanarak dünyanın uzak köşesinde bulunan Müslümanlar'ın yaşadığı olumlu ya da olumsuz her gelişmeden diğeri bir bölgedeki Müslümanlarca anında haberdar olunması imkanı elde edilmiştir. Teknoloji sayesinde imkan ve kabiliyetlerini artıran terör örgütleri yapılarını ağlar ile tesis ederek ilişkilerinin ortaya çıkarılması çalışmalarında devletlere zorluklar da yaşatmışlar, ilişkilerinin net olarak çözümlenmesine engel olmuşlardır. Günümüzde bu durum terörle mücadelede önemli bir sorun olarak kendisini göstermektedir.⁵⁵

21. yüzyıl terörist eylemlerinin merkezini oluşturan 11 Eylül saldırılarının mimarı Usame Bin Ladin'in buraya kadar anlatılanlar çerçevesinde hazırlık yapılarak gerçekleştirilen saldırılarla sadece ülke yönetimi hedef alınmamış, bunun yanında sivil halk da hedefler arasında bulunmuştur. İslam dininde ifadesi bulunan "Allah yolunda savaş" olarak ifade edilebilecek olan "cihad" haklı olarak görülürken, Usame Bin Ladin ve yanındakiler İslami Cihad'ı kendilerine göre sınırlandırmışlardır. İslami Cihad'ın sahip olduğu usul ve koşullar kendilerince yeniden tesis edilmiştir. Şöyleki; saldırılarda sergilenecek şiddetin düzeyi, hedefler arasında sivillerin bulunmaması, devlet yöneticisi tarafından cihadın ilan edilme zorunluluğu gibi hususlar Usame Bin Ladin tarafından ortadan kaldırılmış ve 11 Eylül terör saldırıları böyle bir ortamda gerçekleştirilmiştir. İslam için kutsal olan cihad artık teröristler tarafından sahip olduğu şartları ortadan kaldırılarak kutsallığını yitirmiş ve kendi amaçları doğrultusunda kendilerinin belirledikleri yer ve zamanda sergilenmeye

⁵⁴ Espesito, 2003, 185.

⁵⁵ a.g.e., 193.

başlanmıştır.⁵⁶ Buna bağlı olarak da terörizmin kendisi doğrudan bir amaç haline gelmiş ve literatürde İslam motifli terörizm olarak anılmaya başlamıştır.

Literatürde; 11 Eylül saldırılarından sonra ortaya çıkan “yeni terörizm” de dört farklı nokta dikkat çekmektedir: “Terörizm”den farklı olarak yeni terörizmde teknolojinin kullanılması daha yaygın bir hal almıştır. İnternetin hayatımıza girmesi ile istenilen konu hakkındaki bilgiye ulaşım kolaylaşmıştır. Elektronik ve bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler silah ve bomba teknolojisini de etkilemiştir. İnternet üzerinden istenilen konu hakkındaki bilgiye kolay ulaşım ile iletişimin internet üzerinden yapılabilir olması gerek bilindik silahların gerek de biyolojik ve KİS’lerin gelişimini beraberinde getirmiştir. Bu sayede terör eylemlerinin şiddeti de artmıştır. Önceki dönem ve günümüz terörizmine baktığımızda bir olayda etkilenen kişi sayısının fazlalığı da net olarak görülmektedir. İkinci fark olarak terör örgütleri, yaşamlarını devam ettirebilmek için kendilerine karşı cephe almayacak olan ülkelerin topraklarına yerleşmektedirler. Kendi topraklarında örgütlerin konuşlanmasına ses çıkarmayan ülkeler ABD tarafından teröre destek veren ülkeler kategorisine sokulmaktadır. Günümüz örgütleri internet kanalı ile kendilerine kolayca yandaş sağlayabilmektedir. Böylelikle günümüz örgütlerinde ulusal bir kimlik söz konusu da olmamaktadır. Bu da bağların sıkı olmadığı nedenine bağlanmaktadır. Gevşek bağlarla ilişkilenen örgütler uluslararası terör ağını oluşturmaktadır. Üçüncü fark ise örgütün amaçlarında ortaya çıkmaktadır. Örgütlenme şekli ve teknolojinin yaygın kullanılması ile önceki terörizmden ayrılan “yeni terörizm” araç olmaktan çıkmış ve kendisi bir amaç halini almıştır. Son dönemde İslam devletlerinde örgütlerin konuşlanması ve terör saldırılarını gerçekleştiren teröristlerin Müslüman olmaları dünyada “İslamofobi” olarak adlandırılan olguyu ortaya çıkarmıştır. Batı dünyasında 11 Eylül sonrasında İslam tehdit olarak algılanmıştır. Bu da terörün “yeni” olarak ifade edilmesine neden olan diğer bir unsurdur. Son fark ise mücadele alanında kendisini göstermektedir. 2001 saldırılarından önce teröre karşı terör mağduru olan ülke tarafından sert gücün kullanılması ile mücadele yöntemi belirlenirken uluslararası boyut kazanan yeni terörizmle mücadele yöntemi çok çeşitli kesimlerin ve tüm devletlerin sürece dahil olduğu sadece sert gücün değil diğer unsurların da mücadelede yer aldığı geniş çaplı savaşın mücadele yöntemi olarak belirlenmesidir.⁵⁷

⁵⁶ a.g.e., s. 192.

⁵⁷ Altuntaş, E. O. (2009) *Terörizme Karşı Savaş Stratejisi*. (Birinci Baskı). Ankara: İmge, 132.

Dolayısıyla; 2001'e kadar sınırlı etkiye sahip olan terör saldırıları bu tarihten sonra değişerek küresel boyuta ulaşmıştır. 11 Eylül saldırıları öncesi terör olaylarına göre daha büyük etkiye, yıkıma ve saldırı sonrası ortaya çıkan panik havasına neden olmasının en büyük etkeni terörist profiline yüksek eğitilmiş ve donanımlı olmasının yanında teknolojinin de saldırılara ithal edilmesinden kaynaklanmaktadır.⁵⁸

Saldırlara kadar olan zaman diliminde ABD için önemli görülen insan özgürlüğünü ve yaşamını temel dayanak alan güvenlik anlayışı 11 Eylül terör saldırıları ile büyük bir darbe almıştır. Saldırlara kadar hukukun üstünlüğü, insan hakları gibi unsurlar dikkate alınırken sonraki dönemde özgürlüklerin kısıtlandığı bir hale dönüşmüş, özgürlükler ile güvenlik dengesi devlet güvenliği yönünde bozulmuştur. Takip eden zamanda bireysel haklar ön planda tutularak özgürlükleri kısıtlayıcı birçok yasa yapılmıştır. Bu doğrultuda ABD'de söz konusu hususlar gerekçe gösterilmek suretiyle yapılan gözaltına almalar ve tutuklamalar dünya kamuoyunun tepkisine neden olmuştur. Aynı zamanda ABD Merkezi Haber Alma Teşkilatı (CIA)'nın diğer devlet topraklarındaki eylemleri de tepkilerin hedefi olmuştur.⁵⁹ Saldırıların sorumlusu olarak görülen Ladin'in CIA tarafından ABD dışındaki topraklarda aranma faaliyeti sırasında ABD'nin sergilediği tutum oluşan tepkinin nedeni olarak görülebilir.

Buraya kadar anlatılanlardan saldırıların ağır sonuçlar doğurduğu görülebilmektedir. Eylemi gerçekleştiren teröristlerin teknolojiye faydalanmaları, kendilerini bir bomba düzeneğinin asli parçası haline getirmeleri ve uçakları birer silah haline dönüştürmeleri eylemin boyutunun büyüklüğünü gösterir niteliktedir. Saldırıların meydana geliş şekliyle ziyade ortaya çıkardığı sonuçlar bir anlamda tarihin dönüm noktasını oluşturmaktadır. Saldırıların sonrasında ABD tarafından sergilenen "önleyici savaş" stratejisi ile ABD saldırgan olarak görülebilecek bir tutum izlemiştir. ABD tarafından Orta Doğu coğrafyasının büyük bir bölümünün hedef olarak belirlenmesi ile başlayan süreç sonrasında özellikle Batılı devletler uluslararası ilişkilerde ilişkide bulunan devletlerin sahip olduğu dini kimlikleri merkeze oturtmuşlardır. Saldırıların sonrasında Bush'un da Orta Doğu bölgesini hedef olarak göstermesi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Buna bağlı olarak da saldırıların sonrası süreçte gerçekleştirilen devletlerarası ilişkilerde ilişkide

⁵⁸ Aydın N. (2014). *Türkiye'nin İç ve Dış Tehditlerine Stratejik Bakış*, İstanbul: Parola, 131.

⁵⁹ Çapar, 2013, 21.

bulunan devletin coğrafyası önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Batılı devletler uzak coğrafyalarda yer alan devletleri birer tehdit unsuru olarak görmüşlerdir.

ABD tarafından 11 Eylül sonrasında sergilenen mücadele stratejisinin temeli olarak “iyi” ile “kötü”nün savaşı olarak görülmüştür. Bu noktada ABD, El-Kaide’yi kötü olarak hedefe koyarken El-Kaide de ABD’yi iyi olarak görmemektedir. Bu bakış açısına sahip olan her iki taraf için de argüman aynıdır. Buna bağlı olarak, birbirine düşman olan tarafların her ikisi de din temasını kutuplaştırıcı bir unsur olarak kullanmıştır.⁶⁰ Saldırıları gerçekleştiren şahısların Müslüman olmalarına da ABD tarafından saldırılar sonrasında Müslümanların tehdit olarak algılanmasına neden olmuştur.

11 Eylül günü gerçekleşen saldırıların nedeni tam olarak tespit edilmeden saldırıların akabinde güvenlik konusu ABD için öncelikli bir sorun haline gelerek ABD dış politikasını terörizmle savaş stratejisi üzerine oturtmuş, bunun ilk göstergesi olarak da önce Afganistan’a akabinde de Irak’a askeri operasyonlar düzenlemiştir.⁶¹ Saldırıları sonrası Amerikan Kongresi, Başkan’a terörle mücadele etmek üzere askeri araçların kullanılması ile teröre her türlü destek sağlayan tüm kişi, örgüt ve ülkelere yapılacak müdahalelerde sınırsız yetkiler tanımıştır.⁶²

ABD tarafından sergilenen başlıca tutum “terörizme karşı küresel savaş” ismiyle “önleyici savaş” stratejisinin başlatılması olmuştur. ABD’nin yeni stratejisinin merkezinde güvenlik unsuru bulunmaktadır.⁶³ ABD saldırıların hemen sonrasında, ilk başta insan özgürlükleri temasını işleyerek oluşturduğu stratejilerde saldırıların sorumlusuna ulaşmayı amaçlamış, arzulanan sonucun elde edilememesi sonrasında yeni stratejiler geliştirilmiştir. Geçen zaman içerisinde ABD tarafından geliştirilen yeni stratejiler geçmişte de önem arzeden Orta Doğu topraklarını yeniden şekillendirerek buradaki petrolü kontrol altına alma, haydut devlet olarak tanımını yaptığı devletleri kendisine yönelik barındırdığı tehdit riskini ortadan kaldırma, terörizme karşı topyekun savaş ilan etme adımlarından oluşmuştur.⁶⁴

⁶⁰ Falk, 2011, 46.

⁶¹ İnternet: Atmaca, A. Ö. “11 Eylül Jeopolitik Anlatısı İçerisinde Türk-Amerikan İlişkileri”. http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu14makale/ayse_omur_atmaca.pdf adresinden 23 Aralık 2014’de alınmıştır.

⁶² Gündoğan, 2008, 273.

⁶³ Keyman E. F., (2011) “11 Eylül, Kimlik ve Demokratik Dünya Düzeni”., A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Birinci Baskı. İstanbul. Pınar, 65.

⁶⁴ Atmaca, 118.

Sonuçta; 14 Eylül 2001’de Bush tarafından ABD’nin daha önceki saldırılarda sadece tepkisini ortaya koyan devlet olduğu ifade edilmiş, bu tarihten sonra ise sadece tepki koyan değil aynı zamanda etkin rolü de oynayan bir devlet olacağı belirtilmiştir. Bush bu söyleminde, kendi vatandaşlarını korumanın yanında müttefik devletlerin vatandaşlarını da korumak amacıyla olduğunu açıklamıştır. Bu amaçla teröristlere olacağı gibi terör destekçisi devletlere karşı da askeri müdahalenin gerçekleştirileceğini deklare etmiştir. Bu açıklamalar doğrultusunda “Bush Stratejisi” hayat bulmuştur. 1 Haziran 2002 tarihinde uzun soluklu bir yol olan yeni savaş stratejinin açıklanmasında; ABD için daha tehdidin oluşmamış, sadece ihtimal dahilinde olan tehlikeler için dahi tehdidin kim tarafından, nerede ve ne zaman oluşturulduğuna bakılmaksızın önleyici müdahalede bulunulacağını, aynı zamanda bu hakkın her devleti kapsamadığı gibi bahane de olmayacağı belirtilmiştir.⁶⁵

2.2.1. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası ABD’nin Ortadoğu Coğrafyasında Yer Alan Ülkelere Bakışı

Soğuk Savaş döneminde ABD’nin komünizm karşıtı sergilemiş olduğu strateji, 11 Eylül saldırıları sonrasında terörizmle mücadelenin esas olduğu bir stratejiye evrilmiştir. 11 Eylül saldırılarının icracısı olanların Ortadoğu topraklarından çıkmış olması ABD’yi bölge ülkelerine karşı olumsuz tutum takınmasına neden olmuştur. “İstikrarsızlık eksenini” olarak tanımlanan Kuzey Afrika ile Ortadoğu arasındaki bölgede yer alan devletler için ülke yöneticilerinin yetersiz olmaları, bölgede yaşayan halk arasında adaletsiz gelir dağılımlarının bulunması, demokrasi ile bağdaşmayan uygulama biçimleri bölge halkları arasında mutsuzluk yaratıcı unsurlar olarak öne çıkmıştır. Ancak saldırıları gerçekleştiren El-Kaide lideri Usame Bin Ladin tarafından durumun bahsedildiği gibi olmadığı, kendilerinin yıllardan beri aşağılanmaya maruz kaldıklarını ve Batı dünyasının riya bir tutum içerisinde olduğunu belirtmiştir.⁶⁶

ABD, Ortadoğu coğrafyasında söz sahibi olabilmek için kimi zaman istemediği oluşumlar içerisinde de kendisini bulabilmiştir. Bu duruma örnek olarak Madrid Dörtlüsü verilebilir. Ortadoğu coğrafyasında yıllardır süregelen İsrail-Filistin arasındaki savaşta, Filistin’in ekonomik olarak güçlendirilmesini amaçlayan Rusya’nın önderliğinde AB, BM ve

⁶⁵ Altuntaş, 2009, 132.

⁶⁶ Onbaşı, 2012, 28.

ABD'nin katılımı ile Madrid Dörtlüsü kurulmuştur. Teröre karşı başarılı olabilmek için Arap Devletleri'nin de desteğinin alınmasının zorunlu olduğu düşüncesine sahip olan ABD, gönüllü olmamasına rağmen dörtlüye dahil olmuştur.⁶⁷ İsrail-Filistin arasında süren savaşta Bush yönetimi, Filistin tarafından gerçekleştirilen intihar saldırılarını bir terör olayı olarak değerlendirmiş ve bunun sonlandırılmasını öncelikli olarak amaçlamıştır.⁶⁸

Bununla birlikte, ABD Senatosu ve Temsilciler Meclisi tarafından 8 Nisan 2004 tarihinde "Büyük Ortadoğu ve Orta Asya Kalkınma Kanunu" kabul edilmiştir. Kanunda; 11 Eylül saldırılarının ABD'nin dış politikasında önemli bir dönüm noktası olduğu, El-Kaide ve onunla birlikte hareket eden örgütlerin Ortadoğu ile Orta Asya bölgesinden başlayarak tüm dünyada etkin olacak şekilde örgütlendiği, terörizmle savaş stratejisinin Ortadoğu ile Orta Asya coğrafyası üzerinde kendileri tarafından siyasi, ekonomik, güvenlik temelli stratejik öneme haiz bir bölge olarak özel bir şekilde değerlendirmeye alınması gerektiği, her iki bölgenin ekonomik ve demokratik gelişiminde önlerinde önemli engellerin bulunduğu, terörizmle mücadelede başarının ekonomik ve siyasi alanda elde edilecek istikrara bağlı olduğu ve bunu sağlamak için de diğer devletlerle birlikte uluslararası mecrada çalışmalar yapılması gerektiği, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'nun bölge ülkeleri üzerinde strateji geliştirerek bölgenin güvenliğinin sağlanmasında önemli rol üstlenmesi gerektiği hususlarına yer verilmiştir.⁶⁹

2.2.2. ABD ve Sert Güç Uygulaması: Önleyici Savaş Stratejisi

11 Eylül terör saldırılarının yaşanmasından önce ABD tarafından kendisine yönelik herhangi bir tehdit unsurunun barındırılmış olduğu ihtimaline binaen tehdit olarak görülen ülkenin kontrol altında tutulmasını amaçlayan söz konusu ülkenin çevrelenmesi şeklinde kendisini gösteren çevreleme stratejisi sergilenmekteydi. 11 Eylül gününden sonra ise bu durum değişmiştir. Artık tehdit olarak nitelendirilen ülkelere kendisine yönelik herhangi bir saldırının olmasını önlemek amacıyla o ülkenin çevrelenmesi yerine sadece algıya dayalı olan hatta muhtemel bir saldırının olabilme ihtimaline karşı "önleyici" nitelikte bir

⁶⁷ Güngör, F. A. ve Bulut A. T. (2010). "11 Eylül Sonrası Dönemde Transatlantik İlişkiler ve Ortadoğu". *Akademik Ortadoğu*. 4 (2), 96.

⁶⁸ a.g.m., s. 97.

⁶⁹ Sancaktar, C. (2014). "Ortadoğu'da Değişimin Dışsal Föktörleri," H. Çomak ve C. Sancaktar (Editörler). *Ortadoğu Analizi, İki Kutuplu Sistem Sonrası Ortadoğu ve Arap Baharı*. Birinci Baskı. İstanbul. Beta, 540.

savaşın başlatılması uygun görülmüştür. Bu stratejinin ilk örnekleri 2003 yılında Irak'a karşı girişilen müdahalede kendisini göstermiştir.⁷⁰

Bush stratejisi olarak da bilinen “Önleyici Savaş” stratejisi, Bush’un Eylül 2001 ve Haziran 2002 tarihlerinde yapmış olduğu konuşmalarında tanımlanmıştır. Bush tarafından saldırıların hemen sonrasında, ülke olarak sahip oldukları özgürlüklerden nefret edildiği yönündeki görüş esas alınarak ABD’nin mevcut siyasi düzenine karşı bir tehdit bulunduğu dile getirilmiştir. Başkan Bush, Birleşik Devletler Askeri Akademisi (West Point)’nde 1 Haziran 2002 tarihinde yaptığı konuşmasında terörle savaşın ancak karşı saldırı ile engellenebileceğini bunu da düşmanın bulunduğu topraklarda yapmanın gerekli olduğunu, tehdidin henüz tam olarak ortaya çıkmadan daha doğma aşamasında iken yapılacak saldırı ile önlenebileceğini ifade etmiştir.⁷¹

Bush tarafından ifade edilenler çerçevesinde düşmanlar, radikal teröristler ile onlara destek olan ülkeler olarak gösterilmiştir. Düşman ile mücadelenin başlangıç noktasına da El-Kaide terör örgütü konulmuştur. Terörle girişilecek mücadeleyi savaş olarak tanımlayan Bush, sürecin süresini ise dünyadaki tüm teröristlerin bitene kadar geçecek olan süre olarak göstermiştir. Teröristleri topraklarında barındıran, onlara yaşama kolaylığı sağlayan tüm devletleri de savaşta karşı cephede bulunan güçler olarak görmüştür. Bu açıklamalarından sonra Bush, “*ya bizimlesiniz, ya da teröristlerle*” sözünü sarf ederek tüm devletleri girişilen savaşta saflarını belirlemeye zorlamıştır. Konuşmasının devamında tehditlerin oluşmasını beklemeden harekete geçileceğini ve kendilerine karşı olan tüm rejimler ile elinde kitle imha silahı (KİS) bulduran devletlerin kendilerine karşı söz konusu silahların kullanılabilir olma olasılığını ortadan kaldırmak için müdahale edileceğini de vurgulamıştır.⁷² Bush tarafından ifade edilen açıklamalar bağlamında; ABD tarafından kendisine yönelik herhangi bir tehdit oluşmamasına rağmen, henüz ihtimal dahilinde olan bir durumdan dolayı dahi istediği zamanda tehdit olarak algıladığı unsurların kim olduğuna bakılmaksızın ve riskin dünyanın neresinde olduğundan bağımsız olarak dilediği ölçüde kuvvet kullanılabileceği belirtilmektedir.

⁷⁰ Taşdemir, 2006, 237.

⁷¹ M. Ataman, Ö. Gökcan, 2012, 220.

⁷² Altuntaş, 2009, 290., Bilican, N. (2005). “Pentagon’un Yeni Yol Haritası ve Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Politikalarına Etkileri”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 1, 433-434.

Saldırıların El-Kaide tarafından gerçekleştirildiğinin açıklanması sonrasında ABD yönetimi, Taliban yönetimindeki Afganistan'a sorumluların teslimi için nota vermiştir. Ancak Afganistan yönetiminden olumlu yanıt alamayan ABD bu gelişme üzerine El-Kaide'nin lideri olan Usame Bin Ladin'i öldürmek üzere O'nun saklandığı değerlendirilen yerlere operasyonlar düzenleyerek bombalama eylemlerini gerçekleştirmiştir. Aralık 2001'e değin süren bombalamalarda altmış binden fazla insan ölmüş ve sonuçta Taliban yönetimi devrilerek Halid Karzai yönetime geçirilmiştir.

Afganistan'a karşı gerçekleştirdiği operasyonların sonrasında ABD'nin bölge devletlerine karşı baskıları devam etmiş, Irak'ın elinde KİS olduğu gerekçesi ile söz konusu silahların imha edilmesi ve bu silahların imalinin yapıldığı tesislerin BM denetimine açılması yönünde girişimlerde bulunulmuştur. ABD'nin girişimlerine Irak hükümeti elinde KİS olmadığını ifade ederek karşı duruşunu ortaya koymuştur. Bu gelişme üzerine ABD, Irak'ta KİS olduğundan hareketle ülkeye askeri müdahale gerçekleştirmiştir. Bu durumun ABD'nin "önleyici savaş" stratejisinin bir sonucu olduğu değerlendirilebilir.⁷³ Saldırlardan hemen sonra ABD tarafından Afganistan sonrasında Irak'a henüz BM kararı olmadan bir müdahale gerçekleştirilmesi, ABD'nin durumu kendi lehine çevirerek hegemonya oluşturma amacına yönelik olan girişim şeklinde görmek mümkündür.⁷⁴

11 Eylül ile ABD'yi tehdit eden Radikal İslam eylemlerinin odak noktası olarak Ortadoğu bölgesi görülmüştür. 11 Eylül'le beraber Bush politikalarını ortaya konulmasında önemli bir unsur olan yeni muhafazakarlar (neo-conservative), radikalleşmenin gerekçesi olarak Ortadoğu ülkelerinin demokratikleşmemiş rejimleri tarafından İslami kesime müzahir grupların siyasallaşmasının önüne geçilmesi sonucunda söz konusu kesimde yer alan örgütlerin aşırılışmasını görmüşlerdir. Bu gerekçe doğrultusunda ABD, terör tehdidinin çözümünü, rejimlerin demokratikleşmesi ile mümkün olacağı temeline dayandırmış, buna bağlı olarak da Afganistan Savaşı sonrasında Saddam Hüseyin rejiminin demokratik bir liderle dönüştürülmesi için Irak'a bir müdahale gerçekleştirilmesinin gerekli olduğu değerlendirilmiştir.⁷⁵ Bu aynı zamanda ABD tarafından Ortadoğu bölgesindeki faaliyetlerini meşru zemine oturtma arayışlarına da imkan tanımıştır. Askeri operasyonlarını önleyici savaş temeline koyan ABD için çok farklı kesimlerle işbirlikleri

⁷³Chomsky, N., "Amerikan Dış Politika Geleneği ve Modern Zamanlar", A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Birinci Baskı. İstanbul. Pınar, 238.

⁷⁴a.g.e., 270.

⁷⁵Özpek, 2012, 185.

oluşturma yoluna gitmek de amacı doğrultusunda belirlenen diğer stratejilerindedir. Bu noktada İslam öznesinde ABD tarafından geliştirilen politikaların ABD'nin amacına giden yolda meşru zemini oluşturmanın bir aracı olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.⁷⁶

Diğer taraftan; BM Güvenlik Konseyi saldırıları, almış olduğu 1368 ve 1373 sayılı kararlarda uluslararası güvenliğe karşı bir tehdit olarak nitelemiş ve meşru müdafaa hakkına vurgu yapmıştır. Aynı zamanda NATO'da saldırıları benzer zemine oturarak 5. maddenin uygulanmasına yönelik karar almıştır. Saldırıları sonrasında ABD tarafından Afganistan'a yönelik olarak gerçekleştirilen saldırılarda gerek BM, gerekse NATO tarafından ABD'nin yanında yer alınması ABD'ye desteğin boyutunu göstermektedir. Bu durum Afganistan'dan sonra Irak'a gerçekleştirilen saldırılarda aksi yönde değişmiş aynı destek görülemediği gibi İngiltere ile beraber girişilen eylemlerde işgalci olarak nitelendirilmelerde bulunulması sonucunu doğurmuştur.

ABD gibi dünya sahnesinde güçlü olan devletlerce özellikle Ortadoğu bölgesine demokrasi getirmek amacıyla yapıldığı savunulan eylemler kapitalistlerin sömürgeci hareketlerine benzetilebilir. Amaç; mevcut yönetimi değiştirerek kendi hedefleri doğrultusunda hareket edecek olan yönetimleri devletin başına geçirmek ve o ülkeyi kendi sömürgesi haline getirmektir. Taliban'ın hayat bulduğu Afganistan topraklarına ülkeye demokrasi getirileceği söylemi ile yapılan müdahale bir sömürge ülke edinme modeli olduğu ifade edilebilir. Irak'ta da yaşananların benzer bir durum olduğu söylenebilir. Saddam yönetiminin yerine kendisi tarafından getirilen kukla yönetim sayesinde ABD, ekonomisindeki fazla birikimden kurtularak mevcut deflasyonist ortamdan arınabilmiştir. Bu sayede ABD, Irak işgali ile bölgeye dediği gibi demokrasi getirmemiş aksine kendisine Irak'ı sömürge edinmiştir.⁷⁷

Saldırıların hemen sonrasında Bush tarafından, gerçekleşen eylemlerde sorumluluğu bulunanlara yönelik "terörizme karşı savaş" stratejisi temelinde yaptırımların uygulanacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Uygulanan yaptırımlar hedef alınan devletler üzerinde ABD'yi baskın konuma getirmiştir. Burada ifade edilen "savaş" kelimesi ile ABD, kendisinin sebep olacağı tüm sert eylemlerine meşru zemin hazırlamıştır. Bush tarafından belirtilen ABD'nin gerçekleştireceği tüm eylemler tamamen "terörizme karşı savaş"

⁷⁶ Yılmaz, S. (2006). *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*. (Birinci Baskı). İstanbul: Alfa, 334.

⁷⁷ Altuntaş, 2009, 198.

temeline oturtulmuştur. Bu durumu desteklemeyen her kim olursa olsun artık onlar da ABD'nin karşısında yer alan birer terörist olarak görülebilecek ve ABD'nin şiddetine maruz kalabilecektir. Afganistan topraklarında da Irak topraklarında da yaşanan gelişmeler bu durumu açıklar niteliktedir.

Sonuç itibariyle; 11 Eylül 2001 günü yaşanan terör saldırısı ABD vatandaşları arasında büyük korkuya neden olmuştur. Buna bağlı olarak da halk arasında güvensizlik duygusu hızla yayılmıştır. Kendilerinin ve ailelerinin benzer bir saldırıya maruz kalabilme düşüncesi dahi büyük boyutlu korkunun asıl nedeni olmuştur. Aynı zamanda ABD vatandaşlarının yabancılara yönelik refleks geliştirmesinin de bu dönemden sonra görülmeye başlandığını söylemek yerinde olacaktır. El-Kaide'nin merkezde konumlandığı, terörizm olgusunun “yeni” boyuta evrildiği saldırılar öncelikli hedefin ABD, takipçisinin ise Batı devletleri olduğunu ortaya koymuştur. Saldırıları, terörizmin küresel boyuta ulaştığını göstermekle birlikte buna bağlı olarak güvenlik unsurunun da küreselleştiğini ifade etmektedir. ABD yönetiminin saldırılar sonrasındaki tepkisi ilk başlarda tüm dünyada destek görürken geçen zamanda söz konusu destek azalmış ve ABD'nin stratejisinin sorgulanarak ABD'ye olan desteğin azaldığı görülmüştür.

2.2.3. Afganistan Müdahalesi ve İslamofobi

Afganistan topraklarında hayat bulan Taliban hareketinin çıkışı 20. yüzyılın sonlarına denk gelmektedir. Peştunlar arasında hayat bulan Taliban hareketi dini motifli bir harekettir. 20. yüzyılın sonlarına doğru Taliban, Afganistan'da yönetimi tamamen eline geçirecek ve Orta Asya için yeni bir başlangıç yaşanacaktır. 1998'de Mezar-ı Şerif'i ele geçiren Taliban; Özbek, Tacik, Hazara ve Türkmenler'den oluşan Kuzey İttifakı ile savaşmış ve galibiyetler kazanmıştır. Bu dönemden sonra Orta Asya'nın sınırlarını ve mevcut yönetimlerini değiştirmek isteyen birçok unsurun üs bölgesi Afganistan olmuştur. Zaman içerisinde Afganistan'ın içinde bulunduğu istikrarsız durum diğer Orta Asya ülkelerine de sirayet etmiştir. Afganistan sınırları içerisinde söz konusu gelişmeler yaşanırken iki dünya devinden ne Rusya ne de ABD duruma müdahil olmamışlardır. Taliban'ın başrol oynadığı zamanlarda ABD yönetimi kontrolü ele alma çabası içerisinde olmamış, ta ki 11 Eylül terör saldırıları sonrasında yaptırım uygulamıştır. Rusya ve ABD, Orta Asya güvenliği için birlikte hareket eder bir yol izlemiş ve ABD bölge ülkeleri ile askeri iş birliğini sağlarken

Rusya bu gelişmeleri izlemiştir. Bu yaşananlar Rusya'nın Orta Asya üzerinde sahip olduğu kabul görür durumunun olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Rusya'dan beklenen müdahale ABD'den gelmiş, Özbekistan ile Kırgızistan'da ABD, Özbekistan'da Alman, Tacikistan'da NATO askeri üsleri kurulmuştur.⁷⁸ Orta Asya devletleri ile ABD'nin yaklaşmasına Rusya'nın seyirci kalması ile ABD bölge ülkelerinin iç siyasetine kolay bir şekilde etki etmesi sonucu doğmuştur.

11 Eylül terör saldırıları öncesinde sorunların çözümünde diplomatik yollara başvuran ABD, saldırıların hemen akabinde devletleri “biz” ve “onlar” olarak ayırtmıştır. Bu ayırım sonrasında olayların çözümünde artık diplomasinin yerini “şiddet” unsurunun alacağı belirtilmelidir.⁷⁹ Dönemin ABD Başkanı George W. Bush tarafından Ortadoğu'da yer alan Afganistan örneğinde olduğu gibi kimi devletler teröristlerle eşdeğer tutularak terörist veya haydut devlet olarak tanımlanmıştır. Bush'a göre bu devletlerin ne zaman ne yapacakları hakkında bir öngöründe bulunmak mümkün değildir. Onun için bu devletlerin herhangi bir saldırılarının önüne geçmek için uygulanacak yaptırım onlara önceden saldırı gerçekleştirilmesi şeklinde olmak zorundadır.⁸⁰

ABD, kendisine düzenlenen saldırıların sorumlusu olarak Afganistan'ı görmüştür. Afganistan'a yönelik olarak gerçekleştirilen askeri operasyonlarda BM ve NATO kuvvetleri de ABD'nin yanında yer almışlardır. Saldırıların üzerinden çok kısa bir süre sonra 7 Kasım günü ABD tarafından BMGK ve NATO üyelerinin desteklerinin de alınarak El-Kaide ile Taliban'ın ilişkileri gösterilerek Afganistan'a gerçekleştirilen müdahale Bush'un söylemlerindeki kararlılığı ortaya koymuştur. ABD'nin Afganistan'da 12 Kasım günü zaferle sonuçlanan savaş sonrası dönem yine ABD'nin terörle küresel savaş ilanı şeklinde devam etmiştir. Afganistan müdahalesinin ABD için terörle giriştiği savaşta cesaretlendirici rol oynamıştır.⁸¹

ABD tarafından terörün kaynağı olarak El-Kaide ile Pakistan, Afganistan, Suudi Arabistan, Irak, İran, Suriye gibi ülkelerdeki İslam motifli radikal hareketler görülmüştür.⁸²

⁷⁸Somuncuoğlu, A. (2012). “11 Eylül'den Sonra Orta Asya: Tek Kutupluluktan Çok Kutupluluğa,” İ. Aydıngün ve A. M. Özdemir (Editörler). *11 Eylül Küresel Felakete Yerel Yorumlar*, Birinci Baskı. Ankara. Tan, 109-111.

⁷⁹ a.g.e., 202.

⁸⁰ a.g.e., 203.

⁸¹ Özpek, 2012, 185.

⁸² Aydın, 2014, 103.

Bugünden sonra da “İslamofobi” literatürde kendisine önemli bir yer edinmiştir. Aslında Batı dünyasının İslam’dan korkması yeni ortaya çıkan bir durum değildir. Yüzyıllar öncesinde yayılmaya başlayan İslam ve Müslümanlar, Hristiyanlar tarafından her daim tehdit olarak görülmüş ve “öteki” olarak nitelendirilmiştir. 9. yüzyıl ile 15. yüzyıl arasında Hristiyan krallıklarca ortak düşman olarak görülen Müslümanların ellerindeki yerleri almak için “Haçlı Savaşları” yapılmıştır.⁸³ Bu savaşların bugün Avrupalı devletlerarasında görülen İslamofobi’nin başlangıcı olduğu söylenebilir. 19. yüzyıl sonlarında görülen modernleşme ve sömürgeleşme hareketleri ile İslam yeniden yorumlanmış, bu dönemden sonra İslamcı hareketler milliyetçi bir hal almıştır. 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren de İslamcı hareketler radikalleşme sürecine girerek 21. yüzyıla kadar dönemin hakim unsurları olan milliyetçilik ve sol hareketler karşısında konumunu korumuştur. 2000’lerden itibaren Radikal İslam Ortadoğu’da önemini artırmış bir örgütlü muhalefet haline dönüşmüştür.⁸⁴ Batılı ülkeler, 11 Eylül sonrasında bahsedilen hareketleri bir güvenlik sorunu oluşturan “öteki” olarak görmüşlerdir.⁸⁵

Yapılan çalışmalarda İslamofobi’nin unsurlarının; önyargı, ayrımcılık, dışlanma ve şiddet olduğu ortaya konulmuştur. Batılılar tarafından günlük olaylarda Müslümanlar’a karşı takınılan davranışların önyargı kavramını ortaya çıkardığı, sosyal hayat içerisinde Müslüman kesimin sorunlar yaşamasının ayrımcılık olarak değerlendirildiği, yine Müslümanlar’ın siyasi ve demokratik haklarını kullanamamasının dışlanma kavramını ortaya çıkardığı, Onlar tarafından gerçekleştirilen saldırıların da şiddet olgusunu oluşturduğu belirtilmiştir.⁸⁶ 11 Eylül sonrası süreçte küresel boyutta yaşanan yoksullukların, adaletsizliklerin, tahribatın ve psikolojik yıkımın sorumlusu ABD olarak görülmüştür.⁸⁷

ABD tarafından gerçekleştirilen Afganistan müdahalesinin buraya kadar ifade edilenler haricinde diğer bir amacının da bölgede bulunan petrolün ve doğalgazın yapılacak olan boru hattı ile ABD’ye ulaştırmada ABD ile uyumlu çalışacak ülke yönetiminin

⁸³ Aktaş, M. (2014). “Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi”. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*. 13 (1), 39-40.

⁸⁴ Atacan, F. (2008). “Radikal İslam’ın Küresel bir Tehdite Dönüşüm Süreci: Afganistan Deneyimi”. *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 1 (1), 32.

⁸⁵ Dönmez, R. Ö. (2004). “Küreselleşme, Batı Modernliği ve Şiddet: Batı’ya Karşı Siyasal İslam”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. 1 (4), 82.

⁸⁶ a.g.m., 37.

⁸⁷ Falk, 2011, 44.

oluşturulmasının sağlanması olduğu ihtimal dahilindedir.⁸⁸ Saldırıları sonrasında ABD yönetimi sonucunu bile bile Taliban'dan saldırıların sorumlusu olarak gördüğü El-Kaide liderlerinin kendilerine teslim edilmesini istemiştir. Beklendiği gibi Taliban yönetimi bu isteğe olumlu cevap vermemiştir. Ancak bu durumda ABD süre kazanarak hem askeri müdahale için hazırlıklarını tamamlamış hem de gerçekleştireceği müdahaleye meşruiyet kazandırmıştır.⁸⁹

ABD tarafından 7 Ekim 2001'de başlatılan Afganistan müdahalesinin ilk aşaması koalisyon güçleri ile birlikte Afganistan toprakların işgalidir. El-Kaide ve Taliban'ın üssü olan bölgelere nokta hareket gerçekleştirilmesinden sonra hava bombardımanına başlanılmıştır. Bu saldırılarda 60 bin civarında militan ve sivil hayatını kaybetmiştir. Son aşamasında da Taliban'a karşı olan gruplar desteklenerek 10 yılı aşkın süre ile devam eden iç savaş, Taliban'ın devrilmesi ile son bulmuştur. Yapılan müdahale uzun süreli olması yanında ABD tarafından ne Usame Bin Ladin'in ne de diğer terör örgütü liderlerinin ele geçirilememesi ile sonuçsuz kalmıştır.⁹⁰

2.2.4. Irak Müdahalesi

Irak, Körfez Savaşı ile birlikte ABD için tehdit olarak algılanan bir ülke konumuna gelmiştir. ABD bu dönemden Saddam'ın devrilmesine kadar geçen süreçte çeşitli vesileler ile Irak'ın dünya siyasi hayatından bir şekilde silinmesi için ülkeyi sürekli gündeminde tutmuştur. ABD tarafından Irak için sergilenen politikaların amaçlarının, Irak'ın saldırgan tutumunun sona erdirilmesi, elinde tuttuğu petrol pazarının minimize edilerek ekonomik olarak ülkenin zayıflatılması ile Irak'ın elinde bulundurduğuna inandığı KİS'lerin imha edilmesi olduğu söylenebilir.

ABD, Irak'a saldırıların gerekçesi olarak diktatör olarak gördükleri Saddam yönetiminin elinde KİS bulunduğunu ve El-Kaide'nin eline bu silahların geçme tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu savunmuştur. Buna bağlı olarak Irak'ın elinde KİS olup olmadığının araştırılmasına yönelik BMGK'nin 8 Kasım 2002 tarih ve 1441 sayılı kararı yayımlanmıştır. ABD'nin, Irak'ta KİS olduğu gerekçesiyle yaptığı başvuruya BM, yeterli

⁸⁸ Ataöv, T. (2004). *11 Eylül: Terörle Savaş mı Bahane mi*. (Birinci Baskı). İstanbul: Alkım, 130.

⁸⁹ Gündoğan, 2008, 284.

⁹⁰ a.g.e., 285.

bulgu olmadığı yönünde rapor hazırlamıştır. Buna karşın ABD Irak'a yönelik askeri müdahalede bulunmuştur. 27 Kasım 2002 tarihinde BM müfettişlerince gerçekleştirilen denetimlerde Irak'ta herhangi bir KİS üretildiğine dair bir bulguya rastlamadıklarını rapor etmelerine rağmen ABD bu raporu hiçe sayarak aynı düşüncesini yinelemiş ve Irak halkına Saddam yönetiminin devrilmesi doğrultusunda propaganda faaliyetlerinde bulunmuştur. BMGK tarafından ABD'nin isteği doğrultusunda karar çıkmaması sonucu ABD, İngiltere ve İspanya 16 Mart 2003 tarihinde Azor Adaları'nda bir araya gelerek koalisyon oluşturmuşlardır. Akabinde koalisyon taraflarınca Irak'ın elinde KİS olduğu ve teröristlerle bağlantı içerisinde bulunduğu gerekçe gösterilerek Irak işgal edilmiştir. 1 Mayıs 2003 tarihine kadar devam edecek olan işgalde koalisyon güçleri Irak'ta kontrolü ele geçirmiş ve yeni bir geçici hükümet Irak'ta göreve başlamıştır.

Müdahalenin aslında terörle mücadele etmek ve gerek kendi gerekse diğer ülkelerin toplumlarını korumak amacıyla yapılmadığı dünya kamuoyu nezdinde dile getirilmiştir. Buna bağlı olarak saldırıların asıl amacının ABD'nin kendi hegemonyasını oluşturabilmek için gerçekleştirildiği söylenebilir.⁹¹

11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD'nin, Afganistan'a gerçekleştirdiği müdahale sonrasında Irak'a da müdahalede bulunmasındaki gerekçesi olarak Irak'ta yaşayan halka uygulanan zulüm ile Irak'da KİS bulunmasını gerekçe göstermesi, ABD'nin dediği gibi Irak'ın 11 Eylül saldırıları ile ilişkilendirilememiş olması ve KİS'e rastlanılamaması ile müdahalenin beklenenden uzun sürmesi ve çok sayıda kayıpların yaşanması dünya kamuoyunun tepkisinin artmasına neden olmuştur. ABD tarafından gerçekleştirilen Küba'daki Guantanamo Hapishanesi'nde ve Irak'a müdahale süreçlerinde diğer müttefik devletlerin çıkarları ile kaygılarının gözetilmesi konularında başarısızlık yaşanmıştır. Böylelikle dünya kamuoyunda ABD müdahalesi meşrulaşamamıştır. Müdahale boyunca çok sayıda insan işkence, intihar saldırıları ve infazlar nedeniyle hayatını kaybetmiştir. ABD'nin zulüm önleme gerekçesiyle başlattığı müdahale Irak'ta siyasi ve ekonomik istikrarsızlık meydana getirmiştir. Ülke, Sünni ve Şii grupların çatışma ortamı haline gelmesi yanında, kuzeyde de facto bir Kürt devletinin kurulmasına da yol açmıştır.⁹²

⁹¹ Ataman ve Gökcan, 2012, 217.

⁹² Gündoğan, 2008, 248.

11 Eylül terör saldırıları ile başlayan dönem, zaman içerisinde ABD'nin Irak lideri Saddam Hüseyin yönetimine karşı yürüttüğü bir savaş halini almıştır. Irak'ta ABD'nin yaşattıkları “önleyici savaş” politikasının örneğini teşkil etmiştir. Irak'ın, Ortadoğu'nun yeniden inşasında ABD için taşıdığı önemler; dönüşüm hareketinin başlangıcı olması, bölgede hüküm süren terör guruplarına karşı baskı gücünün kullanılması, İsrail'in güvenliğinin tesis edilmesi, başka bir Arap ülkesine ihtiyaç olmadan tek başına Irak petrolerini ele geçirmek istemesi, bölgede askeri varlığını bulundurmaya gerçekleştirmesi olarak sıralanabilir.⁹³

Demokrasi getirmek amacıyla Irak'a yönelik gerçekleştirilen saldırıların amacının Irak'ın özgürleştirilmesinden ziyade Irak'ın Ortadoğu'nun küçük bir modeli olarak görülmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Irak'ın gerek etnik gerek dini yapısı Ortadoğu'nun prototipi şeklinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda ABD için Irak, yeniden düzenlemeye tabi tutulacak olan Ortadoğu'nun başlangıç noktasını oluşturduğu ifade edilebilir. ABD'nin Irak politikasında amaçlarına ulaşması halinde sistemin Ortadoğu'nun geneline de yayarak sergilemeyi arzuladığı söylenebilir.⁹⁴

14 Aralık 2003'de Tikrit'te ele geçirilen Saddam'ın insanlık suçu işlediği gerekçe gösterilerek 30 Aralık 2006'da idamı gerçekleştirilmiş ve bu anın görüntüleri dünya kamuoyuna servis edilmiştir.⁹⁵ Sonrasında Irak'ta neredeyse her gün ABD askerlerinin öldürüldüğü, terörün ve karmaşanın arttığı, güvensizlik ortamının hakim hale geldiği bir dönem başlamıştır.⁹⁶

ABD, Irak işgali ile gerekli görülen her yere saldırabileceğini ve istekleri doğrultusunda istediği yeri işgal edebileceğini tüm dünyaya göstermiştir.⁹⁷ Böylelikle ABD aleyhinde harekete geçmesi muhtemel devletler için bir caydırıcılık politikası olarak uygulanmıştır. Dönemin ABD Savunma Bakanı Paul Wolfowitz, Irak müdahalesinden önce Suudi Arabistan topraklarından başka üs edineceklerini söylemesi de bu durumun bir göstergesi niteliğindedir.⁹⁸

⁹³ Atmaca, 123.

⁹⁴ Yılmaz, 2006, 335.

⁹⁵ Gündoğan, 2008, 287.

⁹⁶ a.g.e., 64.

⁹⁷ Chomsky ve Achcar, 2007, 26.

⁹⁸ a.g.e., 33.

Irak Savaşı esnasında Türkiye'nin 1 Mart tezkeresinin oylanmasında mecliste yeterli çoğunluk oyunu sağlayamaması nedeniyle tezkereye olumlu cevap verilememesi ABD ile ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur. ABD'nin Irak'ta Türkiye ile beraber hareket edememesinin sonucu olarak Türkiye toprakları üzerinde bulunan askeri varlığını azaltma yoluna gitmiş, Türkiye'nin sahip olduğu jeopolitik özelliğini yitireceği yönünde değerlendirmelerde bulunulmasına neden olmuştur.⁹⁹ Ayrıca ABD'nin Irak'ta gerçekleştirdiği müdahalede arzuladığı istikrara kavuşamaması ile bağlantılı olarak Samarra'daki Altın Camii'nin bombalanması Sunniler ile Şii kesimi karşı karşıya getirmiştir. ABD bölgeye istikrar getirme amaçlı müdahale ettiğini belirtmesine rağmen gelinen noktada Ortadoğu bir iç savaş ile karşı karşıya kalmıştır.¹⁰⁰

ABD'nin Irak politikasında başarılı olamaması yeni bir politikanın ortaya konması sonucunu doğurmuştur. ABD tarafından uygulanacak olan yeni politikanın hedefinde istikrarsızlıkların kaynağı olarak görülen Ortadoğu'nun dönüştürülmesi yer almaktadır.¹⁰¹ Ayrıca, ABD tarafından saldırılar sonrasında ortaya konulan politikalar doğrultusunda dünyanın; barışın yaşandığı bölge ile savaş bölgesi olmak üzere iki farklı coğrafyaya ayrılmış olması göz önünde bulundurulduğuna savaş bölgesi, Batıyı tehdit eden uluslararası terör örgütlerinin bulunduğu arenayı ifade etmektedir. Barış bölgesinde ise Batı ülkeleri ile bu ülkelerin sahip oldukları ilkeler doğrultusunda gelişmekte olan ülkeler yer almaktadır. Uluslararası ilişkilerde ortaya konulan bu duruma göre ABD'nin de barış bölgesinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda izlenen politikalar bağlamında ABD'nin de içinde bulunduğu barış bölgesinin devamının mümkün olamayacağı öngörülebilir.¹⁰² Zira ABD'nin 2005-2009 yılları arasında Körfez ülkelerine yapılan askeri ticareti göz önünde bulundurulduğunda ABD'nin bölge ülkeleri için önemli bir silah tedarikçisi konumunda bulunduğu söylenebilir. Katar'ın silahlarının yüzde 98'i, Kuveyt'in yüzde 91'i, Umman'ın yüzde 79'u, BAE'nin yüzde 60'ı, Bahreyn'in yüzde 55'i doğrudan ve öncelikli olarak ABD'den tedarik etmişlerdir. Bu durum bölge ülkelerine İran'dan gelebilecek tehditlere karşı ABD tarafından psikolojik olarak desteğin sağlandığı yönünde değerlendirilebilir.¹⁰³ Bu bağlamda; ABD'nin 11 Eylül sonrasında ortaya koyduğu

⁹⁹ Atmaca, 129.

¹⁰⁰ Özpek, 2012, 197.

¹⁰¹ Aras, 2013, 251.

¹⁰² a.g.m, 252.

¹⁰³ Pirinççi F., (2011) (Solmirano ve Wezeman'dan akt.), "ABD-Suudi Arabistan Silah Anlaşması, *Akademik ORTA DOĞU*, 5 (2), 80.

“terörizmle savaş” stratejisinin devam edebileceği gibi, kendisi tarafından bölgeyi düzenleme çabasına girebileceğinin de bir göstergesi olabileceği ifade edilebilir.

2.2.5. ABD’nin Ortadoğu Ülkelerine Müdahalelerinin Değerlendirilmesi

11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD, Ortadoğu topraklarını, üzerinde İslamcı radikal örgütlerin yaşadığı bir bölge olarak görmüştür. Önceleri Ortadoğu olarak sınırları çizilen alan 13 Şubat 2004 tarihli El-Hayat gazetesinde Büyük Ortadoğu ismiyle anılmıştır. ABD’nin Nisan 2004’de G-8 üyesi ülkelere “Büyük Ortadoğu Girişimi” temelinde görüş sunması akabinde G-8 ülkeleri de 9 Haziran 2004 tarihinde ABD’de düzenlenen Sea Island Zirvesi’nde “Genişlemiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi ile Ortak bir Gelecek ve İlerleme İçin Ortaklık” deklarasyonunu yayınlamışlardır. Afganistan’ı ve Irak’ı demokratikleştirme, bölgeye huzur getirme amacıyla adı geçen ülkeleri “geri”, kendisini de “ileri” düzeyde gören ABD, bu ülke topraklarına yapacağı müdahale ile Büyük Ortadoğu Projesi’nin sınırlarını belirlemeyi amaçlamıştır.¹⁰⁴

ABD’nin küresel hegemonyasını artırmak üzere tek yanlı ve sadece kendi çıkarları temeline dayalı izlediği söz konusu politika dünya kamuoyunda da makbul görülmemiştir. ABD için kendisi dışında hiçbir faktörün devreye sokulmadan oluşturmak istediği hegemonyasının sağlanamayacağı bu girişim ile görülmüştür. ABD, küresel hegemonyasını oluşturmasında diğer devletler ile toplumları da sürece dahil etmiş olsa idi amacına ulaşmasının mümkün olabileceği değerlendirilebilirdi.¹⁰⁵ Ancak ABD, gerek Afganistan’da gerekse Irak’ta bu yönlü bir politika izlememiştir. Uzun yıllardan beri müttefiki olarak gördüğü Türkiye’nin dahi Irak müdahalesine destek vermemesi bu durumun bir göstergesidir. ABD saldırı politikası ile Rusya, Çin, Türkiye gibi ülkeleri yanına alamamasının sonucu olarak birçok devletin de kendisine karşı tavır sergilemesinin önünü açmış olduğu söylenebilir.

Bush tarafından ortaya konulan terörizmle savaş temelindeki önleyici savaş stratejisinin İsrail tarafından benimsendiği söylenebilir. Ariel Sharon tarafından İsrail-Filistin sorununa ithal edilerek İsrail’in Filistin ile olan savaşının ABD tarafından Filistin’in radikal bir

¹⁰⁴ Yılmaz, 2006, 137-139.

¹⁰⁵ Ataman ve Gökcan, 2012, 225.

unsur olarak algılanması amaçlanmıştır. Bu girişim ile Yasser Arafat ve Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), El-Kaide ile Usame Bin Ladin'in bir uzantısı olarak gösterilmek istenmiştir. Bu gelişmeler ABD'nin İsrail politikasına da etki ederek Araplar tarafından İsrail-Filistin arasındaki savaşın sorumlusu olarak ABD'nin görülmesine neden olmuştur. İsrail ile Hamas ve Hizbullah arasında gerçekleşen olaylar neticesinde İsrail'e olduğu kadar ABD'ye de tepkiler artmıştır. ABD tarafından demokratikleşme amaçlı gösterilen eylemlerin kendileri için başarısızlıkla sonuçlanması Arap ülkelerinde faaliyet gösteren radikal örgütlerin güçlenmesi sonucunu doğurmuştur. 2006 yılında Filistin'de yapılan seçimlerden İsrail'in terör örgütü olarak gördüğü Hamas'ın zafer ile çıkması ABD'nin demokratik reform çabalarında arzulananı başaramadığını göstermiştir.¹⁰⁶

Diğer yandan ABD'nin Ortadoğu coğrafyasında ortaya koyduğu politikalar; Ortadoğu ülkelerinde yoğun olarak yaşayan Kürtler arasında milliyetçiliğin yükselmesi, Şii inancının coğrafya üzerinde yayılması, İran'ın sahip olduğu İslami rejimin tehlikeye düştüğü yönünde tehdit algısının artması, Suriye'de iç savaş durumunun ortaya çıkması, Filistin sorununun çözülmesi zor bir hal alması, radikal unsurların sahip olduğu Amerikan karşıtlığının yayılmasını hızlandırması yönünde etkili olduğu ifade edilebilir.¹⁰⁷

2.2.6. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrasında ABD'nin Terörizmle Mücadelesinde Kamu Diplomasisinin Etkisi

ABD yönetimi tarafından saldırılar sonrasında askeri unsurlar ile sadece sert güç unsurları devreye sokulmamış bunun yanında diğer ülke vatandaşlarını etkileyerek o ülkenin davranışını kendi ulusal çıkarları bağlamında değiştirme amacına sahip olan geleneksel açıdan yabancı kamuoyu ile etkileşim halinde olmak şeklinde tanımlanması mümkün olan kamu diplomasisi¹⁰⁸ de devreye alınmıştır. Kamu diplomasisinde sadece hükümetler arası davranışlar belirleyici olmamakla birlikte hükümet dışı çıkar amacına haiz oluşumlarında birbirleriyle olan etkileşimleri rol oynamaktadır. Bunun dışında uluslararası arenada olayların incelenmesi buna paralel oluşturulacak politikaların etkileri de kamu diplomasisinin konuları arasında kendisine yer bulmaktadır. Kamu diplomasisi,

¹⁰⁶ Özpek, 2012, 207.

¹⁰⁷ a.g.m, 192.

¹⁰⁸ İnternet: Ertan EFEGİL, "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi";

<http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/94-tuerk-di-poltkasi-ve-kamu-dplomass> adresinden 07 Kasım 2018'de alınmıştır.

diplomatların yabancı basın çalışanları arasında gerçekleştirdikleri diyaloglardan da belli bir çıkarım amacı taşımaktadır.¹⁰⁹

Joseph S. Nye tarafından ilk defa kullanılan “yumuşak güç” ifadesi kamu diplomasisinin hedefini belirlemekte ve “*kalpleri ve zihinleri kazanmak*” olarak adlandırılmaktadır. Nye, yumuşak gücü “*birinin istediği sonuçları alabilmesi için başkalarının davranışlarını etkileyebilmesi*” şeklinde ifade etmiş ve başarıda diğer kişilerin gönüllü hareketlerini referans göstermiştir. Davranışları etkilemede tehdit, teşvik, cazibe birer yoldur. Amaçlar doğrultusunda insanları harekete geçirecek stratejiler arasında bir seçenek olarak görülen zor kullanma ile başarının sağlanacağını söylemek her zaman mümkün olamamaktadır. İnsanların kendiliğinden harekete geçmesi ile sonuca daha kolay ulaşmanın sağlanacağı söylenebilir. Başkaları üzerinde cazibenin kullanılarak güdüleme yolu ile sağlanacak hareket bu noktada yumuşak güç olarak da ifade edilebilecektir. Yumuşak gücün karşısında yer alan ve gerek askeri gerek ekonomik yaptırımları bünyesinde barındıran sert güç amaçlara ulaşmada her zaman yeterli olamamaktadır. Sert güç ile yumuşak gücün birlikte kullanılması sonucu ortaya çıkan “akıllı güç” ile başarının daha yakın olduğu ifade edilebilir.¹¹⁰

Bu bilgiler ışığında 11 Eylül sonrasında ABD tarafından ortaya konulan kamu diplomasisinde; yumuşak güç stratejisi istendiği gibi harekete geçirilemediğinden kamu diplomasisinin işlemediği ifade edilebilir. ABD’nin Afganistan ve Irak’ta sergilediği strateji ile Ebu Gurayb ve Guantanamo’daki olumsuz fiiller ABD’nin imajını zedelenmesinde rol oynamıştır.¹¹¹

Saldırıları sonrasında ABD’nin kamu diplomasisi alanındaki girişimleri olarak; terörle savaşta tüm devletlerin desteğini alabilmek adına *Response to Terrorism* ve *Gateway to 9/11 Resources* adlı internet sitelerinin kurulması, *El-Hurra* isimli televizyon kanalı ile *Radio Sawa*’nın yayına başlaması, ABD’de hayatlarını sürdüren Müslüman kesime yönelik olarak *Islam in the US* ve *Muslim Life in America* internet sitelerinde faaliyete geçirilmesi adımları atılmıştır. Bunların yanında Müslüman medya mensuplarının ABD’de Arapça bilen ABD’li medya mensuplarıyla birlikte *El-Cezire* televizyonuna çeşitli açıklamalarda

¹⁰⁹ Oktay, E. G. (2012). “11 Eylül Sonrası Amerika Birleşik Devletleri Kamu Diplomasisi,” İ. Aydınğün ve A. M. Özdemir (Editörler). *11 Eylül Küresel Felakete Yerel Yorumlar*. Birinci Baskı. Ankara. Tan, 87.

¹¹⁰ a.g.e., 91-92.

¹¹¹ a.g.e., 86.

bulunmaları, Arap öğrencilerine yönelik verilen burslarda artışların yapılması da diğer önemli girişimlerdir. Ancak bu çalışmaların tamamında iletişim stratejisinin doğru belirlenmemesi nedeniyle istenen hedef kitleye ulaşılamamıştır. Bu gelişmeler sonucunda kamu diplomasisi için önemli bir gelişme olan “Stratejik İletişim ve Kamu Diplomasisi İçin Ulusal Strateji” ancak 2007 yılında oluşturulmuştur. Bu strateji; Amerikan değerlerini diğer toplumlara ulaştırarak fırsatları onlara göstermek, tehdit içeren radikal yapıları bünyesinden ayıklamak, insanlar için ortak olan değerleri ön plana çıkarmak şeklinde sayılabilecek hedefler taşımıştır.¹¹²

ABD tarafından saldırılar sonrasında sergilediği tutumun bünyesinde çok fazla olumsuzluğu barındırması kendisinin sahip olduğu imajına olumsuz etki etmede rol oynamıştır. Bu yarayı sarmak ABD için çok kolay olmayacak bir dönemin de başlamasının habercisi niteliğindedir. Yıllarca insanların temel hak ve özgürlükleri üzerinde olumsuz etki yapılmasına bağlı olarak kısa zamanda güven tazelenmesi kolay görünmemektedir. Geline aşamada saldırıların sonuçlarının incelenmesi, olumsuzlukların nedeninin anlaşılmasına yardımcı olabileceği değerlendirilmektedir.

2.3. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Yapılan Yasal Düzenlemeler

Saldırıları ile ülkelerin güvenlik konusuna bakışlarında ciddi anlamda farklılaşmalar meydana gelmiştir. Yeni anlayışta bireysel hak ve özgürlüklerin yanında demokratik hakların kullanılmasında da önemli engeller ortaya çıkmıştır. ABD’de Bush tarafından Vatanseverlik Yasası (Patriot Act) ile iletişim özgürlüğüne getirilen kısıtlama bu duruma örnek olarak verilebilir. Bu kısıtlamalar ABD’de başlayıp diğer ülkelere de sıçramış ve yayılmıştır.¹¹³ Bunlara ek olarak çeşitli hukuksal düzenlemeler de yapılmıştır. Bu düzenlemeler arasında; İç Güvenlik Bakanlığı’nın kurulması, FBI’ın yeniden yapılandırılması örnek olarak verilebilir.¹¹⁴ Bunun yanında ABD’nin saldırılar sonrasında iç güvenlik tedbiri olarak havaalanlarında güvenlik tedbirlerini artırması ve Orta Doğu ülkelerinin vatandaşlarına yönelik olarak gerçekleştirilen kontrollerin sıklaştırılması

¹¹² Oktay, 2012, 96-98.

¹¹³ Çubukçu, 2011, 195.

¹¹⁴ Altuntaş, 2009, 297.

ABD'nin güvenlikten ziyade güvensizlik yaşadığı yönünde değerlendirme yapmayı mümkün kılmıştır.¹¹⁵

Vatanseverlik Yasası ile terörle alakalı olmayan birçok konuda dahi istihbarat teşkilatı başta olmak üzere devletin güvenlik birimlerine sınırsız yetkiler verilmiştir. Bu yasa ile istihbarat teşkilatı konusu terörizm olmayan olaylarla ilgili dahi gizli araştırmalar yapmakla yetkili kılınmıştır. Söz konusu yasa kuşku ile hareket etme yetkisini de istihbarat teşkilatlarına tanımaktadır.¹¹⁶ Yeni düzenlemeye göre ABD, kendisinin yanında yer almayan ya da düşman olarak gördüğü bir devletle ekonomik olarak işbirliğine girişen devletleri de kendi ekonomik hayatından men edebilecektir. Bu durumun uluslararası arenada savaş anlamına geldiği yönünde değerlendirmede bulunmak mümkündür.¹¹⁷

Bundan başka; ABD Göçmen ve Yurttaşlığa Kabul Hizmetleri (INS) tarafından saldırılardan önce göçmen yasaları ile koruma altına alınması gereken şahısların yanında saldırılardan sonra da binlerce kişi potansiyel terörist olarak görülmelerinden dolayı hapishanelere tutuklu olarak yerleştirilmiştir. İşledikleri suç olmadan, sadece ait oldukları ülkenin ABD tarafından terörist ithal ediliyor olduğunun düşünülmesi nedeniyle binlerce kişi insanlık dışı muameleye maruz kalmıştır. ABD tarafından sergilenen insanlık dışı muamelelere, yaralama ve ölümlerle sonuçlanan dövme eylemleri, zincir, kelepçe, tecrit, gün ışığından yararlandırmama, elektrik şoklarının kullanılması, aşağılama, işkence, tecavüz, bedensel ve ruhsal yıkıntıya uğraticı fiiller örnek olarak verilebilir.¹¹⁸

1948 yılında ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda devletleri arasında gerçekleştirilen, elektronik istihbarat alanında işbirliği yapılmasını öngören ve UKUSA (United Kingdom–United States of America Agreement) adıyla anılan antlaşma elektronik vasıtalar ile paylaşılan bilginin denetlenmesinin¹¹⁹ önemini ortaya koymaktadır. Bu antlaşma sonrasında “ECHOLON”¹²⁰ kod adı ile tesis edilen sistem sayesinde sınır tanımaz

¹¹⁵ Özcan, 2011, 460.

¹¹⁶ Ataöv, 2004, 86.

¹¹⁷ Chomsky, 2011, 28.

¹¹⁸ Aydın, 2014, 82-83.

¹¹⁹ İnternet: UKUSA; https://tr.wikipedia.org/wiki/UKUSA_Anla%C5%9Fmas%C4%B1 adresinden 30 Mart 2016'da alınmıştır.

¹²⁰ Devletler terör örgütü mensuplarının iletişimlerinden istihbarat elde etmek amacıyla çeşitli yollar izlemektedir. Bu amaçla teknolojik vasıtalar yoluyla gerçekleştirilen iletişimden istihbarat elde etmeye yarayan ECHOLON adlı sistemden de faydalanılmaktadır. Ancak bu sistemden elde edilen verilerin çok kısa bir sürede değerlendirilmeye tabi tutularak olası eylem girişimlerinin önceden tespit edilmesi, bilgi

bir şekilde dünyanın herhangi bir yerindeki gerek telefon hatları üzerinden yapılan görüşmeler gerekse internet üzerinden gerçekleştirilen e-posta haberleşmeleri kontrol altına alınabilmektedir.¹²¹

Bu anlatılanların yanında saldırılar, ABD'nin devletler üzerindeki etkisini artırmasından başka, serbest pazarın küresel boyuta ulaşmasına yardımcı olma yönünde de etkide bulunmuştur. Diğer taraftan; Bush tarafından "terörizmle savaş" olarak sunulan yaptırımlar kendi vatandaşlarının özgürlüklerini kısıtlar niteliktedir. Ülkede insanlar için özgürlüğün ve güvenliğin teşkil edilmesinde kimi tedbirlerin alınması zaruri olarak ifade edilmiştir. Bunun sonucu olarak da konu ile ilgili tüm birim çalışanlarına sınırsız yetkiler tanınmıştır. Kişi özgürlüklerini kısıtlayan yaptırımlarla birlikte telefon ve internet gibi tüm iletişim kanalları kontrol altına alındığı gibi kişilerin her koşulda izlenmesi için gerekli tüm düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.¹²²

Ayrıca ABD'de terör örgütlerini finansal kaynaklardan yoksun bırakmak amacıyla da Finansal Suçlar Uygulama Ağı (Fin CEN) kurulmuştur. Fin CEN'in kurulmasındaki amaç örgütlerin kara para aklama faaliyetleri ve terörün finanse edilmesinin engellenmesidir. ABD Hazine Bakanlığı yine Vatansızlık Yasası ile yetkili kılınmıştır. Bu kanunun tanıdığı en önemli yetki ise terörün finanse edildiği şüphesinin var olması halinde tüm parasal hareketlerin bloke edilmesi yetkisidir.¹²³

11 Eylül terör saldırılarından sonra gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin uluslararası insan hakları anlaşmaları ile ABD anayasasında yer alan insan hakları ve özgürlükleri kısıtlar niteliktedir. Ayrıca ABD'nin saldırganlık suçunu Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde kapsama dahil ettirmemesi de bunun bir kanıtıdır. ABD'nin terörle savaş kapsamında kendi vatandaşlarının ciddi olumsuzluk yaşamasına neden olan Vatansızlık Yasası'nın kabul etmesi süreci ileri demokrasi yaşanan çoğu ülkede de destek görmüştür.¹²⁴

havuzunda yer alan verilerin çokluğundan dolayı kısa bir sürede başarılı bir şekilde sonuçlandırılmamaktadır. Örgütlerin de bu durumu biliyor olmaları kendi mensupları ile iletişimlerinde çeşitli tedbirler geliştirmeyi zorunlu hale getirmektedir. Devletlerin terör olaylarını engellemek maksatlı elektronik iletişim üzerinde bir denetim sistemi kurması, vatandaşları arasında iletişime çeşitli yasaklar getirmesi yapılan uygulamalar olarak görülebilir. (Onbaşı, 2012, 29)

¹²¹ Arıboğan, 2007, 94.

¹²² Ataöv, 2004, 77-78.

¹²³ Altuntaş, 2009, 299.

¹²⁴ Abascal E. G. (2013). *İkiz Kuleler'den Arap Baharı'na Ortadoğu'da İmparatorluğun Sonbaharı* (Çev: B. Yıldırım ve S. Altunoğlu). İstanbul: Kaynak. (Eserin orijinali 2013'de yayımlandı)., 32.

2.4. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Dönemde ABD Başkanları'nın Terörizmle Mücadele Stratejileri

Çalışmanın bu aşamasında 11 Eylül 2001'de ABD'de yaşanan saldırılar sonrasında dönemin ABD Başkanı George W. Bush'un ortaya koyduğu terörizmle mücadele stratejisi ile kendisinden sonra göreve gelen ABD Başkanları Barack Obama ile Donald Trump'ın terörizmle mücadele stratejileri, Bush tarafından sergilenen strateji çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılacaktır. Saldırıların yaşandığı dönemde görevde olan Bush'un sert güç unsurlarını devreye sokması ilk başta doğru bir strateji olarak değerlendirilebilecekken sonraki süreçte dünya kamuoyu nezdinde tepki yarattığı dikkate alınarak kendisinden sonra göreve gelenlerin terörizmle mücadele süreçleri açıklanmaya çalışılacaktır.

2.4.1. Bush Dönemi (2000-2008 Yılları Arası) ABD'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi

11 Eylül 2001'de ABD'ye korku ve şiddeti yaşatan saldırılarla birlikte terörizm olgusunun algısında farklılaşmalar meydana gelmiştir. Algıda meydana gelen bu farklılaşmalar nedeniyle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), antiterör kapsamındaki çalışmalarında iki yeni karar almıştır. Bu kararlardan ilki saldırılardan bir gün sonra 12 Eylül 2001 tarihli 1368 sayılı karar olup söz konusu kararda saldırılar kınanmaktadır. 28 Eylül 2001 tarihli 1373 sayılı diğer kararda ise terörizm karşısında devletlerin gerek tek başlarına gerekse toplu olarak kendilerini koruma hakkı düzenlenmekte ve terörizme karşı uluslararası işbirliği yapılmasının altı çizilmektedir.¹²⁵ BMGK'nin 15 Ağustos 2014 tarihli toplantısında kabul edilen 2170 sayılı kararda terörizm ile mücadelede başarılı olmak için, tüm devletler ile uluslararası ve bölgesel kurumların aktif katılımının sağlanması, ayrıca kapsamlı olmasının yanında sürdürülebilir bir strateji belirlenmesi ile mümkün olabileceğine vurgu yapılmıştır.¹²⁶

¹²⁵Mango, A. (2005). *Türkiye'nin Terörle Savaşı*. (Çev.: O. Azizoğlu). İstanbul: Doğan. (Eserin orijinali 2005'de yayımlandı), 103.

¹²⁶İnternet: BMGK 2170 sayılı karar;

<http://www.interpol.pol.tr/Documents/BM%20G%C3%BCvenlik%20Konseyi%20202170%20say%C4%B1%20karar.pdf> adresinden 18 Aralık 2016'da alınmıştır.

11 Eylül terör saldırıları, ABD hükümeti tarafından kendilerine karşı düşmanlarının başlattığı bir savaş olarak görülmüştür. Hükümet yetkililerince sorumlu oldukları değerlendirilen Taliban yönetimi ve onlarla bağlantılı olan El-Kaide terör örgütüne karşı geliştirdikleri mücadele stratejilerinin odak noktasında bu savaş hali esas alınmıştır.¹²⁷ Saldırıların sonrasında ABD yetkililerince düşmanı topraklarında barındıran ve onlarla birlikte olduğuna inanılan Afganistan'a yönelik olarak başlatılan hareket dünya kamuoyu nezdinde meşru müdafaa olarak görülmüş ve birçok devletin ABD'nin yanında yer almasına etki etmiştir.¹²⁸ Bu durum ABD tarafından ortaya konulan tavrın küresel bir boyutta değerlendirildiğini göstermekte olup, savaşın haklı gerekçesi olarak da değerlendirilebilir.

Başkan Bush yönetiminin saldırılara verdiği cevabının iki farklı boyutunun bulunduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi; ABD tarafından Afganistan'a yapılan müdahalede, karşısındaki devlet ile bir savaş ortamında olunmamasına rağmen bu ülkenin toprak bütünlüğüne yönelik olarak askeri yöntemler kullanılarak cevap vermesidir. Diğeri ise; Irak Savaşı'nın nedeni olarak görülebilecek olan, saldırılar sonrasında ABD'nin sahip olduğu savaşçı gücü kullanarak İsrail'in güvenliğini, Irak petrolünün kontrol edilmesini sağlamak ve son olarak da İran'ın bugün değilse bile ilerleyen dönemde nükleer silahlara sahip olabilme ihtimalinden duyulan endişenin giderilerek Ortadoğu'da yeni bir haritanın belirlenmesi amacı olduğu ifade edilebilir.¹²⁹ Ayrıca terörizmle savaşla, ABD'nin askeri gücünün yayılmasının yanında ülkenin savaş ekonomisinin gelişmesine de olumlu anlamda katkı sağladığı belirtilmelidir.

Bush'un başkanlık seçimleri süresince yaptığı konuşmalarda Clinton'ın görevde olduğu dönemde uygulanan Ortadoğu politikalarını başarısız olarak nitelemiş ve seçilmesi halinde politikalarda köklü değişikliğe gideceğini belirtmiştir. Bush'un başkan olarak seçilmesi sonrasında yeni muhafazakarlar da politika oluşturma süreçlerinde etkili olmuşlardır. Yeni muhafazakar kesim ABD liderliğinin tesisinde gerekli hallerde sert gücü oluşturan askeri kanadın kullanılmasını uygun bulmuştur.¹³⁰ 11 Eylül saldırıları sonrasında Bush tarafından ortaya konulan terörizmle savaş stratejisinin yeni muhafazakar kesimin etkisinde oluşturulduğu ifade edilebilir.

¹²⁷ Taşdemir, 2006, 89.

¹²⁸ a.g.e., 166.

¹²⁹ Falk, 2011, 49.

¹³⁰ Altunışık, M. B. (2009). "Ortadoğu ve ABD: Yeni Bir Döneme Girilirken". *Ortadoğu Etütleri*. 1 (1), 74.

Saldırıları sonrasında ABD'nin terörizmle mücadele temeline dayandırarak gerçekleştirdiği askeri operasyonlar, kendisinin teröristlerden daha saldırgan bir tutum içerisinde bulunduğu yönünde değerlendirme yapmayı mümkün kılmaktadır. Saldırlardan hemen sonra önce Afganistan'a akabinde Irak'a yönelik gerçekleştirilen askeri operasyonların amacı terörizmle savaş olmaktan ziyade dünya nezdinde Afganistan ve Irak başlangıç noktalı bir hegemonya yaratma girişimi olarak değerlendirilebilir.¹³¹ Bu müdahaleler ABD için hegemonya yaratma aşamasında izleyeceği yayılcı politikaya yardımcı olacağı gibi Ortadoğu bölgesinde yer alan doğal zenginlikleri de elde edeceği anlamına da gelebilecektir. Yeni doğal kaynaklar elde etmesi ile ABD, kendi gelirini de arttırabilecektir. Saldırgan bir politika izlemesinin gerekçesi olarak bahsi geçen nedenler ortaya sürülebilecektir.¹³²

30 Eylül 2001 tarihinde yayımlanan Savunma Gözden Geçirme Raporu (Quadrennial Defense Review Report-QDR 2001)'nda ABD'nin çıkarlarının muhafazasına yönelik olarak Bush'un söylemleri doğrultusunda uygulanacak strateji belirlenmiştir. Söz konusu strateji belgesinde; ABD'nin, meydana gelebilecek tehditlere karşı yanında yer alan devletlerin kararlı politikalar uygulanacağına inanmalarının sağlanması, ABD'ye karşı terör saldırısı gerçekleştirmesi muhtemel şahıs, örgüt ve devletlerin bu davranışlarından vazgeçirme yönünde politikalar izlenmesi, herhangi bir saldırının vuku bulması halinde eylemi gerçekleştirenler üzerinde şiddet eylemleri gerçekleştirilmesi, terörist eylemin önlenemediği hallerde düşmanla mücadeleye girilmesi ve onlara büyük zayıflık verdirilmesi hususları öne çıkmaktadır.¹³³

Önleyici savaş stratejisi olarak benimsenen askeri ilkeler; ABD'nin giremeyeceği bir bölge olmadan istediği her yere gerekirse zor kullanarak girilebileceği, işgallerin gerçekleştirilebileceği, siyasi girişimler ile mevcut rejimlerin değiştirebileceği, elde etmeyi amaçlanan hedefler için tüm coğrafyalarda askeri gücün tesis edebileceği temellerine dayanmaktadır.¹³⁴

¹³¹ Ataman ve Gökcan, 2012, 216.

¹³² a.g.m., 217.

¹³³ Bilican, N. (2005). "Pentagon'un Yeni Yol Haritası ve Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Politikalarına Etkileri". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 1, 64.

¹³⁴ Yılmaz, 2006, 99.

Eylül 2002’de ABD’de “Ulusal Güvenlik Stratejisi” raporuna göre gerçekleştirilecek saldırıların hedefi, KİS’leri elinde bulunduran veya bulundurma arayışı içerisinde olan haydut olarak nitelendirilen ülkeler ile terör örgütleri olarak belirlenmiştir. ABD’nin gerçekleştireceği saldırıların meşrulaşması anlamına gelen stratejinin amaçları; demokrasinin, barışın, insan haklarının bulunmadığı bölgelere ABD eli ile adı geçen olguların yayılmasının sağlanması olarak belirlenmiştir.¹³⁵

Bush tarafından Eylül 2002 tarihli Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi’nde ifade edildiği üzere dünyanın güvenli bir hale kavuşturulması yanında “iyi” niteliğe de sahip olması ulaşılmaması hedeflenen amaç olarak kendisini göstermiştir. Saldırıları gerçekleşene kadar ABD tarafından sergilenen çevreleme stratejisinde ülkelerin kendisine karşı herhangi bir eyleme girişmesini engellemeye yönelik caydırıcı olma niteliğe sahipken, 2001’den sonra tehdit olarak görülen ülkelere yönelik düşünsel boyutta dahi olsa eylem gerçekleştirileceğine kanaat getirilmesi halinde müdahalede bulunulacağı açıkça ifade edilmiştir.¹³⁶

Bush tarafından ortaya konulan Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi’nde dikkati çeken en önemli nokta, BM’nin misyonu olan uluslararası alanda barışın ve güvenliğin tesis edilmesinin sağlanmasına ABD’nin tam aksi yönde tutum belirleyerek sorun gördüğü yerlere müttefiklerle beraber müdahale edileceğini ilan etmesidir. Bu durum BM çatısı altında yer almasına rağmen ABD ile müttefik olmaması halinde ABD’nin düşmanı olabilecekleri yönünde kaygıların duyulmasına neden olmuştur.¹³⁷

Bush tarafından ortaya sürülen stratejinin etkinliğinin, devletlerin kendi aralarında belirli şartları oluşturması sonucunda birlikte alınan kararlarla yürürlüğe konulması halinde olumlu olabileceği söylenebilirdi. Kararlarda devletlerin; silahlı saldırının ne olduğunu beraberce ortaya koymaları zorunluluğunun yanında eylemin fiiliyata geçmiş ya da geçmemiş olmasının da belirlenmesi önemli bir ayrıntıdır. Yine devletler, saldırılarla hedef alınan ülkenin zarara uğradığı hangi hak ve menfaatlerden dolayı müdahale hakkını elde edeceğinin bilinmemesi stratejinin belirsizliğidir. Tam olarak açıklanmayan konular

¹³⁵ Ataman, M. ve Gökcan, Ö. (2012). “Bush Dönemi Amerikan Dış Politikası: Bir Aşırı-Yayılmacılık Denemesi”. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 7 (2) , 220.

¹³⁶ Taşdemir, 2006, 238.

¹³⁷ Özcan, 2011, 456.

açıklığa kavuşturulmuş olsa idi stratejinin etkinliğinden bahsetmek mümkün olabilirdi.¹³⁸ Saldırıları sonrasında oluşturulan stratejide ABD, kendisince tehdit olarak algılanan hedefleri belirleyerek askeri operasyonlar gerçekleştirmiş ve bunu da bir hak olarak görmüştür. Bu durum Bush'un stratejisinin sağlam bir temele oturmadığını göstermektedir.

Bush tarafından 11 Eylül terör saldırılarından sonra ortaya atılan terörle mücadelede savaş stratejisinin değişen şartlara hızlı ve etkin bir şekilde cevap verebilir olduğu düşünülebilir. Reagan ve Clinton tarafından ortaya konulan stratejilerde bölge ülkelerinin ekonomilerine katkı sağlayacak şekilde onların yararına pazar açma amaçlanmışken Bush tarafından ortaya konulan stratejide söz konusu amaçlar yerine kendi ülke pazarlarına katkı sağlayacak şekilde pazarı ele geçirme ve müdahale edilen ülkeyi kendisine mahkum etmek ön planda tutulmaktadır. Bu itibarla; Bush'un stratejisinin tamamen ABD yararına olacağı görülmektedir. Böylelikle ABD sorun yaşanan bölgeleri kendi tekeline alarak hem ekonomisini canlı tutacak hem de hegemonyasının yaygınlaşmasına katkı sağlanmasına çalışmış olacaktır.¹³⁹

ABD tarafından saldırılar sonrasında sergilenen güvenlik odaklı tedbirler, insan hakları ve özgürlüklerin yaşanabilmesi için ön koşul olarak sunulmuştur.¹⁴⁰ Saldırlardan sonra ortaya konulan strateji incelendiğinde ABD için aslında kendisi ile çelişir bir yol haritası belirlendiği görülebilmektedir. ABD tarafından öncelikli olarak çeşitli kısıtlamalara gidilmesi bugüne değin özellikle Ortadoğu coğrafyasında demokratikleşme ve özgürlüklerin yayılmasından yana olduğu söylemi ile çelişmektedir. Yine ABD tarafından 2001 yılı öncesinde sergilediği yayılcı ve çevreyici politikalarının bir sonucu olarak 11 Eylül'ün yaşanmış olabileceği dikkate alındığında aslında ABD'nin uzun yıllar öncesinden sergilediği tutumdan kaynaklı olarak bir anlamda saldırılara davetiye çıkardığını söylemek mümkündür. Saldırlardan sonra ortaya konulan strateji doğrultusunda önce Afganistan'a akabinde Irak'a karşı girişilen müdahaleler Ortadoğu coğrafyasını adeta ateş topuna dönüştürmüştür. Irak müdahalesinin başarısızlıkla sonuçlanması ABD tarafından benimsenen stratejinin hatalı olarak belirlendiğini ortaya koymaktadır. 11 Eylül terör saldırılarının nedenini ABD'nin bölgede sergilediği

¹³⁸ Bilican,2005, 65.

¹³⁹ Altuntaş, 2009, 258.

¹⁴⁰ Arıboğan, 2007, 192.

politikalarına bağladığımızda aslında önceki dönemden farklı bir tutum içerisinde bulunmadığı söylenebilir.

2.4.2. Obama Dönemi (2008-2016 Yılları Arası) ABD'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi

ABD dış politikası, ülkenin kuruluş yıllarından itibaren demokrasinin dünyanın her köşesinde yayılması düşüncesi etrafında şekillenmiştir. Bu misyon, insanlığa faydasının en fazla olduğuna inanılan liberal demokrasiyi dünyanın her köşesine kadar yayarak kendi halkının yanında diğer ülkelerin halklarının da refah seviyesini yükseltmek temeline dayanmaktadır. ABD halkının üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirerek tüm dünyada barış ortamının sağlanabileceği gibi tüm halkların ABD şemsiyesi altında birleşmesi ile dünya tek bir topluluk haline gelecektir. 11 Eylül saldırıları sonrasında Bush tarafından Irak'a yapılan müdahale bahsi geçen misyonunun darbe almasına neden olmuş ve ABD'nin sahip olduğu imaj bozulmuştur. Bozulan imajın onarılması çalışması Bush'dan sonra göreve gelen Obama'ya kalmıştır. Obama'nın göreve geldiği zaman dilimi dikkate alındığında yeni başkanı zorlu bir sürecin beklediği görülebilecektir. Bu dönemde finans sektöründe küresel boyutta bir kriz yaşanmakla birlikte, El-Kaide ile sürdürülen mücadelede de önemli aşama katedilemediği gibi Usame Bin Ladin'de henüz yakalanamıştır. Ayrıca; Afganistan'da yaşanan o kadar olumsuz gelişmeye karşın El-Kaide örgütlenmesini Afganistan topraklarında gerçekleştirirken Taliban'da bölgede güç toplama çabası içerisinde. Yine; Irak'da tamamen bir istikrar ortamının sağlanamadığı da aynı döneme denk gelmektedir. Obama, göreve geldiği böyle bir zamanda ABD'nin bozulan imajını düzeltmek ve lider konumunu tekrar kazanmak için dış politikada daha aktif bir rol üstlenilmesi düşüncesine sahipti. Bunun için de; Irak Savaşı'na son verilerek bölgenin diğer sorunlu bölgelere yönelinmesini, kimyasal silahların yayılımının önüne geçilmesini, terörizmle mücadelede geliştirilecek küresel strateji çerçevesinde hareket edilmesini, bu uğurda kurulması gereken ittifakların, yapılması gereken işbirliklerinin, sorunlu kurumların tekrar inşasını gerekli görmektedir.¹⁴¹

¹⁴¹Telatar, G. (2012). "Barack Obama'nın Dış Politikasında Demokrasinin Yayılması Misyonu". *Alternatif Politika Dergisi*, 4 (1), 55-59.

11 Eylül terör saldırılarından sonra ABD Ortadoğu coğrafyasını “Radikal İslamcı” terör örgütlerinin köklerini saldıkları alan olarak tanımlamıştır.¹⁴² 2018 yılı son çeyreğinde de Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Danışmanı John Bolton, yaptığı açıklamada “Radikal İslamcı” terör örgütlerini ABD’ye ve yurtdışındaki çıkarlarına yönelik sınır ötesi büyük bir tehdit oluşturduğunu belirtmiştir.¹⁴³ Temeli, 9. Yüzyılda ilki gerçekleşen “Haçlı Savaşları”na kadar dayanan kökeni itibariyle Ortadoğu coğrafyasındaki ülkelerden kaynaklı kendini gösteren İslamofobi’nin bugün de Batı devletleri nezdinde geçerliliğini sürdürdüğü görülmektedir. Buradan hareketle ülkelerin birbirleri ile ilişkilerinde sıcak temas daha çok Ortadoğu bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Bunun sebebi istikrarın sağlanmasında yaşanan zorluklara bağlı olarak uluslararası aktörlerin bir şekilde bölgede kendilerini göstermesi olduğu belirtilebilir. Aktörler aleni bir şekilde kendilerini bölgede gösterebildikleri gibi içerisinde buldukları oluşumlar vasıtasıyla da bölgeye sirayet edebilmektedir. Ortadoğu’ya hakim olan, dünyaya hakim olur prensibinin de göz önünde bulundurularak yapılan açıklamalar çerçevesinde başta ABD olmak üzere küresel aktörlerin terörizmle mücadelesinin çıkış noktasına Ortadoğu bölgesini koymak zorunda oldukları belirtilmelidir. Bu sebepten ötürü Obama’nın da terörizmle mücadele stratejisi, Ortadoğu politikaları çerçevesinde ele alınmıştır.

Bush’tan sonra Başkanlığa gelen Obama’nın Ortadoğu politikasında köklü değişikliklere gideceğine yönelik devletler arasında bir beklenti de söz konusu idi. Obama, sorunların çözümünde müzakereci bir strateji izlemeyi ve diyalog kanallarını çok taraflı katılımlar ile kullanmayı benimsemiştir. Dünya kamuoyunda Bush yönetiminin aksine Obama’nın, sert gücün ön planda olmadığı, kapsayıcı olarak diğer devletlerle birlikte hareket etme prensibine dayalı, devletlerin yanında uluslararası teşkilatların da sürece yön vermesi ile gelişen işbirliği temelli politikaların izleyeceği yönünde bir beklenti bulunmaktaydı.¹⁴⁴

2009’da Obama Başkanlığa geldiğinde icraatlarının başında El-Arabiyya televizyonuna röportaj vermek akabinde Filistin-İsrail ve Pakistan-Afganistan konularında yetkili birer özel temsilci atamak yer almıştır. Obama, Bush gibi ayrıştırıcı olmamış, ortak çıkarlar

¹⁴² Özpek, 2012, 185.

¹⁴³ İnternet: ABD Yeni Terörle Mücadele Stratejisini Açıkladı; <https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-yeni-terorle-mucadele-stratejisini-acikladi/4600256.html> adresinden 08 Kasım 2018’de alınmıştır.

¹⁴⁴ Ayata, A. (2010). “Ortadoğu Perspektifinden Türkiye-ABD İlişkilerinin Yeni Boyutu”. *Akademik Bakış Dergisi*. 22, 10.

göstererek birleştirici bir rol üstlenmiş olup geniş katılımlı çok taraflı bir dış politika benimsemiştir. Obama belli bir bölgede belli konularda strateji belirlemek yerine bütüncül kamu diplomasisi oluşturulma stratejisini hayata koyduğu gibi sadece kamu diplomasisi üzerinde durmayı akıllı güç kavramının uygulanabilir olmasını da amaçlamıştır. Obama 2009 yılında Kahire’de yapmış olduğu konuşmasında Bush tarafından sergilenen tutumun hatalı olduğunu belirtmiştir. Kendisi ile başlayan dönemde ortak çıkarlar ve saygının ön planda olacağı bir dönemin başlayacağına vurgu yapmıştır.¹⁴⁵ Kahire konuşmasında ABD’nin Müslümanlar ile herhangi bir savaş içerisinde olmadığı ifade edilerek hoşgörü, diyalog, birlik mesajlarını dünya kamuoyuna iletmiştir.¹⁴⁶

Obama’nın Müslümanlar’a yönelik olarak birlikte yaşama ve hoşgörü temalı konuşması Bush’un söylemleri gibi birlikte hareket edilmesi mesajları ile benzerlik oluşturmaktadır. Obama’nın terörle mücadele kapsamında önemli sayılabilecek adımlarının başında Guantanamo Hapishanesi’nin kapatılması gelmektedir. Guantanamo Hapishanesi’nin kapatılma gerekçesi, tutuklular üzerinde uygulanan sorgulama teknikleri içerisinde yer alan ve waterboarding denilen; tutuklunun yüzüne bir bez örtülerek su dökülmesi ile geçici boğulma hissi verilmesi yönteminin işkenceye girdiği ve insan haklarını ihlal eden bir uygulama olarak görülmesi gibi şiddet eylemlerinin yaşanması gösterilebilir. ABD’nin yeni dönemdeki terörle mücadele anlayışında, çok sektörün katılımı ile oluşan geniş kapsamlı bir mücadele kendisini göstermektedir.¹⁴⁷

2010 yılına gelindiğinde Obama yönetimi tarafından birinci Ulusal Güvenlik Belgesi¹⁴⁸ yayınlanmıştır. Bu belgenin ikincisi ise 2015 yılında hazırlanmıştır. Çalışmanın bu aşamasında öncelikli olarak 2010 yılında yayınlanan belgenin içeriği hakkında bilgi verilecek, akabinde dünyanın çeşitli ülkelerinde Obama yönetiminin stratejileri incelenecek, daha sonra da 2015 yılında yayınlanan belge üzerine değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Obama göreve gelmeden önce Afganistan’a karşı; 11 Eylül saldırısının başrolünde bir ülke olması, buna bağlı olarak da El-Kaide ve ona bağlı başka gruplar ile benzer bir saldırının

¹⁴⁵ Çubukçu, 2011, 191.

¹⁴⁶ Altunışık, 2009, 79.

¹⁴⁷ Yalçın, H. B., (2015). “Obama Startejisi ve Ortadoğu”. *Akademik Orta Doğu*,” 9 (2), 59.

¹⁴⁸Ulusal güvenlik belgesinin Türkçe tam metni için bkz. <http://www.pressmedya.com/amerika/10404/abd-ulusal-guvenlik-strateji-belgesi-tam-metni-1.html> adresinden 14 Aralık 2016’da alınmıştır.

gerçekleşmesi ihtimalini önlemek için ABD askerinin ülkede bir süre daha kalması fikrine sahipti. Buna bağlı olarak da Başkan seçilmesinin hemen sonrasında Afganistan'ın Pakistan ile olan sınırına yakın bir bölgeye, Taliban'ın başlatıp El-Kaide'nin desteklediği isyan hareketine katılmak üzere gelecek olan yabancı savaşçıları engelleme maksadıyla 17 bin asker daha gönderilmesine onay vermiştir. Bölgeye ABD askerinin gönderilmesi, Bush tarafından belirlenen stratejinin devamı olarak bir süreklilik şeklinde olduğu değerlendirilebilir. Bu durumu yeni stratejinin belirlenmesine kadar mevcut durumun korunmasına yönelik bir strateji olarak yorumlanabilir.¹⁴⁹ Afganistan'a gönderilecek 17 bin asker için bölgede ABD operasyonlarının yöneticisi Stanley McChrystal tarafından sayının yetersiz olduğu, daha fazla askerin bölgeye gönderilmesi gerektiği, bu sayıdaki asker ile birlikte Taliban öncülüğünde başlatılacak bir saldırıda başarılı olunamayacağı ve Karzai hükümetinin korunmasının mümkün olamayacağı belirtilmiştir.

Yaşanan gelişmeler bağlamında Obama 1 Aralık 2009 tarihinde Afganistan stratejisini açıklamıştır. Buna göre; Afganistan'a 30 bin asker gönderilecek ve tamamı 2014 yılı içerisinde bölgeden ayrılacaktır. Asker gönderilmesinin nedenlerinin; Karzai hükümetine destek olmak, El-Kaide ve Taliban unsurlarının bölgede genişlemelerinin önüne geçmek, Taliban içinde bulunan ılımlıların yanında olmalarını sağlarken şiddet yanlılarını mağlup etmek, halk arasında düzenin tesisini gerçekleştirmek olduğu söylenebilir. Obama tarafından Afganistan'da belirlenen stratejinin uygulamasında dikkat edilmesi gereken noktalar bulunmaktadır. Kaybetmemek üzerine inşa edilen savunma maksatlı bu stratejide; bölgeye gönderilen asker sayısının artırılması ve Afganistan askeri ve polis teşkilatının güçlendirilmeleri ile savunmaya verilen önem ön plana çıkmaktadır. Ayrıca sivil hayata yönelik olarak kalkınmanın desteklenmesi ve temel hizmetlerle alt yapıya yönelik çalışmalar da kapsam dahilinde olan sivil alan çalışmalarıdır. Diplomasi ile de bölge ülkeleri arasında ortak güvenlik stratejisinin tesisinin gerçekleştirilme çabaları da yine ön planda yer almaktadır.¹⁵⁰

Kamu Diplomasisi ve Kamu İşlerinden Sorumlu Müsteşar Yardımcısı Judith McHale tarafından, ABD'nin dünyayla bağlılığının güçlendirilmesine yönelik gerçekleştirilen çalışmalara ışık tutacak mahiyette 10 Mart 2010 tarihinde bir belge yayınlanmıştır. Bu

¹⁴⁹ Demirtepe, M. T. ve Erdoğan, İ. (2013). "Obama'nın Afganistan Stratejisi: Değişim ve Süreklilik". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 17, 58.

¹⁵⁰ a.g.m., 57-62.

belgede diğerk ÷lke vatandaşlarını ön alıcı bir şekilde harekete geçirmek için izlenecek yol, kişiler arası ilişkilerde karşılıklı güven ve saygının sağlanması, terör yanlıları ile savaş, görüşlerine güvenilen yerel unsurlar ile görüşmeler, politika yapıcılara diğerk ÷lke vatandaşlarının bakış açıları doğrultusunda bilgilendirme ve daha etkin kamu diplomasisinin tesisi için gerek yapı gerekse süreçlerin önceliklerinin belirlenmesi hususları stratejik zorunluluklar olarak açıklanmıştır. Burada amaç, ABD'nin eylem gereklerini doğru ve açık bir şekilde anlatması sayesinde başka ÷lkelerin de desteğini almak olduğu söylenebilir.¹⁵¹

2010 yılında yayınlanan belge incelendiğinde Obama yönetiminin hedefleri ile bu hedeflere ulaşmak için izlenecek stratejilerin neler olduğunun açıklandığı gör÷lmektedir. Söz konusu belgede ulusal güvenliğin sağlanmasında öncelik ÷lkenin iç güvenliğine verilmiştir. Amerika halkının güvenliği için ÷lkeden uzak coğrafyalardaki sorunlarla uğraşmak yerine kendi bölgesinde güvenliğin sağlanmasının temel alındığı ifade edilmiştir. Uzak coğrafyalarda yer alan terörizmle mücadele için El-Kaide ile O'na benzer örgütleri hedefe koymuş, akabinde söz konusu hedefleri çökertme amacına vurgu yapılmıştır. Bu ifade ile terör örgütünün liderinin hedef alındığı ve onların ortadan kaldırılmasının asıl amaç olduğu anlaşılmaktadır. KİS ile ilgili olarak bu silahların yayılmasının engellenmesinden ziyade aslolanın durumu tersine çevirerek kullanılmasının önüne geçmek hedef olarak belirtilmiştir. Önemli hususlardan bir diğeri de güçlü partner seçilmesi olarak öne çıkmaktadır. Bunda da amaç uzak coğrafyalarda doğrudan müdahalede bulunmaktan ziyade bölgede yer alan partnerin kullanılmasının önemi belirtilmeye çalışılmıştır. Belirtilen amaçlara ulaşmada öncelikli yöntem şiddet uygulamak olmayıp, diğerk seçeneklerin denenmesinin öncelikli olduğuna vurgu yapılmıştır. Eğitim ve insan sermayesini güçlendirmenin gerekliliğinin belirtilmesi sonrasında bilim ve teknolojiye yenilikçi olma hedefi açıklanmıştır. Büyümede dengenin sağlanması ve sürdürülebilir olması için paranın harcanmasında dikkatli olunması yönünde açıklamalarda bulunulmuştur. Yine Obama tarafından demokrasi ve insan hakları temelinde hedefler de açıklanmıştır. Son olarak bu belgede güçlü ittifakların kurulması, küresel düzeyde işbirliklerinin oluşturulması hedefleri belirtilmiştir.¹⁵²

¹⁵¹ Oktay, 2012, 99-100.

¹⁵² Yalçın, 2015, 65-66.

Obama'nın görevde olduğu süre zarfında 11 Eylül benzeri bir olay gerçekleşmemiş olmakla beraber Ortadoğu coğrafyasında otoriter rejimlere karşı halk hareketleri gerçekleşmiştir. Çalışmanın bu bölümünde ABD'nin "Arap Baharı" yaşanan ülkelere karşı izlediği stratejiyi inceleyerek Obama'nın sergilediği tutumun değerlendirilmesi yapılacaktır.

Obama tarafından ifade edilen demokrasinin yayılması politikası 2009 yılından itibaren dünyanın birçok ülkesinde yaşanan hareketlilikler çerçevesinde ele alınabilir. 12 Haziran 2009'da İran'daki cumhurbaşkanlığı seçiminde hile yapıldığı görüşüne sahip olan Mahmut Ahmedinejad'ın karşısında yer alan adaylar Mir Hüseyin Musavi ve Mehdi Kerrubi taraftarları tarafından başkent Tahran'da ve ülkenin diğer büyük şehirlerinde gösteriler düzenlenmiştir. Gösteriler İran güçlerince sert müdahale ile bastırılmıştır.¹⁵³ Obama yaşanan bu gelişmeler karşısında temkinli bir politika izlemiş olup, muhaliflerce iddia edilen seçimlerin demokratikliği konusunda onların yanında yer almamıştır.¹⁵⁴ Obama, Hüseyin Musavi'nin seçilmesi sonucunda radikallerin güç kazanabileceği, İran'da mevcut ABD karşıtı imajın daha da artabileceği, nükleer silah çalışmalarının sınırlandırılması çalışmalarına olumsuz etki edeceği yönünde görüşe sahip olmasından dolayı temkinli bir politika izlemiştir.¹⁵⁵

17 Aralık 2010 tarihinde, Tunus'ta üniversite mezunu bir gencin kendini ateşe vermesi ile başlayan dönem "Arap Baharı"¹⁵⁶ olarak adlandırılmış olup, etkisi diğer bölge ülkelerinde de görüleceğinden bu isimle anılmıştır. Bu dönem sonrasında Arap halkları için öncekinden farklı bir dönem başlayacaktır. "Arap Baharı" olarak adlandırılan ayaklanma olaylarının nedenleri; halkın demokratik yaşam istemesi, ekonominin adil paylaşımı ile buna bağlı refah düzeyinde artma, teknolojinin kullanımında yaygınlık sağlanması, kişi özgürlüklerinin artırılması, Rusya'ya, Çin'e, İran'a karşı gelişen olumsuz tutum, İsrail-Filistin anlaşmazlığı olarak sıralanabilir.¹⁵⁷ ABD'nin "Arap Baharı" yaşanan ülkelere

¹⁵³ İnternet: İran Cumhurbaşkanlığı Seçimleri (2009); https://tr.wikipedia.org/wiki/2009_%C4%B0ran_se%C3%A7imleri_g%C3%B6sterileri adresinden 15 Aralık 2016'da alınmıştır.

¹⁵⁴ Yalçın, 2015, 68.

¹⁵⁵ a.g.m., 68.

¹⁵⁶ Memiş, H. (2015). "İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 14 (52), 101.

¹⁵⁷ Deniz, T. (2013). "Arap Baharı ve Türkiye: Siyasi Coğrafya Açısından Bir Değerlendirme". *Doğu Coğrafya Dergisi*. 18 (29), 71.

yaklaşımı bağlamında; Tunus, Mısır, Libya, Yemen, Bahreyn, Suriye’de yaşananlara kısaca değinilecektir.

17 Aralık 2010 tarihinde Tunus’ta Muhammed Bouazizi isimli gencin kendini ateşe vermesi ile Arap Baharı’nın ilk kıvılcımı ateşlenmiştir. Bu olay sonrasında halk sokaklara çıkmış, 23 yıl boyunca otoriter bir yönetim sergileyen Zeynel Abidin Bin Ali ülkeden kaçmıştır. Olaylar sırasında Tunus yönetiminin sert tepkisine ABD’den herhangi bir karşı açıklama gelmemesi Obama yönetiminin istikrarın devamının sağlanmasını istediği yönünde değerlendirilmiştir. Tunus’tan sonra olaylar Mısır’a sıçramıştır. ABD, Mısır’ın İsrail ile olan yakın ilişkisi nedeniyle Tunus’ta olduğundan daha zor bir durumda kalabilecektir. 25 Ocak 2011’de gerçekleşen ayaklanma hareketlerinde halk Hüsnü Mübarek rejimini protesto etmiştir. ABD, önceleri Mübarek’e karşı yapılan protestoları hafifletmeye çalışmışsa da bunda başarılı olamamıştır. Sonrasında da Mısır ordusu ile birlikte hareket ederek durumun kontrol altına alınması sağlanmıştır. Libya’da oluşan ayaklanmalar 15 Şubat 2011’de meydana gelmiştir. Muammer Kaddafi’ye karşı devletler tepkilerini ortaya koyarken Obama yönetimi beklemeyi tercih etmiştir. Olaylar sırasında Kaddafi tarafından sert müdahalelerin yapılması ile çözümün siyasi yollardan sağlanamayacağı sonucuna varılmıştır. ABD’nin kötü Irak deneyimi nedeniyle Libya’ya karşı doğrudan müdahalede bulunmaktan kaçınması sonucunda BMGK’nin 1973 sayılı kararı ile “Şafak Operasyonu” başlatılmıştır. ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Kanada’nın koalisyon oluşturmuş olması ve ABD’nin müdahaleden sonra komutayı kısa sürede NATO’ya devretmesi ile Libya halkında herhangi bir tepki oluşmamıştır. 27 Ocak 2011’de Yemen’de yaşanan olaylarda ABD, Ali Abdullah Salih rejiminin yıkılmasını El-Kaide’nin ülkede güçlü olması nedeniyle istememekteydi. Tümenden bir rejim değişikliğinden ziyade ABD, Ali Abdullah Salih’in yerine yardımcısı Abed Rabbo Mansour Hadi’yi getirerek olayları yatıştırmıştır. 14 Şubat 2011’de Bahreyn’de meydana gelen ayaklanma olaylarında ABD, yönetimin Sünniler’den Şiiler’e geçmesini ikili ilişkiler bağlamında riskli olarak değerlendirmekle birlikte böyle bir durumun meydana gelmesi halinde işbirliğinin sonlanacağı ve İran’ın güç kazanacağı yönünde görüşe sahipti. Obama yönetimi olaylarda şiddet kullanılmaması yönünde Bahreyn yetkililerine baskı yapmış, Körfez İşbirliği Konseyi’nin askeri yardım göndermesine karşı olumsuz açıklamalarda bulunmuştur. ABD’nin Kral Hamad Bin Isa Al Khalifah’a verdiği destekle ayaklanma olayları sırasında

yaşananların araştırılmasına yönelik bir komisyon kurulmuştur. Bu sayede ABD'nin isteği olmuş, Bahreyn'de herhangi bir statüko değişikliği meydana gelmemiştir.¹⁵⁸

Suriye'de yaşanan olaylar çerçevesinde ABD, radikal muhalif grupların etkisinin artması sonrasında, ılımlı unsurlara destek vermiş, PKK ile doğrudan bağlantısı bulunan PYD ile işbirliği yapmıştır. İlk başlardaki Esad'sız çözüm önerisinden vazgeçen Obama yönetimi, DEAŞ ile mücadeleyi en başa koymuştur. Bunun sonucu olarak da Türkiye'nin aksine uçuşa yasak bölge ve uluslararası askeri operasyon düzenleme stratejilerine uzak durmuştur. Obama yönetimi, Suriye'nin bütünlüğünü koruyabilmek amacıyla yönelik olarak çoğulcu bir yönetimin kurulmasını gerekli görmüştür. Aynı zamanda DEAŞ ile mücadele kapsamında PKK terör örgütü ile bağlantılı, Türkiye tarafından tehdit olarak görülen PYD ile işbirliği içerisinde de bulunmuştur. Obama, PYD'yi, terör örgütü olarak görmemekle birlikte, örgütü sahadaki müttefiki olarak tanımlamıştır. Söz konusu dönemde ABD PYD'yi, DEAŞ'la mücadelede başarılı olabilecek tek güç olarak görmektedir.¹⁵⁹

Obama yönetimi 2011 yılında başlayan Suriye olaylarına yönelik olarak Suriye'yi; İran'a destek sağlaması ve iki ülkenin yakınlaşması, toprakları üzerinde Hamas'ın yaşamasına izin vermesi, Hizbullah'a silah temin etmesi, İsrail'e olan karşıtlık ve Suriye'nin Ortadoğu'da sorun yaratan bir devlet olarak görülmesi nedenlerine bağlı olarak ABD tarafından hedef alınmıştır.¹⁶⁰ Buna karşılık Suriye'de yaşananlara yönelik olarak ABD yönetimi "en az müdahalenin en iyi çözüm" olacağı yönünde tutum belirlemiş ve bunu da eski hataların temel dayanağı konumuna getirmiştir. Böyle bir yönetimin görevde olduğu süreçte yaşanan gelişmelere kimi zaman riskli olduğu kimi zaman da gerçekleştirilecek müdahalenin kamuoyunun desteğinin tam olarak sağlanamaması ve söz konusu müdahalenin yüksek maliyet gerektirdiğine yönelik söylem geliştirerek kendilerini haklı konuma getirmeyi amaçlamışlardır. Tüm bunların gerekçesi olarak Obama'nın Suriye'de ABD'nin çıkarının bulunmaması düşüncesine sahip olmasının yanında El-Kaide'nin yükselişi ile kimyasal silahların kullanımı ve yayılımı, Ürdün, Lübnan ve İsrail'in güvenliği konularına öncelik vermiştir. Ancak Obama yönetiminin asıl hedefi Suriye'de rejimin yıkılarak yerine yeni bir düzen oluşturulmasının yerine krizin bölgesel etkilerinin

¹⁵⁸ Telatar, 2012, 70-73.

¹⁵⁹ Efegil, E. (2016). "AK Parti Hükümetinin Orta Doğu Politikası ve ABD Yönetimi ile Batılı Uzmanların Eleştirileri". *Gazi Akademik Bakış*. 9 (18), 55.

¹⁶⁰ Deniz, T. (2013). "Suriye'nin Durumu, ABD-Rusya ve Türkiye'nin Tutumu". *Marmara Coğrafya Dergisi*. 27, 322-323.

azaltılması olmuştur. ABD yönetimi herşeye karşın Suriye yönetiminin görevden ayrılması yönünde söylem gerçekleştirirken KİS kullanılmasını kırmızı çizgi olarak görmüştür.¹⁶¹ Tüm bu söylemlere karşın Suriye’de Esad yönetiminin halkına yönelik sarin gazının kullanıldığının ortaya çıkmasında dahi Obama yönetimi herhangi bir yaptırım da bulunmamıştır. ABD yönetiminin Suriye’de rejim karşıtlarının yanında yer alması da etkin bir dış politika stratejisi geliştirilmediği değerlendirilmesi yapılmasını mümkün kılmaktadır.

Obama tarafından Ortadoğu bölgesinde yer alan ülkelere yönelik ortaya konulan stratejilerde bir tutarsızlık sergilendiği görülmüştür. Obama, Tunus’taki eylemlerde Bin Ali’ye sağladığı destekten uzaklaşırken, Libya’da yaşanan gelişmelerde kendisini uzak tutmamıştır. Yine Mısır’da olayların başlangıcında çekimser bir tutum sergilenirken sonrasında darbe taraftarı bir eğilim göstermiştir. Suriye’de Esad rejiminden hoşnut olmamasına rağmen hangi tarafta yer alacağını bir türlü belirleyememiştir. Karışıklığın arttığı dönemde ABD, rejim aleyhtarı söylemlerde bulunmasına rağmen muhaliflere de herhangi bir destek vermemiştir. Hatta KİS kullanılmasını “kırmızı çizgi” olarak belirlemesine rağmen Esad tarafından KİS kullanıldığının ortaya çıkmasında da¹⁶² tepkisizliğini korumuştur. Askeri müdahalenin yapılması olasılığı belirlediğinde Rusya tarafından diplomasi kullanılması çağrısına olumlu yaklaşmış, askeri müdahaleden uzak durmuştur. Bu da tutarsızlığın görüldüğü ayrı bir olaydır. Rusya-Ukrayna çatışmasında ABD, Rusya’nın uluslararası hukuk kurallarını bozduğu yönünde söylemler geliştirilmesine rağmen Ukrayna tarafında yer almaktan kendisini alıkoymuştur. Bu durum Rusya’nın ABD karşısında inisiyatifini ele geçirdiği şeklinde yorumlara da neden olmuştur.¹⁶³ Afganistan ve Irak’tan çekilineceğinin Obama tarafından söylenmesinin hemen sonrasında bölgeye çok sayıda askerin sevk edilmesi de tutarsız politikaların bir diğeri olarak görülebilir.

¹⁶¹ Özkan, M. F., (2016). “Demokratların Dış Politika Gelenekleri Bağlamında Obama’nın Suriye Politikası”. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (3), 15-16.

¹⁶² İnternet: Suriye’de kaç kez kimyasal silah kullanıldı? <https://www.ntv.com.tr/dunya/suriyede-kac-kez-kimyasal-silah-kullanildi,34318TRITkCj8jjH061zXA> adresinden 09 Mart 2018’de alınmıştır.

¹⁶³ İnternet: Ukrayna Krizi: ABD Hegemonyasının Sonunun Başlangıcının sonu? <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/amerika-arastirmalari-merkezi/2014/05/20/7605/ukrayna-krizi-abd-hegemonyasinin-sonunun-baslangicinin-sonu> adresinden 09 Mart 2018’de alınmıştır.

2.4.3. Bush Dönemi İle Obama Döneminde ABD'nin Ortaya Koyduğu Terörizmle Mücadele Stratejilerinin Karşılaştırılması

2001 saldırıları sonrasında ABD'nin dış politikasının belirlenmesinde “teröre karşı savaş” temelinde “önleyici savaş” stratejisi mihenk taşı olmuştur. Bu zamanın öncesinde caydırıcı politikalar uygulamaya konulurken saldırılarla birlikte önleyici nitelikte sert politikalar sergilenmeye başlanmıştır. Bush'la birlikte anılan önleyici savaş stratejisinde ABD'nin bir veya birkaç devletin kendisine saldırmasından ziyade bu düşünceye sahip olduğunun ihtimal dahilinde olması dahi müdahale etmek için yeterli görülmüştür.¹⁶⁴

Bush tarafından saldırılardan sonra ortaya konulan stratejinin bünyesinde sert güç unsurlarının yanında söylemlerinde tehditleri barındırması Obama'nın söylemlerinde görülen yumuşak güç unsurlarına Bush tarafından yer verilmediği değerlendirilmesini yapmaya imkan tanımaktadır. Bush'un stratejisinin, çok sayıda insanın ABD'ye nefret duyması sonucunu doğurduğu söylenebilir. Bunda da en önemli payın Afganistan ve Irak'a gerçekleştirilen müdahaleler ile dünya kamuoyunun iki kutba ayrılması ve teröristler ile Müslümanların kimi zaman bir tutulmasının etken olduğu ifade edilebilir. Bunların yanında Bush'un görevini Obama'ya devrettiği zaman diliminde ABD, çıkarlarının uluslararası arenada meşruiyet sorununa sahip, ekonomik kriz içerisinde bulunan ve devam etmekte olan iki savaşta etken rol oynayan bir ülke konumundadır.¹⁶⁵

Obama, göreve geldiğinde ABD sahip olduğu tüm olumsuzluklara rağmen dünyada askeri ve ekonomik olarak lider konumda bulunmaktadır. Obama'nın siyahi Amerikalı bir başkan olması kendisinden beklenen beklentinin yüksek olmasına neden olmuştur. Obama göreve geldiğinde akıllı güç unsurlarını belirleyerek hem güçlü konumda bulunmayı sürdürmeyi hem de kendisi için meşruiyet oluşturmayı amaçlamıştır. Obama, Bush'un aksine düşman çoğaltan yaklaşımdan dost edinme maksatlı bir stratejiyi benimsemiştir. Bu çerçevede 2011 yılında Irak'taki, 2014 yılında da Afganistan'da görevli askeri gücünü geri çekmiştir.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Güngör ve Bulut, 2010, 93.

¹⁶⁵ Öncel, M. A. (2018) “ABD'nin Ortadoğu'ya Yönelik Kamu Diplomasisi: Obama ve Trump Dönemi”, *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 1 (1), 97.

¹⁶⁶ a.g.m., 99.

Obama tarafından Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nin ikincisi 6 Şubat 2015 günü açıklanmıştır. Yapılan çalışmalarda belgede birçok unsura yer verildiğinin belirtilmesi yanından herhangi bir stratejinin bulunmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca yapılan incelemelerde söz konusu belgeyi Obama'nın görevde bulunduğu süre zarfında kendisi tarafından ortaya konulan politikaların olumlu bir değerlendirilmesinin yapıldığı bir belge olarak da görülmüştür. Obama tarafından açıklanan birinci belgeye göre ikincisinde DEAŞ ve ebola salgını küresel bir tehdit olarak açıklanmıştır. Bu noktadan sonra Obama tarafından önceki politika söylemlerinde olduğu gibi küresel mücadelede işbirliği yapılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Yine iklim değişikliği konusunda da öncekine göre daha fazla yer verilmiştir. İlk belgede Rusya ile ilişkilerde işbirliği ve koordinasyon çalışmaları ön plana çıkartılırken ikincisinde ise Rusya ile Ukrayna arasında yaşanan kriz paralelinde Rusya "saldırgan" olarak nitelenmiştir. Bu da ikinci belgenin birincisinden ayrıldığı diğer bir noktadır. Obama tarafından ortaya konulan belgede ABD'nin ve müttefiklerinin güvenliği öncelikli bir konu olup ayrıca stratejik riskler sekiz başlık altında ele alınmıştır. Obama tarafından bu başlıklar; ABD'ye karşı olması muhtemel saldırılar, ABD ve onunla aynı tarafta olan ülke vatandaşlarına karşı başka ülkelerde gerçekleştirilebilecek saldırılar, küresel ekonomik kriz, kitle imha silahları, küresel olarak ortaya çıkabilecek salgın hastalıklar, küresel ısınma, enerji piyasalarındaki sorunlar, devlet yönetiminin kontrolü sağlayamadığı ülkelerdeki güvenlik riskleri olarak sıralanmıştır. Söz konusu tehditlerle mücadelede Obama tarafından stratejik sabır ve kararlılık vurgulanmıştır. Obama mevcut askeri gücü sert müdahalelerde bulunmak amacıyla kullanılmaması gerektiğini belirtirken olması muhtemel durumlarda akıllı bir ulusal güvenlik stratejisinin belirlenmesinin de gerektiğini ifade etmiştir. Zorlayıcı müdahalelerde bulunmama öncelikli bir strateji olarak belirlenirken Obama sorunun, çözülememesi halinde ise ne yapılacağı konusunda alternatif bir politikasının bulunmamasından dolayı da eleştirilmiştir. Farklı bir coğrafyada meydana gelen krizlerde Obama risk almaktan uzak durmuştur. Kendi iç politikasına yönelmeyi öncelikli olarak belirlemiştir. Bunun da Bush'un Orta Doğu'da aktif bir politika seyrederken Obama'nın bölgedeki olumsuzluklardan uzak durmak istemesine bağlı olduğu söylenebilir. Obama tarafından ortaya konulan "bekle, gör" stratejisi Bush tarafından ortaya konulan "önleyici savaş" stratejisinin alternatifi olarak ele alınmış olmakla birlikte Suriye'de sorunun çözülmesinde etkin olmadığı belirtilebilir.¹⁶⁷

¹⁶⁷ İnternet: Kılıç Buğra Kanat, "Önleyici Savaş ile Stratejik Sabır Arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin

Obama, senatör olarak görev yaptığı dönemde terörizmle savaş stratejisine karşı çıkmış, bunun asıl hedef olan El-Kaide ile mücadeleyi zayıflattığını öne sürmüştür.¹⁶⁸ ABD, 2003 yılında işgal ettiği Irak'tan 2011 yılında tamamen çıkmıştır. Bush tarafından girilen topraklardan Obama tarafından gerçekleştirilen çıkış oldukça hızlı olduğunu söylemek mümkündür. İşgal topraklarından çıkışın hızlı olmasının nedenleri arasında işgalin uluslararası arenada devam ettirmenin mümkün olmaması ile işgalin işgalci güce getirdiği yükler gösterilebilir. ABD'nin çıkarlarına zarar vermesine bağlı olarak ABD'nin sahip olduğu imajının zedelenmesi ve bölge ülkelerinin ABD'ye tepki duyması da çekilmenin gerekçeleri olarak görülebilir.¹⁶⁹

Bush yönetimi ile Obama yönetimi tarafından ortaya konulan politikalar açısından bir karşılaştırma yapıldığında ikisi arasında büyük farklar görülmektedir. Bush tarafından belirlenen strateji kendi içerisinde şiddeti, saldırganlığı barındırırken, Obama iddialı olmaktan uzak, maliyeti düşük, işbirliğini öncelikli olarak belirleyen, yumuşak bir stratejiyi ortaya koymuştur.¹⁷⁰ Bush yönetimi, terör örgütü ve onun destekçilerini toplu bir güç olarak değerlendirmiş, onlar tarafından ortaya çıkacak tehditlerin de yine toplu bir güç tarafından önlenebileceğini savunmuştur. Bush'un ikinci dönem söylemlerinde bu anlayıştan uzaklaşarak insanların kalp ve zihinlerinin kazanılması üzerine eğiliminin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Ancak Bush için bozulan imajın düzeltilmesinde Obama'nın tam anlamıyla başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir.¹⁷¹

Bush tarafından Irak'ta sergilenen tek taraflı ve şiddet kullanımının ön planda olduğu sert müdahale sonrasında ABD'nin bozulan imajını Obama çok taraflı ve işbirliğinin ön planda olduğu bir strateji ile düzeltmeye çalışmıştır. Bush tarafından ortaya konulan stratejide agresiflik ön planda olurken Obama; Rusya, Çin, İran gibi ülkelerle anlaşma yoluna gitmiş ve ikili ilişkilerin geliştirilmesini önemsemiştir. Obama Ortadoğu'da terör örgütlerinin liderlerini doğrudan hedef almıştır. Bu sayede terör örgütünü tümünden bitirmeyi amaçlamıştır. Bu amaca yönelik olarak Bush gibi bölgeye asker yağmanın yerine insansız

Ulusal Güvenlik Stratejisi, " http://file.setav.org/Files/Pdf/20150219103347_abdnin-ulusal-guvenlik-stratejisi-pdf.pdf adresinden 14 Aralık 2016'da alınmıştır.

¹⁶⁸ Altunışık, 2009, 79.

¹⁶⁹ Kepsutlu, B. (2016). *Amerika'nın Ortadoğu Politikası*, İstanbul: İnkılap, 237-238.

¹⁷⁰ Yalçın, H. B., (2015). "Obama Starteji ve Ortadoğu". *Akademik Orta Doğu*, "9 (2), 56.

¹⁷¹ İnternet: UTSAM Raporu, 2010, s. 9.

<http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/uhamer/Ter%C3%B6rle%20C4%B0lgili%20Uluslararası%C4%B1%20Belgeler/Yeni%20klas%C3%B6r/ABD'nin%20Ter%C3%B6rle%20M%C3%BCcadele%20Politikası%C4%B1.pdf> adresinden 17 Aralık 2016'da alınmıştır.

hava araçlarının kullanılmasını artırıcı bir yol izlemiştir.¹⁷² Bush döneminde terörizmle mücadele stratejisinde insan özgürlüklerinin sınırlandırılması sadece düşman olarak görülen devletlerde olmamış, sergilenen politikalarla da kendi vatandaşlarının da özgürlüğüne sınırlandırmalar getirmiştir.¹⁷³ Obama ise hak ve özgürlüklere karşı saygılı bir tutum sergilemiş, bu sayede ulusun kendisine karşı sempati duymasını başarmış olduğu söylenebilir.

Ayrıca “Arap Baharı” sürecinde Obama, Bush gibi fazla masraflı müdahalelerde bulunmak yerine diplomatik temelli küçük müdahalelerde bulunmuştur. Bunlar sonucunda ABD imajı önemli bir zarar görmemiştir. ABD’nin diplomatik temelli küçük mesajları olayların yaşandığı ülkelerde otoriter rejimlere halkın istekleri doğrultusunda pasif mesajlar vermek şeklinde olmuş, bu sayede otoriter rejimlerin el değiştirmesi gerçekleşmiştir.¹⁷⁴

Bush, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında tüm devletleri yanımızda olanlar ve karşımızdakiler şeklinde sınıflara ayırarak en sert eylemlerde bulunulacak olan bir stratejiyi benimserken, Obama tarafından daha ılımlı, Bush’unki kadar maddi imkanlara sahip olmayı gerektirmeyen, devletleri ortak amaçlar çerçevesinde bir araya getiren işbirlikçi bir politika stratejisi belirlenmiştir. Bush tarafından ortaya konulan stratejinin sorun çözmekten çok sorun artıran bir yol olduğu görülmüştür. Usame Bin Ladin’in tüm şiddet eylemlerine karşı yakalanamamış olması bu durumu açıklar niteliktedir. Obama’nın yönetimde olduğu zaman diliminde ise etkisi 11 Eylül kadar yıkıcı ABD’yi ve onun halkını hedef alan bir saldırı olmamıştır. Obama döneminde daha çok halk ayaklanmaları şeklinde ortaya çıkan olaylar meydana gelmiştir. Obama yönetimi kendisine yakın olan yönetimleri şiddet unsurunu kullanmadan küçük açıklamalar ile halkı yönlendirerek otoriter rejimlerin değiştirilmesi seçeneğini uygulamıştır. Bush tarafından Ortadoğu coğrafyasında acı ve kan kendisini gösterirken, Obama yönetimi sergilediği strateji ile kalpleri kazanmayı hedeflemiştir.

Sonuç itibariyle; Bush ve Obama’nın terörizmle mücadele stratejilerini kısaca özetlemek gerekirse Bush’un stratejisinin; realist bir yapıya sahip olması yanında, sert gücü bünyesinde barındırdığı, Afganistan ile Irak’a yapılan müdahalelerin ABD ekonomisi

¹⁷² Yalçın, 2015, 59-60.

¹⁷³ Utsam, 11-12

¹⁷⁴ Yalçın, 2015, 66-67.

üzerine olumsuz etkide bulunduğu, terörizmle savaşırken DEAŞ gibi bir terör örgütünü ortaya çıkardığı ve büyümesi yönünde etkisinin olduğu söylenebilecekken Obama'nın stratejisinin Bush tarafından sergilenen stratejinin olumsuzlukları bağlamında öncelikleri bünyesinde barındırdığı ve ekonomik sıkıntıları aşmaya yönelik uluslararası işbirlikleri oluşturma girişiminde bulunduğu ve terörizmle mücadelede yumuşak gücün devreye sokulması yönünde çaba sarfettiği söylenebilir.

2.4.4. Trump Dönemi (2017 Sonrası) ABD'nin Terörizmle Mücadele Stratejilerinin Beklentisi

Kasım 2016 seçimleri ile ABD Başkanlık yarışını kazanan Trump'ın başkanlık seçimleri sürecinde özellikle medyaya yansıyan haberlerden yapılan incelemelerde Ortadoğu coğrafyası için iç açıcı tutum sergileyeceğini söylemek mümkün değildir. Seçim yarışı süresince Trump, Müslümanlar başta olmak üzere farklı ırklara, kadınlara, eşcinsellere karşı ayrımcı bir nefret dili geliştirmiştir. Trump'ın başkanlık yarışı boyunca dile getirdiklerini ortaya koyarak kendisinden beklenen stratejiye yönelik bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır. Bunun için bahsi geçen süreçte yaşanan terör saldırıları kısaca incelenecektir.

2 Aralık 2015 tarihinde San Bernardino saldırısında bir engelli merkezine 3 kişi tarafından ateş açılmış sonuçta 14 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu saldırı DEAŞ tarafından üstlenilmiştir. Bu saldırıdan sonra Trump yaşananları anlamlandırmak adına ABD'ye Müslümanların girişine karşı tamamen kapıların kapatılması gerektiğini dile getirmiştir.

22 Mart 2016 tarihinde Brüksel'de meydana gelen metro ve havalimanına yönelik gerçekleştirilen saldırılarda 32 kişi hayatını kaybetmiş ve bu saldırıyı da DEAŞ üstlenmiştir. Saldırıların sonrasında Trump, Batı'nın Müslümanlarla problemi olduğunu dile getirmiş ve çözüm için de camilerin kontrol altına alınması gerektiğine vurgu yapmıştır.

12 Haziran 2016 tarihinde Orlando'da bir gece kulübüne yönelik silahlı saldırı gerçekleştirilmiş ve bu saldırıda da 49 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu saldırının da DEAŞ tarafından yapıldığı açıklanmıştır. Saldırgan ise DEAŞ'a sadakat yemini eden bir kişi olmasına bağlı olarak Trump yine ayrımcı ve kışkırtıcı bir açıklamada bulunmuştur.

Trump, şahsın kendi topraklarında yaşamasının ABD tarafından verilen bir izne tabi olmasından dolayı yabancılara oturma izni verilmesini tartışmaya açmak yönünde ifadelerde bulunmuştur.¹⁷⁵

Görülebileceği üzere birbirinden farklı zamanlarda ve mekanlarda meydana gelen saldırılara Trump'ın nefretle yaklaştığı görülmekte olup kendisi tarafından Ortadoğu coğrafyası özelinde bölge ile sıcak ilişkiler geliştirmeyeceği söylenebilir.

Hala sıcak gelişmeler yaşanan Suriye'de Trump yönetiminin PYD'ye destek verdiği göz önünde bulundurulduğunda Obama'dan farklı bir stratejiyi ortaya koyacağı ve Suriye'deki sorunun çözümünde önemli bir engel olarak durduğu değerlendirilmektedir. ABD'nin PKK'nın Suriye kolu olan YPG'yi askeri alanda desteklemesi Türkiye ile ABD'yi karşı karşıya getirmiş, Türkiye tarafından 20 Ocak 2018 tarihinde başlatılan "Zeytin Dalı" operasyonu ile de bu durumun kolay bir şekilde aşılamayacağı görülmüştür.

Dolayısıyla; 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaşa kadar ABD ile Türkiye çoğu zaman birlikte hareket eden birer müttefik olarak görülürken günümüzde aynı durum geçerliliğini sürdürememektedir. NATO'nun önemli bir askeri gücüne sahip olan Türkiye'nin terörist olarak nitelendirdiği YPG'ye ABD tarafından büyük bir destek verilmesi, bu desteğin gerekçesi olarak da YPG'nin DEAŞ'e karşı mücadele etmesinin gösterilmesi aslında sahip olduğu sınırlarda kendisine komşu terörist bir oluşum istemeyen Türkiye'ye karşı ABD'nin Türkiye'yi menfaatler çatışmasında karşısına almasında herhangi bir çekince olmadığını gösterir niteliktedir. ABD'nin, Suriye'de YPG ile birlikte hareket etmekten vazgeçmemesi ve Türkiye'nin bölgede operasyonlara devam etmesi ilerleyen süreçte her iki devlet için de aşılması güç engellerle karşılaşılmasına zemin hazırlar niteliktedir. Türkiye ile ABD yönetimlerinin Suriye özelinde oluşturulacak ortak paydada buluşmasının sağlanması ile geçmişte müttefik olan iki devletin karşı karşıya gelmesini engellemede önemli olduğu söylenebilir.

Saldırıları sırasında ve sonrasında görevde olan ABD Başkanlarının terörizme karşı stratejilerinin incelendiği bu bölümden sonra Türkiye'de sergilenen terörizmle mücadele

¹⁷⁵ Çetin, B. (2017). "Donald Trump'ın Radikal Terör Karşısındaki Nefret Söyleminin Yazılı Basında Ele Alınış Biçimi". *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 3 (3), 847.

stratejilerine Bush tarafından ortaya atılan terörizmle savaş temeline dayalı önleyici savaş stratejisinin etkisi incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

11 EYLÜL 2001 TERÖR SALDIRILARI SONRASI TÜRKİYE'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE STRATEJİSİ

Türkiye, 1960'lı yıllarda radikal sol ideolojiyi benimsemiş olan terör örgütleriyle tanışması sonrasında ilk terörizm deneyimini yaşamış, etnik ve ayrılıkçı ideolojiye sahip PKK terör örgütü ile tanışması ise 1980'lerin başına denk gelmektedir. O günden bu güne Türkiye, terörizmle mücadelesine devam etmesine rağmen halen topraklarından terörizm olgusunu uzaklaştırabilmiş değildir. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'nin PKK özelinde bugüne kadar yaşadığı terörizm olayları çerçevesinde sergilediği strateji değerlendirilecek olup, uygulanan stratejilerde bulunmayan ya da hatalı olarak sürdürülen hususlar tanımlanmaya çalışılacaktır. Ayrıca 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'de ortaya çıkan terörizmle savaş temelli önleyici savaş stratejisinin Türkiye'nin dış ilişkilerini nasıl etkilediği konusu değerlendirme kapsamına dahil edilmiştir.

3.1. 11 Eylül Saldırıları Sonrası Türkiye'nin Terörizm Deneyimleri

Türkiye'nin mevcut anayasal düzenine karşı bünyesinde tehdit barındıran terör örgütleri dört grup altında toplanabilmektedir. Yılmaz söz konusu bu terör örgütlerini tehdidin kaynağına göre; iç tehditler, dış tehditler, sınıraşan tehditler ve diğer tehditler olarak sınıflandırmaktadır. Yılmaz'a göre iç tehditler; irticai tehditler, bölücü tehditler ve diğer rejim düşmanları olarak bir ayrıma tutulmaktadır. İrticai tehditleri ortaya koyan gruplar şeriat düzenine dayalı din devleti kurma amacı taşıyan ve ülke yönetimini ele geçirmeyi amaçlayan kesimden gelen tehditler, kişiler üzerinden din sömürüsü yaparak ülke yönetimini ele geçirmeyi amaçlayan tarikat ve cemaatlerden gelen tehditler, şiddet unsurunu ön planda tutarak mevcut düzeni yıkma amacı taşıyan terör örgütlerinden gelen tehditler olarak ayrılabilir. Bölücü tehditlerin merkezinde PKK ve din temalı faaliyet gösteren örgütler bulunmaktadır. Diğer rejim tehditleri ise 1980 öncesinde ortaya çıkan sol ideolojileri benimseyen terör örgütleridir.¹⁷⁶

¹⁷⁶ Yılmaz, 2006, 365.

Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile İran, Irak, Suriye sınırları içerisinde kalan topraklarda Kürt nüfusun yoğun olarak yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda etnik farklılıkların körüklenerek terörizm yaratılmasının kolaylığı açıkça görülebilmektedir. Bölgenin İpek Yolu üzerinde bulunması, petrol kaynaklarınca zengin olması başka devletlerin de bölgedeki Kürtleri amaçları doğrultusunda etkileyerek Türkiye'ye karşı bir tehdit haline getirilmeleri söz konusu da olabilmektedir. Yani; Kürtler'e bölgede bağımsız bir Kürt Devleti'nin kurulması vaatleri verilerek kendi amaçları doğrultusunda hareket etmelerinin sağlanması mümkün hale getirilebilirken diğer taraftan Kürtler'e karşı baskı unsuru olarak da kullanılmak mümkündür.¹⁷⁷ Türkiye'ye karşı terör eylemlerinin kullanılmasında Bağımsız Kürdistan'ın kurulması, Hatay'ın Suriye topraklarına katılması, Arap kültüründen uzaklaşan Türkiye'nin cezalandırılması, Yunanistan'ın Ege ve Kıbrıs üzerindeki emellerine ulaşmasının sağlanması, Rusya'nın Akdeniz'e ulaşması gibi vaatler gündeme getirilerek Türkiye'ye karşı bir cephe oluşturulması her daim amaçlanmaktadır.¹⁷⁸

Türkiye'nin dış tehditleri ise komşu ülkelerden gelebilecek tehditlerden oluşmaktadır. Sınır aşan tehditlerinin uluslararası terörizm, kaçakçılık faaliyetleri, yasadışı göç, suç örgütleri ile misyonerlik faaliyeti içerisinde yer alan şahıslardan gelen tehditler ile diğer ülke ajanlarının faaliyetleri olduğu söylenebilir. Diğer tehdit unsurları ise konumuz kapsamında yer almayan deprem, sel gibi doğal afetler kaynaklıdır.¹⁷⁹

Türkiye'yi tehdit eden Radikal İslam odağında yer alan terör örgütlerinin, Filistin toprakları üzerinde 1948 yılında kurulan İsrail devletine karşı girişilen mücadele ile temelleri atılmıştır. İsrail ile Filistin halkı arasında süregelen savaşlar, Filistinliler'e İsraililer tarafından yapılan insanlık dışı muameleler, gerçekleştirilen intifadalar, diğer Arap devletlerine yönelik saldırıların tamamı Radikal İslam'ın güç kazanmasına neden olmuştur. Birinci Körfez Savaşı'nda ABD askerlerinin Suudi Arabistan toprakları üzerinde konuşlanmaları, Körfez Savaşı sonrasında Irak'a yönelik BM tarafından ortaya konulan ambargo sonucu insanların sağlık koşullarının kötüleşmesi, ekonominin daralması, Irak vatandaşları arasında ölümlerin artması ABD'nin hedef olarak seçilmesi sonucunu doğurmuştur. Radikal hareketlerin oluşma temelleri bahsedilen aşamalarla atılırken 11

¹⁷⁷ Küçükşahin, A. (2005). "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu PKK Terörüne Hazırlayan Nedenler". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 2, 79.

¹⁷⁸ a.g.m., 91.

¹⁷⁹ Yılmaz, 2006, 365.

Eylül sonrası Irak müdahalesi radikalizmin yayılmasına ciddi etkide bulunmuştur. Irak müdahalesi radikal örgütler tarafından Bush'un da benzer açıklamaları çerçevesinde bir Haçlı Seferi olarak görülmüştür. Irak'da Saddam rejimi ile yönetime gelen Sünni Arapların daha önce sahip oldukları ayrıcalıkların kaybedilmesi ile Irak'ta Sünni-Şii iç savaşı baş göstermiştir.

Türkiye için terör olaylarının odağında Kürtçülük faaliyetlerinin yer aldığı söylenebilir. 1961'de başlayan Kürtçülük faaliyetleri 1980 yılına gelindiğinde, Marksizizm-Leninizm, Maoculuk, Kürt Milliyetçiliği, Apoculuk ve demokratik konfederalizm ideolojisine dayanan PKK terör örgütü ile tanışılmıştır. Örgüte geniş kesimlerden katılımların olması ile Türkiye için büyük bir tehdit haline gelmiştir. 1984'ten itibaren silahlı militan oluşumunu tamamlamış olan PKK, günümüzde yurtdışı yapılanmasını gerçekleştirmiştir. Gerek PKK gerekse diğer terör örgütleri yurtdışı yapılanmalarını oluştururken buldukları ülkenin kanunlarında yer alan boşluklardan yararlanmaktadır. Aslında bu gibi durumların olduğu ülkeler yapılanmasını tamamlayan hangi örgütse o örgütü kendisi için tehdit olarak görmemektedir. Özellikle Avrupa devletlerinde terör örgütlerinin siyasal yapılanmalarının yoğun olarak tesis edildiği dikkate alındığında birçok ülkenin Türkiye'nin terör örgütü olarak tanımladığı oluşumları aynı düzlemde değerlendirmediklerinden bahsedilebilecektir.

Terör örgütlerinin hedefindeki ülkeler için sahip olduğu tehdit derecelerinin değişmesi halinde ülkelerin terörizmle mücadele süreçlerinde de değişikliklerin yaşanmasının zorunlu olduğu söylenebilir. Türkiye için bir durum değerlendirmesi yapılacak olursa, 1980 öncesi dönemde, üniversitelerde filizlenerek sokağa yansıyan hareketleri askeri darbe ile bastırılmış bir ülke olduğu belirtilmelidir. O tarihten sonra, örgütlü terör hareketleri olarak PKK terör örgütü ile tanışılmıştır. PKK terör örgütü eylemlerini Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kırsalında gösteren bir örgüt olarak doğmuştur. Söz konusu bölgede köy basma eylemleri ile dağda askeri birlikler ile girdiği çatışmalarla adını duyurmuştur. İlk eylemini 15 Ağustos 1984 yılında Eruh baskını ile duyuran örgüt ile mücadele halen sürmektedir. PKK terör örgütü dışında, sol ideolojiye müzahir örgütler ve radikal din motifli örgütler tarafından da Türkiye toprakları üzerinde çok sayıda olmak üzere çeşitli bombalama eylemleri gerçekleştirilmiştir.

Bu dönemde iki ülkeden İran, Irak'a nispeten daha güvenli olarak algılanmıştır. ABD'yi kendilerine tehdit olarak gören İran ve Suriye gibi devletler, Irak'ta ABD karşısında yer alan radikalleri desteklemişler ve Hizbullah ile Hamas arasında ilişkilerin gelişmesinde büyük rol oynamışlardır.¹⁸⁰ Bu durum ülkelerin terör örgütlerini çıkarları doğrultusunda politikalarına nasıl ithal ettiklerini göstermesi bağlamında önemlidir. Özellikle radikal terör örgütlerinin Ortadoğu coğrafyasında yer alan ülke toprakları üzerinde hayat bulduğu yönünde Batılı ülkeler tarafından algılanması, tüm Orta Doğu ülkelerinin terörle anılması sonucunu doğurmuştur.

Terör örgütleri tarafından ülkelerin yürüttükleri politikalar ve stratejiler ülkeleri bir anda terör örgütlerinin hedefi haline getirebilmektedir. Söz konusu durum için Türkiye de bir örnek teşkil edebilmektedir. 11 Eylül sonrasında Türkiye uluslararası terör örgütlerinin hedefinde olmuştur. ABD'de ortaya çıkan 11 Eylül saldırılarının benzeri 2003 yılında İstanbul'da ortaya konmuş, İngiltere Başkonsolosluğu ile Neva Şalom Sinagogu hedef olarak seçilmiştir. Bu saldırıların odak noktasında 11 Eylül olaylarından sonra Türkiye'nin Batılı devletler ile birlikte yürüttüğü politikaların neden olduğunu söylemek mümkündür. El-Kaide terör örgütü tarafından Batı'ya açılan savaşta onlarla birlikte olan devletler de hedef olarak seçilmiştir.¹⁸¹

Zaman içerisinde Türkiye için tehdit olarak görülen terör örgütü sadece PKK olmayıp, bunun yanında başka terör örgütleri de ortaya çıkmış ve eylemler gerçekleştirmişlerdir. El-Kaide tarafından 15 Kasım 2003'de İngiltere'nin İstanbul Başkonsolosluğu ile 20 Kasım 2003'de HSBC Bank Şubesi'ne yönelik bombalama eylemleri¹⁸², TAK tarafından 22 Mayıs 2007'de Ankara Anafartalar'da¹⁸³ gerçekleştirilen canlı bomba eylemleri, PKK tarafından 11 Eylül 2012'de İstanbul Sultangazi'de Gazi Polis Merkezi'ne¹⁸⁴ ve 20 Ocak 2017'de DHKP-C tarafından İstanbul Emniyet Müdürlüğü güvenlik kuvvetlerine karşı

¹⁸⁰ Özpek, 2012, 205.

¹⁸¹ Aras, 2013, 253.

¹⁸² İnternet: El Kaide saldırıları üstlendi <http://arsiv.ntv.com.tr/news/244874.asp> adresinden 09 Mart 2018'de alınmıştır.

¹⁸³ İnternet: Türkiye'de son dönemde çok sayıda saldırıyı üstlenen TAK kimdir?

<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38299763> adresinden 09 Mart 2018'de alınmıştır.

¹⁸⁴ İnternet: Türkiye'de "Canlı bomba" eylemleri <https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiyede-canli-bomba-eylemleri?page=29> adresinden 09 Mart 2018'de alınmıştır.

gerçekleştirilen silahlı saldırılar¹⁸⁵ ve bir dönem toplumda tanınırlığı bulunan kişilere yönelik gerçekleştirilen suikast girişimi¹⁸⁶ bu eylemlere örnek olarak verilebilir. Türkiye'nin günümüzde karşı karşıya olduğu en önemli terör sorununun PKK terör örgütü olduğu söylenebilir.

3.1.1. Türkiye'nin 11 Eylül Terör Saldırıları Öncesinde PKK Terör Örgütü İle Mücadele Stratejisi

Abdullah Öcalan öncülüğünde 1978'de kurulan PKK terör örgütü ile Türkiye'nin mücadele süreci o yıllarda başlamış olmakla beraber hala devam etmektedir. Geçen onlarca yıl zaman içerisinde PKK terör örgütü zaman zaman isim değişikliğine gitmiştir. Ancak isim değişikliği yapmış olmasına rağmen sahip olduğu etnik, ayrılıkçı çizgide herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bu isim değişiklikleri; 2002'de Kürdistan Demokrasi ve Özgürlük Kongresi (KADEK), 2003'de Kürdistan Halk Kongresi (Kongra-Gel), 2005'de Kürdistan Topluluklar Topluluğu (KKK), 2007'de Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) şeklinde olmuştur.¹⁸⁷

PKK her ne kadar isim değiştirse de mevcut yapısında bir değişiklik olmadığı gibi ortaya koyduğu eylemlerinde de farklılaşma meydana gelmemiştir. İlk eylimini gerçekleştirdiği 1984 yılından sonra da örgüt silahlı saldırı ve bombalama eylemleri ile kamuoyunu etkileme yolunu tercih etmiştir. Türkiye tarafından PKK terör örgütü ile mücadele stratejilerinde seilediği tutum yıllara göre de farklılıkları bünyesinde barındırmaktadır. Örgütün ilk ortaya çıktığı zaman diliminde daha çok polisiye tedbirlerin uygulanması devlet tarafından benimsenirken 1984 yılından itibaren kırsal alanda çatışmaların yaşanması ile örgüt ile mücadelede askeri tedbirlerin uygulanması kendisini göstermiştir. Bu süreçte askeri stratejinin uygulanması terörizmle mücadelede etkin olmanın aksine örgüt için propaganda faaliyetlerinin artırılmasına etkiye bulunmuştur.

¹⁸⁵ İnternet: İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne silahlı saldırı <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1060904-vatan-caddesindeki-emniyet-mudurlugunde-silahlı-saldırı> adresinden 09 Mart 2018'de alınmıştır.

¹⁸⁶ İnternet: Türk'e yeni suikast girişimi <http://www.gazetevatan.com/turk-e-yeni-suikast-girisimi-439406-gundem/> adresinden 09 Mart 2018'de alınmıştır.

¹⁸⁷ Şen, F. (2018). *Demokratik Toplumlar da Siyasal Şiddet ve Terörizm: Nedenlere ve Sonuçlara İlişkin Kavramsal Bir Çözümleme*. Ankara: Kilit, 294.

PKK terör örgütü tarafından gerçekleştirilen ilk eylemlerde terör örgütünün hedefleri ve eylemlerinin niteliğinin doğru olarak ortaya konulamaması, terör örgütünün daha doğma aşamasındayken bölgede görev yapan güvenlik güçlerinin sayıca yetersiz olmasının yanında askeri eğitimleri, teşkilatlanmaları ve askeri malzemelerinin yetersiz olmaları nedenlerine bağlı olarak terör örgütüne karşı bir güç olunamamış ve terör örgütü bu dönemde oluşumunu tamamlamıştır. PKK terör örgütünün ilk eylemlerinin gerçekleştirdiği zaman diliminde Türkiye Devleti tarafından sergilenen güvenlik tedbirlerinin öncelikli olduğu, teröristle mücadelenin esas alındığı strateji uygulanmasında terör olaylarının yaşandığı bölgede denetimi sağlamak amacıyla yeterli askeri gücün tahsis edilmemesi örgütün aradığı zemin oluşmasına yardımcı olmuş ve terör örgütü hareket sahasını genişletmiştir. Söz konusu dönemde askeri tedbirlerin yanında siyasal, idari, sosyal ve kültürel alanlarda bir mücadele stratejisi sergilenmemiştir. 1996 yılına kadar sergilenen mücadele stratejisi bu günden sonra kolluk güçlerinin ön safta yer aldığı bir duruma evrilmiş ve silahlı mücadele daha fazla ön planda olmuştur. Türkiye Devleti tarafından silahlı mücadelenin ön planda olmasına bağlı olarak PKK terör örgütü eylemlerine geçici süreyle son vermiş olmakla birlikte aynı dönemde devlet tarafından terör örgütüne taviz veriliyor düşüncesinde olduğundan çözüme yönelik alternatif yollara başvurulmamıştır.¹⁸⁸

Türkiye Devleti tarafından sergilenen askeri tedbirlerin ortaya konulduğu mücadele stratejisinde PKK terör örgütünün bu durumu propaganda malzemesi yapılarak bölge halkı üzerinde baskı yaratması yanında devlet tarafından da terör örgütüne destek sağlandığı düşünülen köylerin boşaltılması, terör örgütü ile bağı olmayan vatandaşların dahi terörist olarak görülmesi, askeri unsurların devrede olduğu uygulamaların yaşanması gibi faktörler devletin ortaya koyduğu stratejideki hatalar olarak sıralanabilir. Tüm bu hatalardan faydalanan terör örgütünün kendisine kazanım sağladığı yönünde değerlendirme yapmak mümkündür.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Altıntaş, N. (2015). “Terörizmle Mücadelede Kırılma Noktaları ve Strateji Değişikliğinin Zamanlaması”. *Milli Güvenlik ve Askeri Bilimler Akademisi Dergisi*. 2 (6), 7-9.

¹⁸⁹ Fırat, B. Ş. (2014). “Türkiye’de Doksanlar: Devlet Şiddetinin Özgünlüğü ve Sürekliliği Üzerine Bir Deneme”. G. Çeğin ve İ. Şirin (Editörler). *Türkiye’de Siyasal Şiddetin Sonuçları*. İkinci Baskı. İstanbul. İletişim, 369-401.

3.1.2. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrasında Türkiye'nin PKK Terör Örgütü İle Mücadele Stratejisi

Türkiye, uzun yıllardır devam etmekte olduğu PKK terör örgütü ile mücadelesinde askeri yöntemlerin kullanılmasını temel strateji olarak belirlemiştir. Ancak bugüne değin geçen sürede PKK terör örgütünün ortadan kalkması söz konusu olmadığı gibi gerek terör örgütü mensuplarından gerek askeri ve sivil halktan çok fazla sayıda can kayıpları yaşanmıştır. PKK terör örgütü 1990'lı yılların ortalarına kadar özellikle ülkenin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kırsalında daha çok güvenlik güçleri ile silahlı çatışmalar şeklinde eylemler gerçekleştirerek adını kamuoyunda duyurmaya çalışırken bu tarihten sonra büyük şehirlerde daha çok bombalı eylemler seğıleme yoluna gitmiştir. Kırsaldaki çatışmaların şehirlere kadar uzanması göstermektedir ki askeri yöntemlerin uygulanması tek başına bir sonuç getirmemektedir. Gerilla stratejisini değıştiren PKK terör örgütünün, şehir yapılanması içerisinde kadınlara ve gençlere etkin bir rol vermekte olduğu, buna bağılı olarak da terör örgütüncü sosyolojik boyutta etki sahasını genişlettiğı söylenebilir. Terörizmle mücadelede devlet tarafından sadece askeri yöntemlerin kullanılması, stratejide yeterli olmadığı gibi terör örgütünün bölge halkı üzerinde devleti güçsüz gösterme yönünde propaganda faaliyetlerine etki ederek onların üzerindeki baskısını artırmaya yardımcı olmuştur. Buna ek olarak terör örgütünün yurtdışında da STK çatısı ile faaliyetler düzenlemeleri de dikkate alındığında bu durum kendi stratejilerine uluslararası boyutu dahil etme çalışmaları şeklinde değıerlendirilebilecek bir hal almaktadır.

PKK terör örgütü tarafından uzun süreli halk savaşı olarak belirlenen gerilla stratejisinin başlangıç noktası olarak Güneydoğu Anadolu kırsal bölgesi belirlenmiştir. Buradan başlayan mücadele hareketinin büyük şehirlere kadar uzanması, şiddetin daha da yoğunlaşarak halk ile devlet arasındaki bağılı koparılmasını amaçlanmaktadır. PKK terör örgütü tarafından belirlenen stratejinin odağında kırsal alanın kontrolünü ele geçirmek öncelikli olarak yer almakta olup bu sayede şehirlerin ele geçirilmesi amaçlanmaktadır. Terör örgütüncü amaca ulaşmak üzere küçük halk ayaklanmalarının büyük isyanlara dönüşmesi gerektiğı birçok defa dile getirilmiştir.¹⁹⁰

¹⁹⁰ Bilgiç, M. S. (2014). "PKK/KCK'nın Stratejisi, Taktikleri ve Taktik Düzeyde Etnik Terörle Mücadele". *Bilge Strateji*. 6 (10), 89.

Abdullah Öcalan'ın 15 Şubat 1999 tarihinde yakalanması sonrasında PKK 1 Ağustos 1999 tarihinde ateşkes ilan etmiş ve siyasallaşma sürecine girmiştir. Bu tarihten sonra PKK kendisini feshederek KADEK adını almıştır. PKK'nın silahlı mücadele stratejisinin KADEK'le birlikte sona erdiği, ancak tam anlamıyla silahların bırakılmadığı da örgüt yönetiminin açıklanmıştır. Şiddete maruz kalınması durumunda, daha önce PKK'nın içinde yer alan birlikler Halk Savunma Birlikleri (YPG) adı ile yeniden örgütlenmişlerdir. 2003 yılında tekrar isim değiştiren örgüt bu sefer Kongra-Gel adını almıştır. 2004 yılından itibaren eylemlerine tekrar başladığını bildiren terör örgütü aslında isim değiştirmekle farklı bir stratejiye geçmemiş sadece öyle bir algı oluşması ve halk desteğinin sağlanmasını amaçlamıştır. 2007 yılında tekrar isim değiştirerek bu sefer KCK adını almıştır. Bu son oluşum ile devleti oluşturan birimlerin devreye sokulma süreci de başlamıştır.

2011 yılından itibaren çatışmaların ve şiddetin artmasına bağlı olarak ülke içerisinde siyasi çözüm arayışına girilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti hükümeti tarafından 2012 yılı sonlarında çözüm süreci/demokratik açılım adı ile terör örgütünün eylemlerinin sonlandırılması çalışmaları başlamıştır. Bu zaman diliminde hükümet, toplumda tanınırlığı bulunan kişilerin de sürece dahil olduğu bir müzakere sürecini başlatmıştır. Daha önce herhangi bir silahlı eylemde bulunmadığı bildirilen 34 PKK'lının Habur'dan girişi gerçekleşmiş ve aynı dönemde çıkarılan etkin pişmanlık yasasından yararlanmak üzere kurulan mahkemelere çıkarılmışlar sonrasında da serbest bırakılmışlardır. PKK terörizmini sona erdirmek amacıyla başlatılan çözüm süreci/demokratik açılım, Habur'dan giren terör örgütü mensuplarının üzerlerinde peşmerge kıyafetlerinin olması ve gelenleri karşılayan halkın ellerinde Abdullah Öcalan'ın posterlerinin bulunmasından ötürü adeta terör örgütünün bir gövde gösterisine dönüşmüştür. Söz konusu gelişmelerden kaynaklı olarak sürecin en başta yaralı bir şekilde başlaması durumuyla karşı karşıya kalınmıştır. Bu durum şehit aileleri tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

09 Eylül 2013 tarihinde PKK/KCK tarafından geri çekilmenin durdurulduğu, ancak ateşkesin devam ettiği yönünde açıklama yapılmış olup 2015 yılında Suruç'ta yaşanan patlama gerekçe gösterilerek PKK/KCK tarafından çözüm süreci bitirilmiştir. Ceylanpınar'da terör örgütüne iki polisin şehit edilmesi aynı zamana denk gelmektedir.

Suruç patlamasıyla başlayan süreç “Hendek Operasyonları” ile devam etmiş ve PKK terör örgütünün eylemleri tekrar başlamıştır. Haziran 2015’de Türkiye genel seçimleri sonrasında PKK tarafından Diyarbakır’ın Sur, Şırnak’ın İdil, Cizre, Silopi, Mardin’in Derik, Nusaybin ilçeleri ile Batman, Mardin, Şırnak illerinin sınırındaki Dargeçit bölgelerinde silah ve mühimmat depolanmıştır. PKK/KCK eşbaşkanı Cemil Bayık tarafından halkın silahlanarak söz konusu yerlerde tünel ve siper kazılması çağrısına Türkiye Devleti tarafından “Hendek Operasyonları” adı ile başlatılan süreçte güvenlik görevlileri ile teröristler arasında çatışmalar yaşanmıştır. Bu zamanın çözüm sürecinin sergilendiği zamana denk gelmesine bağlı olarak PKK terör örgütünün sonlandırılması amacıyla başlatılan süreç neticesiz kalmıştır.

Terörizmle mücadele sürecinin sağlam zemine oturtulmadan başlaması, devlet tarafından muhatabın Halkların Demokratik Partisi (HDP) olarak belirlenmesi, başkaca bir yapıya, siyasi partiye, kanaat önderlerine, diğer etnik unsurların liderleri ile bölgenin ileri gelenlerine ve STK’lara süreçte yer verilmemesi terör örgütünün hareket kabiliyetini artırmıştır. HDP tarafından tek muhatabın Abdullah Öcalan olarak gösterilmesi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni ve kurumlarını illegal alanda faaliyet gösteren unsurlara yönlendirmesi terörizm sorununun çözümünü çıkmaza sokmuştur.

Türkiye tarafından terörizmle mücadelede uzun süreler silahlı gücün ön planda olduğu askeri müdahale süreçleri yaşanmış ancak sorun çözülememiştir. Çözüm süreci/demokratik açılım adı ile yürütülen çalışmalarda da görülebileceği gibi silahlı mücadelenin bırakılmasında da sorunun yine çözülemediği test edilmiştir. Türkiye tarafından yürütülen terörizmle mücadele sürecinde silahlı gücün gerektiği kadar gerektiği zaman kullanılması ile yumuşak gücün eş zamanlı devreye sokulduğu strateji ile bunun çözülebileceği değerlendirilmektedir. Teröristle mücadelenin halkla beraber yürütülmesi esas olmakla beraber mülki makamlarla işbirliğine de stratejide yer vermek önemlidir.

Terörizmle mücadelede en etkin stratejinin devletin istihbarat kurumları tarafından elde edilecek olan doğru bilgilerin işbirliği içerisinde paylaşılması, sert güce gerektiği kadar yer verilmesi, belirlenen nokta operasyonlar bir plan dahilinde hareket edilmesi ile sağlamanın mümkün olacağı söylenebilir.

Bahsi geçen strateji doğrultusunda sorunun çözümünün kolay olmayacağı, karşı dirençle karşılaşılacağı da göz önünde bulundurulması gereken bir noktadır. Burada önemli olanın stratejiyi ısrarla, sabırla sürdürmenin gerekli olduğudur. Bunun yanında silahlı mücadeleye de tavizsiz bir şekilde devam edilmesi gerektiği unutulmaması gereken bir husustur. Oluşan şartlar altında halk üzerinde bırakılan etki profesyonel olarak incelenerek stratejiyi geliştirip yönlendirecek birimlerin ihdası da yapılmalıdır. Süreçte yaşanan tüm gelişmeler halka açık bir şekilde aktarılmalıdır. Suriye'deki mevcut savaş durumu göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin sorunun çözümüne kısa vadede ulaşmasının mümkün olamayacağı değerlendirilmektedir.

3.1.3. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Türkiye'de Yapılan Yasal Düzenlemeler

Yukarıda bahsedilen hususlar çerçevesinde 11 Eylül terör saldırıları sonrasında Türkiye'nin terörizmle mücadele sürecinde yapılan güvenlik odaklı olduğu söylenebilecek olan düzenlemeler arasında; 12 Nisan 1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'ndaki değişiklikler, OHAL yasasındaki değişiklikler ve genel anlamda "Pişmanlık Yasası" olarak bilinen "Topluma Kazandırma Yasası"nın çıkartılması, bilgilendirme ve önleme çalışmaları adı altında tehditlere karşı hazırlıklı olma amaçlı, toplumdan örgüte katılmayı önleme ve aynı zamanda örgütten kopmaları sağlamaya yönelik olan gerek toplum hayatında gerek de suçların soruşturulması safhasında hem kırsaldaki milislere hem de cezaevinde tutuklu olan örgüt mensuplarına yönelik çalışmalar gibi yasal düzenlemelerin yanında Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı (KDGM)'nin ihdas edilmesi de görülmektedir. Yine iletişimin denetlenmesine yönelik olarak birçok kanunda değişiklikler yapılmıştır.¹⁹¹ Bu düzenlemelerin yanında Güneydoğu Anadolu Projesi gibi

¹⁹¹ İletişimin denetlenmesi 2004 tarihli 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda adli amaçlı gerçekleştirilecek dinlemeleri yasal dayanağa dayandırmakla beraber muhtemel tehditleri önleme hususuna yönelik herhangi bir ifade kanunda yer almamaktaydı. 2005 yılında birçok kanunda düzenlemeler yapılarak Türkiye'de dinleme faaliyetleri yasal zemine oturtulmuştur. Dinleme faaliyetleri 2005 yılında 5397 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'da, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyat Kanunu'nda, 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nunda yapılan düzenlemeler ile önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi yetkisi yasal zemine oturtulmuştur. Söz konusu kanunlarda dinlemeler için ön koşul hakim kararının bulunması olarak belirlenmiştir. Ancak, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde 24 saat içerisinde hakim onayı alınmak şartı ile Emniyet Genel Müdürü'nün veya İstihbarat Daire

gerek alt yapıya gerek de ekonomik alana yönelik olan çalışmalar ile eğitim, adli, medya alanlarında da düzenlemelere gidilmiştir.

Yapılan bu düzenlemeler dikkate alındığında; Terörle Mücadele ve OHAL Kanunları'ndaki değişikliklerin, KDGM'nin kurulmasının ve eğitim, adli, medya alanlarında gerçekleştirilen çeşitli düzenlemelere etki eden unsur AB sürecidir.

Bu sayılan düzenlemelere ek olarak 2001 yılı sonrasında terörizm ile kara para faaliyetleri arasındaki ilişki üzerinde durularak çeşitli yasal düzenlemeler de yapılmıştır. Bu düzenlemeler arasında; Vergi Usul Kanununda, Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda, Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesi Hakkındaki Kanunda, Çıkar Amaçlı Suç Örgütlerinin Önlenmesi Hakkındaki Kanunda ve Terörle Mücadele Kanununda yapılan düzenlemeler sayılabilir.¹⁹² Yine bu düzenlemelerdeki asıl rol AB sürecine aittir.

2003 yılında terör örgütünde çözümler yaratılması amacıyla da çıkarılan Toplum Kazandırma Yasası 6 ay süre ile yürürlükte kalmış olup, örgütten münferit kopmalar ile bireysel teslim olmalar haricinde beklenen sonucu verememiştir.¹⁹³ Yapılan yasal düzenlemelerin bir çoğunun sonuçsuz kaldığı gibi terör örgütüne karşı etkin bir rol üstlenemediği de söylenebilir. Yapılan yeni düzenlemeler ile başarısızlıkla karşılaşılmasının en büyük nedeni olarak aynı amaç doğrultusunda çalışan birimler arasındaki koordinasyonun doğru bir şekilde gerçekleştirilememesinden kaynaklı olduğu değerlendirilmektedir.¹⁹⁴

ABD'nin 11 Eylül terör saldırıları sonrasında uluslararası arenada terörle mücadelede sıfır tolerans gösterileceğini ilan etmesi üzerine PKK kendisini hedef konumundan düşürecek eylemsizlik stratejisini hayata geçirmiştir.¹⁹⁵ Ancak günümüz şartlarında PKK terörü kendisini iyiden iyiye göstermekte olup önümüzdeki süreçte de Türkiye'nin karşısında ciddi bir tehdit olarak yerini koruyacağı öngörülebilir.

Başkanı'nın, Jandarma Genel Komutanı'nın, İçişleri Bakanı'nın, MİT Başkanı'nın, MİT Başkanı Yardımcısı'nın yazılı emri ile de dinlemelerin yasal olarak yapılması mümkün hale getirilmiştir.

¹⁹² Altun ve Karaman, 2010, 20.

¹⁹³ Çapar, 2013, 248.

¹⁹⁴ Alkan, 2010, 120.

¹⁹⁵ Bal, 2006, 214.

3.1.4. 2003 Yılında İstanbul'da Meydana Gelen Saldırıların Sonrası Türkiye'nin Sergilediği Terörizmle Mücadele Stratejisi

21. yüzyıl başlarında Türkiye, kendi güvenliğini sağlamak için bölgesel ittifakların oluşturulması ve komşularla olan ilişkilerin sıfır sorun temeline oturtulması stratejisini belirlemiştir.¹⁹⁶

11 Eylül tarihinde ABD'de gerçekleştirilen saldırılardan iki yıl sonra 15 ve 20 Kasım 2003 tarihlerinde İstanbul'da Neva Şalom Sinagogu, HSBC Bank ile İngiltere Başkonsolosluğu'na yönelik gerçekleştirilen saldırılar sonrasında Türkiye, ABD tarafından ortaya konulan terörizme karşı savaş stratejisini kendi açısından yorumlamıştır. Atatürk tarafından devletler ile ilişkilerde izlenen dış politika stratejisi olarak; milli olmanın yanında ülke menfaatlerini ön planda tutan, rasyonel, ülkenin öz kaynaklarının kullanılması ile belirlenen bir özelliğe sahip olduğu belirtilmiştir. Milli egemenlik ilkesi Atatürk için daima ön planda tutulan ilke olarak görülmüştür.¹⁹⁷

11 Eylül saldırılarının akabinde ABD tarafından ortaya konulan stratejide "İslamofobi"nin ön planda olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye nüfusunun da çok büyük bir kısmının Müslüman olması, Müslüman nüfus içerisinde de farklı mezheplerden vatandaşların bulunması nedeniyle ABD tarafından ortaya konulan "terörizmle küresel savaş" stratejisine Türkiye tarafından rasyonel olarak değerlendirilemeyeceğinden bu stratejiye sıcak bakılmayacağı da ifade edilebilir. Ayrıca İslam dininin temelini barışa dayanması ABD ile Türkiye'nin karşı karşıya gelmesine etken bir durum olarak da kendisini gösterilebilir.¹⁹⁸ İslam dinini yaşayan ülkeler arasında Türkiye laik yapısı ile İslam'ın ve demokrasinin yan yana yaşamasını başarıyla sağlamış ve İslam ülkeleri arasında ön sıralarda yer almış bir ülkedir. Türkiye'de yaşanan İslam'ın kamusal alana herhangi bir etki etmesi de söz konusu değildir.¹⁹⁹ Buraya kadar ifade edilenlerden yola çıkılarak Türkiye'de birçok İslam ülkesine nazaran İslam dininin halk arasında özgürce yaşandığı söylenebilecektir. Türkiye'nin sahip olduğu muhafazakar demokrat yapı sayesinde de ülke toprakları üzerinde kendisine tehdit olarak Radikal İslamcı örgütlerin

¹⁹⁶ Erol, 2007, 35.

¹⁹⁷ Yılmaz, 2014, 371.

¹⁹⁸ Aras, 2013, 259.

¹⁹⁹ a.g.m., 260.

fazlaca faaliyet gösterdikleri de söylenemeyecektir. Radikal İslamcı kesime müzahir örgütlere karşı yapılan önleyici faaliyetlere ülke içerisinde tepki geldiği söylenemez.²⁰⁰

Türkiye tarafından terörle mücadele amacıyla geliştirilen stratejilerin oluşturulması ve izlenen yolun ne olduğu konusunda Aralık 2004 tarihli Avrupa Komisyonu raporuna göre Türkiye'nin Aralık 2002'de yapılan Kopenhag Zirvesi'ndeki kriterleri yerine getirmesi, bunun sonucunda da AB ile müzakerelere başlanması kararının alınması bir gösterge niteliğindedir. Türkiye tarafından ortaya konulan uygulamalar AB tarafından olumlu karşılanmış olup Türkiye'ye yapılan mali ve teknik yardımlarda artışlar meydana gelmiştir.²⁰¹ Türkiye'nin Kopenhag Zirvesi sonrasında insan haklarının ön planda tutulduğu gibi Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları ile özellikle terör olaylarının sıklıkla yaşandığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi halkı arasında da iyileştirme politikaları izlendiği söylenebilir. Türkiye, PKK terör örgütü ile mücadelesinin yoğunlaştığı yıllarda ABD'nin "terörizmle savaş" stratejisinin aksine politikalar geliştirmiş, sonucunda da idam cezası öncelikli olarak kaldırılmıştır. Ayrıca aynı dönemde işkence ile mücadele süreci başlatan Türkiye, bireysel hak ve özgürlükler temelli yeni politikalar da belirlemiştir.²⁰² Yine 2015 ve 2016 yıllarında Türkiye'nin AB'ye üyelik müzakereleri sürecinde özellikle PKK ile mücadelede demokratik açılım ve sonrasında da çözüm sürecinin ortaya konulması Türkiye'nin terörizmle mücadelede askeri yöntemleri tek başına uygulamadığını, bunun yanında ABD'nin 11 Eylül saldırıları sonrasında terörizmle savaş stratejisinin aksine Türkiye tarafından farklı bir seyir izlendiğini göstermektedir.

3.1.5. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Stratejisine Yönelik Değerlendirme

Türkiye tarafından terörizmle mücadele alanında belirlenecek olan stratejilerde; ülke içerisinde yaşanan gelişmeler, komşularla ilişkiler, bölge ülkeleri ve kıtalararası işbirlikleri, askeri alandaki gelişmeler etken rol oynamaktadır. Bu stratejilerin belirlenmesinde diğer bir etken de ABD olmaktadır. ABD tarafından Türkiye'nin etkilenmesindeki en önemli unsur ise iki kutuplu dünya düzeninde Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ne karşı Batı bloğunda

²⁰⁰ a.g.m., 261.

²⁰¹ Düzgüt ve Keyman, 2013, 278.

²⁰² a.g.m., 280.

yer almasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında Türkiye'nin sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik konumu itibariyle; Asya-Avrupa ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında yer alması, Asya kıtası ile Avrupa kıtası arasında köprü görevi görmesi, Boğazlar ile Karadeniz'i Akdeniz'e açması bağlamında ayrı bir öneme de sahiptir.

Türkiye ile ABD arasındaki etkileşime maruz kalan stratejiler "Ortak Çıkar" paydasına dayanırken 11 Eylül saldırıları ile bu durum değişmiştir. ABD tarafından Orta Doğu coğrafyasını hedef olarak seçmesi ile Türkiye'nin kendisi için amaçladığı hedeflere ulaşmada belirlediği stratejilerin desteklenmesi haline dönüşmüştür. Öyleki ABD öncelikli olarak Afganistan'da sonrasında da Irak'ta sergilediği stratejilerinde Türkiye'den sahip olduğu coğrafi konum nedeniyle önemli bir rol üstlenmesini beklemiştir. Bu bağlamda 1 Mart tezkeresi sonrasında yaşanan gelişmeler bu durumu açıklar niteliktedir.

Türkiye'nin; ulusal bağımsızlığına, egemenliğine, toprak bütünlüğüne yönelik tehditlere karşı oluşturulan Milli Savunma Stratejisinde; bölgede barışın ve güvenliğin tesisine katkıda bulunma, kendisine yönelik belirlenecek stratejilere karşı bir strateji oluşturma, bölgede denge unsuru olma, diğer devletlerle işbirlikleri oluşturma, girişimci bir devlet olma, uluslararası alanda oluşacak gerginliklerin azaltılması ile adil ve kalıcı olacak barışın sağlanmasına katkıda bulunma, ülkenin bağımsızlığını, bütünlüğünü, cumhuriyeti korumayı, uluslararası mecrada çıkması olası krizler ile çatışmaları engelleyici tedbirleri alma genel amaç olarak belirlenmiştir. Ayrıca Türkiye'nin Milli Savunma Stratejisi'ne bağlı olarak oluşturulan askeri stratejisinde ise caydırıcılık, kriz yönetimine askeri katkı ve krizlere müdahale, ilerden savunma, kolektif güvenlik temel esaslar olarak yer almaktadır.²⁰³

Türkiye'nin Milli Askeri Stratejisi'nin temelinde yer alan caydırıcılık faktörü, Türkiye'ye komşu coğrafyada baş gösterecek olan istikrarsızlığın ve belirsizlik ortamının bu durumun yaratıcısı olan aktörler nezdinde caydırıcı etki yapmak üzere oluşturulan askeri gücün devamlılığını ifade etmekteyken kriz yönetimine askeri katkı ve krizlere müdahale, meydana gelen krizlerin Türkiye'yi ilgilendirmesi halinde sorunun barışçıl yöntemlerle çözümü ve sorunun silahlı mücadeleye dönüşmesini engellemeye yönelik olarak Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin etken olduğu strateji aşamasıdır. İlerden savunma ise,

²⁰³ İnternet: Türkiye'nin Milli Savunma Politikası http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/2326/turkiyenin_milli_savunma_politikasi adresinden 25 Aralık 2017'de alınmıştır.

Türkiye'ye yönelik olarak bir eylemin mümkün olan en kısa sürede teşhis edilmesi ve fiili bir temas olmadan eylemin bertaraf edilmesini içeren strateji olarak açıklanabilirken kolektif güvenlik, uluslararası zeminde tesis edilen ittifaklar içerisinde bulunmak Türk Askeri Stratejisi'nin bir gereğidir. Bu anlayışın esası oluşturulan bölgesel veya küresel ölçekteki birliklere askeri güç ile katılınmasını, bu alanda işbirlikleri geliştirmeyi, teknik yardım ile eğitim desteğinin sağlanması esastır.

Türkiye'nin uzun yıllardır sürdürdüğü PKK terörizmi ile mücadelesi öznesinde terör örgütünün ülkenin neredeyse tamamına yayılmış olması onlarla mücadele etmeyi zorlaştıran faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye bir yandan ülke içinde ortaya çıkan tehditlere karşı strateji geliştirirken diğer yandan ülke sınırları dışında, son dönemde Suriye'de PYD'ye karşı aktif bir mücadele sergilemektedir. Kolluk güçlerince ülke içinde gerçekleştirilen operasyonlar ile ele geçirilen teröristlerin ifadelerinden yola çıkılarak genişletilen operasyonel çalışmalar sayesinde terör örgütüne karşı önemli bir üstünlük sağlanmış olmakla birlikte kırsal alana yönelik olarak terör örgütünün silahlı birlikleri ile şehir yapılanmasının arasındaki bağ koparılmakta, bu sayede örgüte katılımın önüne geçilmekte ve terörizmle mücadelede önemli bir ivme kazanılması sağlanmaktadır.²⁰⁴ Buna bağlı olarak terörizmle mücadelede sadece askeri yöntemlerin uygulanması yeterli seviyede olmamakta başkaca unsurların devreye sokulması da gerekmektedir.

Literatürde terörizmle ve teröristle mücadele etmek amacıyla sergilenecek strateji dört boyutta ele alınmıştır. Bunlar; demokratikleşme boyutu, sosyokültürel ve sosyoekonomik boyut, güvenlik boyutu ve uluslararası boyuttan meydana gelmektedir. Demokratikleşme ile özgürlüklerin artırılmasını, sosyokültürel ve sosyoekonomik boyutta terörü besleyen unsurların yok edilmesi ile halk desteğinin sağlanması, güvenlik boyutunda teröristle mücadele kapsamında terör örgütünün silahlı birliklerinin dağıtılması, uluslararası boyutta da terör örgütüne uluslararası boyutta oluşan desteğin sonlandırılması ve diğer devletlerden de mücadeleye desteğin sağlanması gerektiği belirtilebilir.²⁰⁵

²⁰⁴ İnternet: Erol Başaran BURAL, Türkiye'nin 2017 yılında Terörle Mücadele Stratejisi: Önleyici Kolluk ve Kesintisiz Mücadele, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2017/12/29/8780/turkiyenin-2017-yilinda-terorle-mucadele-stratejisi-onleyici-kolluk-ve-kesintisiz-mucadele> adresinden 16 Mart 2018'de alınmıştır.

²⁰⁵ Baharçipek, A. (2000). "Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10 (1), 21-24.

Terörizmle mücadele kapsamında izlenecek stratejiler ele alındığında söz konusu belirlenecek olan stratejinin birbirini destekleyen dört farklı boyutunun olduğu söylenebilir. Terörizmle mücadelede özgürlüklerin artırıldığı demokratikleşme boyutu uygulamanın en kolay olan unsurudur. Demokratikleşmeyi takip eden terörün beslendiği tüm unsurların ortadan kalkmasının amaçlandığı sosyokültürel ve sosyoekonomik boyut ise göz ardı edilmemesi gereken bir faktör olmanın yanında demokratikleşmenin devamı niteliğindedir. Bu iki faktörün tamamlayıcısı olduğu değerlendirilen terör örgütünün askeri birliklerinin dağıtılmasının amaçlandığı, daha çok teröristle mücadele edilen güvenlik boyutu ile terör örgütlerine uluslararası desteğin sonlandırılmasına dönük uluslararası ilişkiler kapsamındaki faktörler üzerinde stratejinin en zor geliştirildiği boyutlardır.

Terörizmle mücadelede askeri yöntemlerin tek başına kullanılması sayesinde sorunu çözebilen bir ülkenin bulunmadığını söylemek mümkündür. Askeri yöntemlerin şiddetlenmesi ile terör örgütünün aradığı propaganda ortamının yaratılacağı ifade edilebilir. Ancak; devletlerin terör örgütleri ile mücadelelerinde askeri yöntemlerden uzaklaşmaları da bu manada söz konusu olmamalıdır. Zira askeri yöntemlerin uygulanmasından sarf-ı nazar eden devletler halk gözünde terör örgütleri karşısında zayıf olarak görülebilecektir. Terörizmle mücadele ederken aslolanın askeri yöntemler ile siyasal alandaki stratejilerin birlikte uygulanması gerektiği göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Devlet kurumlarının koordineli olarak çalışırken istihbarat paylaşımının da hat safhada olması gerektiği unutulmaması gereken diğer bir husustur. Dış desteği kesmek adına girişilen faaliyetlerde sivil toplum kuruluşların (STK) da yararlanılması gerektiği akıldan çıkarılmamalıdır. Günümüzde insan hakları gerekçesiyle birçok STK devletlere karşı yaptırımında bulunabilmektedir.

PKK terörizmi ile uzun yıllar boyunca mücadele eden Türkiye'nin bugüne kadar başarıyı sağlayamamasının nedeninin Bural tarafından ortaya atılan terörizmle mücadele stratejilerinin Baharçiçek tarafından sunulan ayrıntılar dikkate alınmadan her iki hususun bir arada yürütülememesinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

3.2. 2003 Irak Savaşı Sürecinde Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Stratejisine ABD'nin Terörizme Karşı Savaş Stratejisinin Etkisi

Türkiye, ABD ile mevcut olan ikili ilişkileri ve uzun zamandır terör tehdidini yaşayan bir ülke olmasından ABD'nin terörizmle küresel boyutta mücadele etmesine destek veren ülkeler arasında yer almıştır. Saldırıların hemen akabinde ABD'nin gerçekleştirdiği Afganistan müdahalesinde Türkiye'nin de yanında bulunması arzusuna TBMM 10 Ekim 2001 tarihinde olumlu cevap vermiştir. Türkiye, ABD tarafından “Kalıcı Özgürlük” getirmek amaçlı başka devlet topraklarına asker göndermeye ve kendi ülke topraklarına yabancı devletlerin askeri unsurlarının girmesine imkan tanımıştır. 11 Eylül terör saldırılarından iki sene sonra El-Kaide tarafından İstanbul'da HSBC Bank ve İngiltere Başkonsolosluğu'na yönelik gerçekleştirilen saldırılar sonrasında ABD, terörle mücadele sürecinde Türkiye'nin yanında olduğunu bildirmiştir. 2001 yılında ABD tarafından “güvenlik” temelli ortaya konulan stratejiler bu tarihten sonra Türkiye tarafından aynı zeminde kullanılması bakımından ayrı bir öneme sahip olmuştur.²⁰⁶ Türkiye'nin ABD stratejilerine desteği dünya genelinde ABD'ye karşı oluşan tavrın değişimine kadar devam etmiş, aynı dönemde Türkiye'de ABD'nin eylemlerine karşı duruş göstermeye başlamıştır. Buna bağlı olarak ABD'nin Irak Savaşı sürecinde tezkerenin meclisten geçmemesi Türkiye'nin savaş karşıtı bir tutum takınarak komşularının içerisinde bulunacağı olası savaşı önlemeye yönelik bir hareket olarak değerlendirilebilir.²⁰⁷ Bu durum Irak'ın kuzeyinde yer alan Kürtler ile ABD'nin aynı safta yer almasına neden olmuştur. ABD tarafından siyasi destek bulan Kürt grupları Türkiye'de PKK, İran'da ise Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (PJAK) çatısı altında eylemler gerçekleştirmişlerdir.²⁰⁸ ABD'nin Irak müdahalesini gündeme getirdiği sıralarda Türkiye için önünde demokratikleşme, ekonomik kalkınma ve AB'ye üyelik gibi çok önemli dönüm noktaları bulunmakta olup o dönemde verilen kararlara bu hususların etki ettiği değerlendirilmektedir.²⁰⁹

²⁰⁶ Atmaca, 121-122

²⁰⁷ Tocci, N. (2013). *Türkiye'nin Avrupa'daki Geleceği, ABD-AB-Ortadoğu Üçgeninde Türkiye'nin Yeri* (Çev.: N. K. Tayanç ve D. Tayanç). İstanbul: İnkılap Yayınevi. (Kitabın orijinali 2011'de yayımlandı)., 243.

²⁰⁸ Özpek, 2012, 194.

²⁰⁹ Keyman, 2005, 23.

“Çuval Olayı” ile ABD ve Türkiye’nin ikili ilişkilerdeki gerginlik zirve noktasına ulaşmıştır.²¹⁰ Akabinde ABD, Irak politikasında Türkiye’yi göz ardı eden strateji sergilemiş ve Türkiye’nin PKK ile mücadelesinde de etkin bir rol oynamamıştır.²¹¹ Bu gelişmeler ikili ilişkilere olumsuz etki ederek gelinen noktanın değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır.

2003 yılında yaşanan olaylar çerçevesinde topraklarında Kürt unsurları barındıran Irak ile PKK’ya karşı mücadele sürecini devam ettiren Türkiye’nin ikili ilişkilerde sahip olunan boyut incelendiğinde iki devlet arasında 2007 yılından sonra işbirliği sürecine girildiği görülmektedir. ABD askerlerinin Ortadoğu’da istikrarı sağlayamaması ve Irak’tan çekilmesi sonucunda Türkiye ile Irak devleti arasında özellikle de Türkiye ile Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) arasında sıcak ilişkiler gelişme göstermiştir. Türkiye ve IKBY’nin resmi ilişkiler kurmuş olması yanında Türkiye ile IKBY arasında gerçekleşen ticaretin hacmi 2008’de 5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Söz konusu bölgeye yapılan doğrudan yabancı yatırımların yüzde 80’i de Türkiye’den gerçekleşmiştir. Türkiye ile Irak arasında 2009’da Yüksek Stratejik İşbirliği Konseyi’nin kurulması ile de ilişkiler doruk noktasına çıkmıştır.

2010 yılında Irak’ta yeni bir seçim sürecine girilmiş ve Türkiye ile yakın ilişki içerisinde bulunan grupların bir araya gelerek Iyad Allavi başkanlığında oluşturdukları Irakiye Listesi’nin 7 Mart 2010’da yapılan seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır. Bu durum İran’a yakınlığı bulunan Nuri El-Maliki tarafından rahatsızlıkla karşılanmış buna bağlı olarak da Türkiye ve Irak merkezi hükümetleri arasındaki ilişkiler gerginleşmeye başlamıştır. Irak’taki Şii grupların bir araya gelerek oluşturduğu Ulusal İttifak’ın yeniden Nuri El-Maliki’yi başbakan olarak seçtirmesi akabinde kötüleşmeye başlayan ilişkiler, 2011 Suriye iç savaşındaki olaylar sonrasında daha da gerginleşmiştir. Bu süreçte Türkiye, IKBY ile ilişkilerini yine sıcak seviyede tutmuş, dış politika konseptini ekonomi ve güvenlik ekseninde oluşturmuştur. Buna bağlı olarak da Türkiye ile Irak arasındaki ilişkiler durma noktasına gelmiştir.

²¹⁰ Çelik, Ü. (2006). “ABD’nin Türkiye’nin AB Üyeliğine Bakışı Türkiye-ABD-AB Güvenlik ve Savunma İlişkileri”. *Akademik Bakış*, 10, 19-20.

²¹¹ Yılmaz, 2006, 692.

2014 Irak seçimleri sonrasında Haydar El-Abadi'nin yeni hükümeti kurmasının ardından Türkiye ile Irak arasında ilişkilerin düzeleceği yönünde beklenti oluşmuş ancak Irak'ta DEAŞ'ın ortaya çıkması sonrasında yaşanan gelişmeler ilişkilerin önüne geçmiştir.

Irak'ın 17 Ekim'de DEAŞ'e yönelik başlattığı operasyonun öncesinde, Türkiye'nin sınır güvenliğini sağlamak üzere Irak sınırına asker sevk etmesi Irak tarafından tehdit olarak algılanmıştır. Türkiye tarafından bir heyetin Irak'ı ziyaret etmesi ve Türkiye'nin pozisyonunun Irak'a iletilmesi sonrasında gerginlik ortadan kalkmıştır. Bu durum her iki ülkenin de birbirlerinin hassasiyetini dikkate aldığını gösterir niteliktedir.²¹²

3.3. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrasında Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Stratejisinin AB Üyelik Sürecine Etkisi

Ortadoğu, AB ülkelerinin enerji ihtiyaçlarını karşılamada önemli kaynaklara sahiptir. Yine Avrupa ülkelerinin ihtiyacı olan enerjinin karşılanmasında onların Rusya'ya bağımlılığının önüne geçmektedir. Ayrıca Ortadoğu bölgesi, söz konusu devletler için ekonomik anlamda bir pazar olarak görülürken yatırımlar için önemli bir alan da oluşturmaktadır. 11 Eylül terör saldırıları sonrasında Batı dünyasında gelişen İslam karşıtlığı göz önünde bulundurulduğunda bölgenin istikrarlı bir hale dönüştürülmesi daha da önem kazanmıştır.²¹³

AB, 11 Eylül terör saldırıları öncesinde Ortadoğu bölgesinde demokratikleşmeyi istikrar için ekonomik bütünleşme ile birlikte tutarken saldırılar sonrasında bu durum farklılaşmıştır. Yeni dönemde demokrasi zemininde kendine yer bulamayan gruplar radikalleşmiş ve terörizme meyillenmişlerdir. Meydana gelen durumla başa çıkmak için AB çözümü, ülke yönetimlerini demokratikleştirmenin sağlanmasında bulmuştur.²¹⁴

Avrupalı devletlerin terörizmle mücadeleye karşı sergilediği stratejiler ABD tarafından ortaya konulan savaş stratejisinin aksine; insan haklarının sınırsızca yaşanmasını teminen

²¹² İnternet: Türkiye-Irak ilişkileri nereden nereye? <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiye-irak-iliskileri-nereden-nereye> adresinden 19 Mart 2018'de alınmıştır.

²¹³ Bal, P. (2014). "Avrupa Birliği'nin Arap Baharı'na Bakışı ve Dış Politikası Üzerine Bir Değerlendirme", A. Gözkaman ve P. Paksoy (Editörler). *Arap Baharı Üzerine Değerlendirmeler*. Birinci Baskı. Ankara. Detay, 65.

²¹⁴ a.g.m., 66-68.

geliştirilecek politikaları, demokrasinin yaygınlaştırılmasını, günümüz çevre sorunlarına ilişkin olarak insani boyutun yüksek olmasını hedeflemektedir. ABD geleneksel yolu tercih ederek askeri yöntemler ile insanları cezalandırma cihetine giderken, Avrupalılar insan refahını yükseltme gayesi ile hareket etmektedir.²¹⁵ Ancak AB, ABD'nin 2003 yılındaki Irak'a müdahalesini kabul etmemiş olmasına rağmen üye devletler farklı tutum sergilemişlerdir. İngiltere'nin ABD'nin en büyük ortağı olarak işgalde yer alması AB tarafından beklenen bir durum olmadığı ifade edilebilir.²¹⁶

AB'nin, ulusal çıkarlarını göz önünde bulundurarak Ortadoğu coğrafyası ile ilişkilerini her daim sıcak tutmayarzuladığı belirtilebilir. Bu yüzden AB ülkeleri bölge üzerinde fazla bir müdahaleci strateji sergilemekten imtina etmektedir. Kendi menfaatleri doğrultusunda bölge devletleriyle yakın ilişkiler geliştirmeyi amaçlamasının gerekçesi olarak bölgedeki istikrarsızlıktan etkilenmemek, bölgedeki istikrarsızlığın kendi topraklarına ithalinin önüne geçmek istemesinden kaynaklanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde AB, bölge ile ilişkilerinde yumuşak gücün kullanımına önem vermekte olup dolayısıyla bölgede istikrar ve demokrasinin yayılmasını hedeflemektedir.²¹⁷

Diğer taraftan Ortadoğu ülkeleri; ekonomi, sosyal ve kültürel politikalarının oluşturulmasında İslam dinini referans olarak almaktadırlar. Buna dayalı olarak Türkiye'nin gerek Batı'ya bakış açısı gerekse sahip olduğu niteliklerden dolayı bölgede etkin bir rol oynayabileceği söylenebilir. ABD, AB'ye uyum sağlayabilecek bir ülke konumunda bulunması ile Ortadoğu coğrafyasında üstlenebileceği roller göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin AB'ye girmesini Suriye'deki karışıklığın üst boyuta ulaştığı zamana kadar desteklemiştir.²¹⁸

Türkiye'nin AB üyeliğine Avrupa'nın güvenliği ve savunma politikaları söz konusu olduğunda destekler daha da artmaktadır. NATO tarafından ilgi duyulan bölgelerin çoğunun Türkiye'nin yakın coğrafyasında yer almasına bağlı olarak ihtiyaç halinde Türkiye topraklarının Avrupalı devletlerce üs olarak kullanılmasına imkan tanıyacağı da

²¹⁵ Aras, 2013, 265.

²¹⁶ Keyman, 2005, 49.

²¹⁷ Çomak, H., ve Ultan, M. Ö. (2014). "Avrupa Birliği'nin Ortadoğu Politikası," H. Çomak ve C. Sancaktar (Editörler). *Ortadoğu Analizi, İki Kutuplu Sistem Sonrası Ortadoğu ve Arap Baharı*. Birinci Baskı. İstanbul: Beta, 424.

²¹⁸ Ayata, 2010, 4.

unutulmaması gereken bir ayrıntıdır. Bunun yanında Avrupalı devletler için Hazar ve Körfez bölgelerinde üslerinin bulunması da ayrı bir önem taşımaktadır. Haliyle AB ülkeleri bölgeden kendisine karşı gelebilecek bir eylemin gerçekleşmesini önlemek amacıyla Ortadoğu'ya yakın ülkelerde askeri gücünü bulundurmaya da isteyeceklerdir. Ancak; bu kadar önemli hususlara binaen AB üyesi ülkelerin Türkiye'yi bölgede üs kurulacak bir ülke konumuna koyarken Birliğe Türkiye'nin tam üyeliğinin gündeme getirilmemesi birliğin politikalarında belirsizlik bulunan önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. AB, önleyici savaş stratejisini kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya karar vermesi halinde Türkiye'yi politikalarına dahil etmek zorunda kalacağı öngörülebilir. Türkiye'nin AB'ye tam üye olması ile bölgedeki mevcut tehditlere karşı bir güvenliğin sağlanabileceği gibi aynı zamanda Ortadoğu ülkelerinin sahip oldukları enerjinin aktarımının da sağlıklı bir şekilde yapılabileceği ifade edilebilir.²¹⁹

Avrupa devletleri kendileri için büyük sorun olan; organize suçlar kapsamındaki silah, insan, uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetlerinin Ortadoğu bölgesinde doğup yayıldığı yönünde Türkiye'ye karşı bu faaliyetlerin ülke sınırlarından geçerek kendilerine ulaştığı yönünde yargılarda bulunmaktadır. Ancak Avrupa Devletleri Türkiye'ye bu eleştirileri getirirken söz konusu faaliyetlerin çıkış noktası olan bölge ile sınırı bulunmasından dolayı Türkiye'ye sırt çevirmemekte aksine AB içerisinde görmeyi arzulamaktadırlar.²²⁰

ABD tarafından konu değerlendirildiğinde halkının büyük çoğunluğu Müslüman olan Türkiye gibi bir ülkenin Batı dünyası ile birleşmesinin İslam ülkeleri üzerinde olumlu etkisi olacağı söylenebilecektir. Ayrıca, böyle bir birlikteliğin sağlanması durumunda Müslümanlar'ın yoğun olarak yaşadığı coğrafyalarda diğer toplumların da etkileneceği gibi Batı için de İslam değerlerinin demokratik sistemlerine dahil olması sayesinde başarılı bir modelin oluşacağı öngörülmektedir.²²¹

Türkiye'nin NATO'ya, IMF'ye üye Avrupalı Devletler ile geliştirdiği ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda AB'ye üye bir Türkiye, Batı dünyasına önemli avantajlar sağlayacaktır. Türkiye'nin sürekli olarak bir kaosun ve istikrarsızlığın yaşandığı bölge olan Ortadoğu coğrafyasına komşu olması Türkiye için, bölgenin istikrarının çıkış yollarını

²¹⁹ Hürsoy, 2005, 37.

²²⁰ a.g.m., 35.

²²¹ Çelik, Ü. (2006). "ABD'nin Türkiye'nin AB Üyeliğine Bakışı Türkiye-ABD-AB Güvenlik ve Savunma İlişkileri". *Akademik Bakış*, 10, 17.

göstermesi bakımından örnek olarak belirlenebilir. Aras'a göre, örnek alınacak bir Türkiye'nin Ortadoğu'nun sorunlarının çözümünde rol oynayabileceği beklenmektedir.²²²

Türkiye'nin sahip olduğu laik düzen ve halkının çok büyük bir kısmının Müslüman olduğu göz önünde bulundurulduğunda AB'ye üye bir Türkiye, AB'nin Hristiyan Avrupalı Devletler'den oluşan bir topluluk olduğu imajının yıkılmasında önemli bir pay sahibi olabileceği değerlendirilmektedir.²²³ Türkiye'nin nüfusunun büyük çoğunluğunun Müslüman olması yanında AB ve NATO gibi Avrupalı oluşumlarla geliştirilen olumlu ilişkilerden dolayı Ortadoğu ülkeleri üzerinde de olumlu etkisinin olabileceği söylenebilir.²²⁴

Türkiye'nin Ortadoğu bölgesine yönelik izlediği politikaların genelde birbiri ile örtüşüğünü de söylemek mümkündür. ABD'nin 2003 yılında Irak'a gerçekleştirdiği müdahale paralelinde TBMM'de yapılan oylama sonucu tezkereye izin verilmemesi, İran'la diyalog geliştirilme politikası AB üye ülkeleri ile örtüşmektedir. AB üyelerinin başta İran olmak üzere bölge ülkelerine bakış açılarında farklılıkların olması bölgede uygulanacak politikanın belirlenmesini zorlaştıran bir unsurdur. Türkiye tarafından ortaya konulacak stratejilerinde elde edilen sonuç Ortadoğu'da Türkiye'nin gördüğü kabul ile orantılı olacaktır. Bu bağlamda üyelik izlenen politikaya doğrudan etki edecektir.²²⁵ ABD'nin müttefikleriyle birlikte Irak'a gerçekleştirdiği müdahalenin süresinin uzun, kayıpların fazla olmasından dolayı Türkiye'nin ABD ile beraber hareket etmemesi Türkiye tarafından izlenen stratejinin doğru olduğunu gösterir niteliktedir.

Buna karşılık Avrupa ülkelerinin sahip oldukları; kendilerini "Batı", Müslüman coğrafyayı "öteki" olarak ayırıştırıcı bakış açısı, göçü engellemeye çalışan Avrupa ülkelerinin politikalarında gözlenmektedir. İslam coğrafyasından Batı'ya doğru olan göç akımları Türkiye'nin AB'ye kabul edilme şansını azaltmaktadır. Türkiye'nin Müslüman coğrafya ile sınırının bulunması, kültürel ve dinsel olarak Batı'dan farklılıklarının olmasından dolayı

²²² Aras, 2013, 266.

²²³ Düzgüt ve Keyman, 2013, 288.

²²⁴ Sinkaya, B. (2011). "Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Ortadoğu Politikası ve Batı Etkisi". *Adam Akademi*, 1, 96.

²²⁵ Sever, A. (2012). *Türkiye'nin Ortadoğu İlişkileri, Kavramsal ve Olgusal Bir Analiz*, İstanbul: Derin, 116.

AB devletleri kendisine benzemeyen bir ülkeyi sahip oldukları bütünlüğü bozacağını düşündüklerinden aralarına almayacakları söylenebilir.²²⁶

Bunun yanında; 2009 yılı sonlarında Türkiye ile Libya, Suriye, Ürdün, Lübnan ve Fas ile vizelerin kaldırılmasına yönelik olarak karşılıklı anlaşmalar imzalanmıştır. Söz konusu anlaşmalar 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD ve Avrupa ülkelerinde insanların serbest dolaşımını kısıtlarken, Türkiye'nin aksi yönde uygulamalar geliştirmesi Avrupa devletlerinin kaygı duymalarına neden olmuştur.²²⁷

İslam motifli terör örgütleri tarafından Batı'ya yönelik saldırıların önlenmesi için Türkiye önemli bir aktör olarak görülmüştür.²²⁸ Türkiye'nin Radikal İslamcı örgütleri toprağında barındırmaması, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olması yanında radikal faaliyetlere müsamaha göstermemesi, Batı'ya yakın demokratik yönetim şekli gibi unsurlar ABD ile Ortadoğu coğrafyasında köprü rolünün kendisi için tanımlanmasına neden olmuştur. ABD ile Batı dünyası tarafından Türkiye'nin AB gibi Hristiyan devletlerden oluşan bir topluluğa alınması ile Müslüman devletlere kendilerinin aslında bir düşman olarak görülmediği mesajı verilebilecektir. Dolayısıyla Batı'ya, yönelik İslam motifli terör örgütleri tarafından gelebilecek şiddet eylemlerinin de bu sayede azalabileceği değerlendirilmektedir.

ABD, Ortadoğu toprakları üzerindeki emellerine ulaşabilmek için Türkiye'yi bölge ülkeleri ile Batı dünyası arasında "köprü" olarak görmenin gerektiği üzerinde durmaktadır. Türkiye'nin AB üyeliği konusunda İngiltere, ABD'yi desteklemektedir. Ancak bu görüşe karşı olarak AB üyesi ülkeler Ortadoğu gibi sorunlara sahip bir bölgenin sorunlarını Avrupa'ya ulaştıracağı düşüncesinde olanlar da bulunmaktadır. Bu grupta yer alan ülkelere göre Türkiye, Batı ile İslam coğrafyası arasında "bariyer" bir ülke konumunda bulunmalıdır.²²⁹

Sonuç olarak; Türkiye, sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik konumu itibariyle AB üyesi devletler ile Ortadoğu coğrafyası arasında bir bariyer özelliğine sahiptir. Günümüzde Suriye'de halen devam etmekte olan iç savaşın kendi ülke sınırlarına taşınmasını istemeyen AB üyesi devletlerin bunu sağlamak için Türkiye ile ortak belirlenecek

²²⁶ Tocci, 2013, 271.

²²⁷ a.g.e., 263.

²²⁸ Ayata, 2010, 5.

²²⁹ Atmaca, 133-134.

stratejiler geliştirmek zorunda olduğu ifade edilebilir. AB'ye üyelik sürecinde Türkiye'nin PKK terör örgütüne karşı demokratik açılım politikaları belirlemesi ve sonrasında stratejiyi çözüm süreci/demokratik açılım adı ile devam ettirmesi AB tarafından olumlu gelişmeler olarak karşılanmıştır. Ancak Şubat 2016'dan itibaren Suriye'deki olayların şiddetlenmesi ile başlayan dönemde Türkiye tarafından terör örgütü olarak görülen PYD, ABD ile AB tarafından terör örgütü olarak görülmemiş, DEAŞ ile mücadele eden bir güç olarak nitelendirilmiştir. Bu durum, Türkiye'nin AB'ye üyelik süreci üzerine olumsuz bir etki yaparken, bölgede istikrarın sağlanamamasında da önemli bir faktör olarak kendisini göstermiştir. Benzer durum Türkiye'nin yurtiçinde PKK terör örgütü ile mücadele ederken AB üyesi birçok devletin sınırları içinde PKK'nın faaliyetlerine izin vermesi durumunda da görülmektedir. Ayrıca Avrupalı devletlerin İslamofobi özelinde algıladığı terörizm tehditleri göz önünde bulundurulduğunda nüfusunun çoğunluğunun Müslüman olan Türkiye için olumsuz bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Ortadoğu coğrafyasında istikrarsızlığın devam etmesi halinde Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecini tamamlayamayacağı değerlendirilmektedir.

3.4. ABD ve Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Stratejilerinin Suriye İç Savaşına Etkisi

Türkiye ile Suriye arasındaki ikili ilişkiler uzun yıllar boyunca olumsuz bir şekilde sergilenmiş olmakla beraber 20. yüzyıl sonlarına doğru nispi bir iyileşme görülmüştür. Olumsuz ilişkilere zemin hazırlayan neden Suriye tarafından topraklarında PKK'yı barındırmasına dayanmaktadır. İki ülke arasındaki ilişkiler 2000'li yılların başında büyük kademe katederek iki ülke arasında vize muafiyetleri ile başlayan dönem sonrasında serbest ticaret teşvik edilmiş, sınırlar her iki taraf için de açılmış, ülkeler mayınlı bölgelerden kısmen arındırılmış, birçok alanda işbirlikleri oluşturulmuştur.²³⁰ İyi ilişkiler sonucunda 2009 Ekim ayında Stratejik İşbirliği Konseyi kurulmuştur.²³¹ Ancak önceki döneme göre iyi gibi görünen ikili ilişkiler yine uzun sürmemiştir. 2011 yılından beri devam eden Suriye iç savaşı sürecinde yaşanan gelişmeler paralelinde Türkiye, Suriye'ye yönelik rejim karşıtı politikalar sergilemiştir.²³²

²³⁰ Hatipoğlu, 2014, 53.

²³¹ Tocci, 2013, 244.

²³² Üste, A. N. ve Yılmaz, L. (2014). "Büyük Güçler, Suriye ve Türkiye". *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 12 (2), 148.

Halen devam etmekte olan Suriye olaylarının başlangıcı 1963 yılından beri ülkede süregelen olağanüstü hal uygulamasının devamına son vermek üzere cereyan etmiştir. Şam yönetimi tarafından siyasal alanda reform yapılacağına sözünün verilmesine rağmen tutuklu bulunan siyasi suçluların serbest bırakılmaması ile günümüze kadar devam eden olaylar başlamıştır.²³³ Suriye olaylarının başlangıç noktası olarak 1963 yılından beri ülke üzerinde süregelen siyasi kaygılar olduğu ifade edilebilir.

Suriye krizi üzerine “Arap Baharı” etkisi fazlaca olmuştur. “Arap Baharı” ile dikta rejimlerini sona erdiren ülkelerde yaşananlar Suriye’ye de sıçramıştır. Çıkan olaylarda göstericilerin ne istediği tam olarak ortaya konulmamış olmakla beraber yaşanamayan temel hakların elde edilmesi amacına dayandığı ifade edilebilir. Ne istendiği ve ülkenin siyasi durumu göz önünde bulundurulmadan başlayan süreçte Esad yönetimi sert müdahalelerde bulunmuştur. Beklenenin aksine muhalifler eylemlerini artırırken siyasi talepleri ve reform beklentileri de talepler arasındaki yerini almıştır.

Türkiye tarafından olaylar uzaktan izlenirken ılımlı bir tutum sergilenmiş, rejimin taleplere cevap vermesi gerektiği beklentisi dile getirilmiştir. Suriye yönetimi ise Türkiye ile paralellik gösteren Batı ülkelerinin beklentilerine olumlu cevap vermek yerine şiddeti artırıcı yol izlemiştir. İlerleyen zaman diliminde Türkiye takip ettiği olayları izleme stratejisini netleştirmiş ve Esad tarafından ülkede reform gerçekleştirilmesi gerektiği söylemlerinde bulunulmuştur. Birçok uluslararası STK ile BM İnsan Hakları Konseyi raporlarında Suriye’de insan hakları ihlallerinin de yaşandığı belirtilmiştir. Türkiye bu aşamadan sonra Suriye’de insanlığa karşı suçlar işlendiğini de belirterek artık Esad rejiminin sona ermesi gerektiğini ifade etmiş ve Esad’ın alternatifi bir muhalif gücün çıkmasına uluslararası düzeyde bir çaba göstermiştir. Suriye’de rejim tarafından şiddet eylemlerinin artması ile DEAŞ ve PYD’nin çatışmaları arasında kalan Suriyeli vatandaşlara kapılarını açan Türkiye’nin sorunu daha fazla büyütmeden çözülmesi amacıyla olaylara taraf olduğu ifade edilebilir. Muhaliflerin, Suriye rejimi ile yaşadığı çatışmalarda ülkenin kimi bölgeleri farklı unsurlarca kontrol altına geçmiş ve Suriye iç savaşa doğru sürüklenmiştir.²³⁴

²³³ Türkmen, İ. (2014). “Türkiye Cumhuriyeti’nin Orta Doğu Politikası”. A. Sandıklı ve E. Kaya (Editörler). *Orta Doğu’da Değişim ve Türkiye*. İstanbul. Bilgesam, 26.

²³⁴ İnternet: Muhammed Şimşek, “2011-2017...Suriye’de 6 Yılda Neler Oldu <https://www.bik.gov.tr/2011-2017-suriyede-6-yilda-neler-oldu/> adresinden 02 Mayıs 2019’da alınmıştır.

Suriye’de yaşanan gelişmelerin Şii-Sünni çatışmasına zemin hazırlayarak iç savaşa neden olduğu söylenebilir. Suriye yönetimi Nusayri kesime yakınken, muhaliflerin çoğunluğunu Sünniler oluşturmaktadır. Suriye’de yaşanan çatışmalarda Sünni halkın yoğun olarak yaşadığı bölgelerde kayıplar fazla olmuştur. Suriye’deki savaşta Esad’a bağlı askerlerden ayrılan grup Özgür Suriye Ordusu (ÖSO)’nu oluşturmuş ve muhalif kesimde yer almışlardır. İran, Irak ve Lübnan’da faaliyet gösteren Hizbullah ise Esad yanında yer almıştır. Türkiye ise yaşananlar karşısında sivil halkın zor durumda olmasına ve topraklarını terk etmek zorunda kalmasına sessiz kalmamış, tepkisini ortaya koymuş ve Esad’ın karşısında konumlanmıştır. Olaylar nedeniyle Suriye’deki savaştan kaçan milyonlarca kişiye Türkiye kapılarını açmıştır.

Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından Halep’te 6 Şubat 2011’de Beşşar Esad’a Mısır’da kendisini gösteren Arap Baharı’nın zaman içerisinde Suriye’ye de ulaşacağı ve rejimi tehdit edeceği ifade edilmiştir. Bu durum Türkiye’nin Suriye’de izleyeceği stratejinin farklılaşacağını gösteren ilk adım olmuştur.²³⁵ Türkiye ile Suriye arasında yaşanan olumsuz gelişmeler ve Türkiye’nin Suriye karşısında yer alma stratejisi, Müslüman ülkelerde Recep Tayyip Erdoğan tarafından Davos görüşmelerinde yaptığı “*one minute*” çıkışı sonrasında yansıyan yumuşak gücün azalmasına neden olmuştur.²³⁶

Arap halkları arasında görülen ayaklanmalarda halkın istekleri; yüksek işsizliğe, yüksek enflasyona, artan yoksulluğa, gelir dağılımındaki adaletsizliklere, kayırmacılığa, yolsuzluklara, yönetimin kötü muamelesine, konut sorununa, otoriter rejimlerin varlığından kaynaklı demokrasi eksikliği yanında siyasal sorunlara ilişkin hükümetlerin cevap vermedeki yetersizliğine yönelik sorunları kapsamaktadır.²³⁷ ABD’nin, Ortadoğu ülkelerinde ortaya çıkan devrim yanlısı ayaklanma eylemlerinde çok fazla ön planda olduğu söylenemez. ABD, bu tutumunu Suriye rejimi tarafından halka karşı silah kullanılmasının gerçekleşmesi üzerine karşı duruşunu ortaya koymuştur. Obama yönetimi Suriye rejiminin artık görevine son vermesi gerektiği yönündeki söylemini 18 Ağustos 2011 tarihinde ifade etmiştir. Obama tarafından yapılan açıklamada; Suriye’nin

²³⁵ Zengin, G. (2013). **Kavga: Arap Baharı’nda Türk Dış Politikası 2010-2013**, İstanbul: İnkılap, 99.

²³⁶ a.g.e.,103.

²³⁷ Aksu, H., Şahinoğlu, M. C., Uygur, M. N.(2019), “Türkiye ve İran’ın Arap Baharı’na Yönelik Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme”, *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 2 (1), 48.

geleceğinin Suriye halkı tarafından belirlenmesi gerektiği belirtilmiş olmakla beraber Beşar Esad halkın önündeki büyük bir engel olarak gösterilmiştir. Obama Esad'ın bir yandan reform yapacağını söyleyip diğer yandan kendi insanlarını hapislere attığı, onlara işkence yaptığı ve onları öldürdüğü yönünde söylemlerde bulunmuştur. Konuşmasının devamında Obama, Esad'a defalarca ya reform yapmasını ya da halkın önünden çekilmesini söylediğini de belirterek Esad'ın kendisini dinlemediğini dile getirmiş ve artık Esad'ın kenara çekilmesinin vaktinin geldiğini belirtmiştir.²³⁸ Bu tarihten sonra ABD'nin diplomatik olarak tüm kanallarda Suriye rejimine karşı tutum takınacağı, muhalefetin yanında yer alacağı görülmeye başlanmıştır.²³⁹

Ayrıca ABD tarafından 2003 yılında Irak'a gerçekleştirilen müdahalenin benzerinin Suriye'de de gerçekleşmesi ihtimal dahilinde olmakla birlikte Irak'ta yaşananların tekrar edebileceği göz önünde bulundurulduğunda ABD'nin böylesi bir müdahalede bulunmayacağı değerlendirilmektedir.²⁴⁰ Ayrıca Rusya'nın Esad'a destek politikası yürütmesi ABD'nin Suriye'de aktif rol oynamasının önüne geçmesinde en önemli faktördür. ABD bölgesel aktörlere verdiği destek ile stratejisini sürdürmekte olup PYD'ye verilen desteğin gerekçesi olarak bu durum gösterilebilir.

Suriye ile ABD arasındaki ilişkiler 11 Eylül saldırılarına kadar Arap milliyetçiliği ile Suriye'nin Golan Tepeleri'ni İsrail'den geri alması yönünde şekillenmiştir. Saldırıların sonrasında ABD tarafından ortaya konulan terörizmle küresel savaşta Suriye, Hamas ve Hizbullah gibi örgütlere destek sağlayan devletler arasında görülmüştür. Irak müdahalesi sonrasında ABD Suriye'ye yönelik olarak Iraklılar'a yardım etme, onları koruma, İran'ın nükleer silahlarını saklama gibi suçlamalarda bulunmuştur.²⁴¹

Türkiye ile Suriye arasındaki ikili ilişkilerde; Suriye tarafından Hatay'ın kendi toprakları içerisinde yer aldığı yönündeki söylemleri doğrultusunda oluşan Hatay meselesi, Fırat ve Dicle nehirlerinden gelen suyun kullanımında Suriye'nin fazla pay sahibi olmayı istemesi, Suriye nüfusunun içerisinde yer alan %8-10'luk Kürt halkını kontrol altında tutmak

²³⁸ Köylü, M. (2018) "Suriye, PYD/YPG Yapılanması Ve Zeytin Dalı Harekâtı", *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 11, 72.

²³⁹ Erol, M. S., Çelik, K. E.(2018). "ABD'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği", *Ankasam Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), 26.

²⁴⁰ Üste ve Yılmaz, 2014, 149.

²⁴¹ Özpek, 2012, 199.

istememesi gibi nedenlerden ötürü başta PKK olmak üzere birçok terör örgütüne gerek askeri eğitim alanı sağlama gerek lojistik destek verme gibi sebeplerden ötürü olumlu gelişme sağlanamamıştır.²⁴²

Türkiye tarafından Suriye'deki olaylarda muhalefetin yanında yer aldığını beyan etmesi Suriye rejimi tarafından ülkenin kuzeyinde Türkiye ile olan sınır hattında PKK'nın Suriye kolu olan PYD'ye bölgede söz sahibi olmasının önünü açmıştır. Esad yönetimi ülkedeki Kürt halkın muhaliflere katılmalarını engellemek üzere böyle bir tutum sergilemiş olduğu söylenebilir. Esad, sınır bölgesinin kontrolünü PYD'nin yönetimine bırakarak muhaliflerin yanında yer alan Türkiye'yi tehdit etmeyi hedeflediği yönünde değerlendirme yapılabilir.

Suriye'deki olaylara devletlerin taraf olması olayların gelişmesine olumsuz etki yapmakta ve sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır. Türkiye, olayların başladığı ilk zamanlardan beri Suriye'de rejim karşıtlarına karşı insani gerekçelerle muhaliflerin yanında durması ilkeli bir tutum takındığını göstermektedir. Suriye'deki olayların Esad lehine sonuçlanması halinde Türkiye'nin izlediği stratejisinde kaynaklı zor durumda kalabileceği değerlendirilmektedir.

Suriye'de yaşanan olaylara yönelik olarak; 21 Nisan 2011, 4 Şubat 2012, 4 Ekim 2011, 4 Şubat 2012, 24 Temmuz 2012 tarihli BMGK toplantılarında ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Brezilya tarafından karar tasarıları gündeme getirilmiş olup Rusya ve Çin'in veto yetkilerini kullanmaları nedeniyle girişim sonuçsuz kalmıştır.²⁴³ Buna karşılık AB tarafından, Suriye'ye ekonomik yaptırımlar uygulanmaya başlanması ilk adımı oluşturmuştur. Sonraki süreçte Avrupa Komşuluk Politikası kapsamında Suriye ile kurulan ilişkilerin askıya alınması ve Suriye'ye verilen teknik desteğin sona erdirilmesi tedbirleri gerçekleştirilmiştir. Söz konusu tedbirlerin sonrasında AB, Esad rejimine silah ambargosu uygulamış, Suriye rejimi üyelerinin mal varlıklarını dondurmuş ve bölgeye seyahat yasağını getirmiş, petrol ithalat ambargosunu uygulamıştır.²⁴⁴ Türkiye tarafından Suriye'de muhalifleri destekleme yönünde sergilenen strateji Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu

²⁴² Dalgıç, L. (2014) "PKK-Suriye İlişkileri," H. Çomak ve C. Sancaktar (Editörler). *Ortadoğu Analizi, İki Kutuplu Sistem Sonrası Ortadoğu ve Arap Baharı*, Birinci Baskı. İstanbul: Beta 368-371.

²⁴³ Topal, A. H. (2014), "Uluslararası Barış Ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 5 (19), 103-104.

²⁴⁴ İnternet: Gökhan Soruş, "Arap Baharı'nın Gölgesinde Avrupa Birliği Komşuluk Politikası" <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/avrupa-birligi-arastirmalari-merkezi/arap-baharinin-golgesinde-avrupa-birligi-komsuluk-politikasi> adresinden 12 Haziran 2019'da alınmıştır.

bölgede yalnızlaşmasına ve Türkiye'nin bölgede ABD'nin aracısı gibi izlenmesine neden olmuştur.²⁴⁵

Temmuz 2013'de ABD'nin bölgedeki hareket tarzının neler olabileceği ABD Genelkurmay Başkanı Martin Dempsey tarafından ortaya konulmuştur. Dempsey'e göre izlenebilecek yollardan birincisi; ölümcül olmayan uygulamalardan muhaliflere eğitim, danışmanlık ve yardım sağlamak, ikincisi; rejimin askeri tesislerine saldırılar düzenlemek, üçüncüsü; uçuşa yasak bölge oluşturmak, dördüncüsü; belirli sınır bölgelerinde tampon bölgeler oluşturmak, beşincisi; rejimin elinde bulunan kimyasal silahların kontrolünü sağlamak olarak sıralanmıştır. Sözü edilen müdahale yöntemlerinin maliyetlerinin ve karşı saldırıları tetikleyecek gibi olası risklerin fazlalığı ABD tarafından bu yöntemlerin izlenmesinin sakıncalarını oluşturmuştur. ABD tarafından Suriye'ye yönelik olarak bir müdahale gerçekleştirilmemesinde sayılan beş etken ile Rusya ve Çin'in Suriye rejimi yanında yer almasının da büyük etkisi olduğu söylenebilir.²⁴⁶

Diğer taraftan ABD, Irak'a ve Afganistan'a yönelik olarak gerçekleştirdikleri müdahalelerde karşılaştıkları zor durumdan kaynaklı olarak silahlı müdahalede bulunmayı Suriye'ye karşı birinci yol olarak izlememiştir. Esad sonrasında oluşturulamayacak yönetimin karşılaşılabilecek boşluğu kimin dolduracağı bilinmemesi bu tercihi ortaya çıkarmıştır.

Buraya kadar anlatılanların yanında ABD'nin Suriye topraklarından ayrılma düşüncesine sahip olmadığı belirtilebilir. ABD öncülüğünde DEAŞ karşıtı oluşturulan koalisyonun sözcüsü Albay Dillon tarafından 9 Ocak 2018 tarihinde bölgede PYD vasıtasıyla 30 bin kişilik sınır güvenlik gücü kurulacağı açıklanmıştır. Türkiye yönetimi ise bu durumun ulusal güvenliğine tehdit olarak algılamış ve sonrasında Özgür Suriye Ordusu ile Afrin'e 20 Ocak 2018'de Zeytin Dalı harekâtını başlatmıştır. Bu durum Türkiye'nin Suriye'de Özgür Suriye Ordusu vasıtasıyla bölgedeki varlığına meşruiyet kazandırmıştır. Bu durum Türkiye'nin başlangıçta ABD ile beraber Esad'a karşı girişilen mücadeleyi farklı bir boyuta taşımış, müttefiki ile yol ayrımına gelindiği bir duruma dönüşmüştür. ABD bu girişimi ile PYD'yi Türkiye'nin yerine müttefik olarak belirlemiştir. Türkiye daha önce

²⁴⁵ Yılmaz, 2014, 283.

²⁴⁶ İnternet: "Müdahale Pahalı Ve Riskli Bırakalım Suriye Bölünsün" <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/mudahale-pahali-ve-riskli-birakalim-suriye-bolunsun-24091795> adresinden 12 Haziran 2019'da alınmıştır.

müttefik olarak hareket ettiği ABD ile PYD öznesinde bir anlamda karşı karşıya gelmiştir. Türkiye'nin sınırında terör örgütünün varlığını istememesine bağlı olarak giriştiği hareket sonrasında Türkiye Devleti'nin kararlı bir tutumla başarılı bir operasyon gerçekleştirmesi, ABD'nin Türkiye'nin çıkarlarını da gözeterek politikalarını tekrar revize etmesi sonucunu doğurmuştur.²⁴⁷

Türkiye tarafından Suriye'ye yönelik olarak ifade edilen söylemlerde görülen sert ve kesin çizgiler zaman içerisinde izlenecek stratejilerde değişim yaşanmasının önündeki en önemli engeldir.²⁴⁸ Ancak, Türkiye tarafından sürecin doğru bir şekilde yürütülmesi, sınır hattında herhangi bir terör örgütünün yerleşmesine imkan tanıyacak eylemlerin önlenmesi öncelikli olarak belirlenecek strateji olmalı ve Suriye'deki olayların devam eden seyrinde Türkiye, bölge ülkeleri ile birlikte hareket etmelidir. Suriye'deki olayların Esad rejiminin gerek lehinde gerek aleyhinde sona ermesi sonrasında oluşacak yeni zeminde bölgede huzurun tesisi öncelikli amaç olmalıdır. Mevcut durumun değişmesi ile Türkiye'nin de içinde bulunduğu bölgede siyasi, ekonomik, stratejik dengeler yeniden oluşacak ve ülkelerin siyaseti farklı bir boyuta geçecektir.

3.5. Türkiye'nin 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Terörizmle Mücadele Stratejisinin Küresel Politikalara Etkisi

Türkiye, Kasım 2003 ayı içerisinde Neva Şalom Sinagogu ile HSBC Bank ve İngiltere'nin İstanbul Başkonsolosluğu'na yönelik olarak gerçekleştirilen saldırılarla 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terör saldırılarına benzer şiddet eylemlerine maruz kalmıştır. Türkiye'nin terör saldırılarına hedef olmasının nedenleri olarak; Türkiye'nin Batılı devletlere yakın bir çizgide bulunması, onların uluslararası arenada izlediği politikalara eşdeğer politikalar izlemesi, laik bir devlet düzenine sahip olması gösterilebilir. Radikal İslamcı kesim içerisinde konumlanan terör örgütlerine göre halkın büyük bir bölümü Müslüman olan devletlerin demokratik bir sisteme sahip olmaları söz konusu değildir.

²⁴⁷ Ekşi M. (2018). "Türk Dış Politikasının Ultimo Ratiosu: Yumuşak Güçten Sert Güce Türkiye'nin Suriye Politikası", *Karadeniz Araştırmaları Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*, 15 (60), 90-91.

²⁴⁸ Üste ve Yılmaz, 2014, 151.

Küreselleşmenin hız kazanması ile dünya üzerinde de değişiklikler hızla gerçekleşmektedir. Buna bağlı olarak da ülkeleri tehdit eden unsurlar da tehdit boyutlarını çok yönlü, çok boyutlu ve değişken olarak ortaya koymaktadır. Günümüz tehditlerine bakacak olursak, bunları; bölgesel ve etnik çatışmalar, ülkelerin sahip oldukları ekonomik istikrarsızlıklar ile belirsizlikler, KİS ve menzili çok uzun olan füzeler, köktendinci faaliyetler, uyuşturucu ile silah kaçakçılığı ve terörizmin yeni boyutu olarak sıralamamız mümkündür.²⁴⁹

Türkiye tarafından uluslararası arenada izlenecek stratejiler çerçevesinde belirlenecek olan politikalar Atatürk'ün belirlediği “*Yurtta sulh, cihanda sulh*” ilkesi çerçevesinde oluşturulmaktadır. Oluşturulan politikaların odağında küresel barış yer almakla beraber kapsamlı ve ilkeli bir vizyona sahip olmaya da dayanmaktadır. Buradan hareketle küresel sorunların hallolmasında ilk önceliğin küresel işbirliklerinde bulunması gerektiği belirtilebilir. Günümüz gelişmeleri bağlamında 2011 yılında başlayan Suriye olaylarında Türkiye'nin 3 milyondan fazla sığınmacıyı kabul etmesi ve kendilerine açık kapı stratejisini uygulaması bu durumu açıklar niteliktedir. Yine bu durum dikkate alındığında Türkiye'nin stratejisinin girişimci olduğu ve odağında da insan unsuruna yer verdiğini söylemek mümkündür.²⁵⁰

2001 saldırıları sonrasında Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP), ülkelerin sahip oldukları sınırlarının güvenliğinin sağlanmasından ziyade uluslararası sistem içerisinde ülke çıkarlarının korunmasına, herhangi bir olumsuz durum tehdidine karşı risk unsurunun kaynağında çözümüne dayalı stratejik güvenlik konseptinin oluşturulmasına dönüşmüştür. Bush tarafından ortaya konulan önleyici savaş stratejisinin hareket sahası olarak Türkiye'nin de yakınında bulunan Orta Doğu coğrafyasının görülmesi Türkiye'nin küresel politikalarını belirlerken ABD'nin bölgede uygulayacağı politikalardan etkilenmesine açık olacağını da söylemek mümkündür.²⁵¹

Türkiye de dahil olmak üzere tüm devletler küresel politikalarını kendi başlarına belirlemekten ziyade dünyanın içinde bulunduğu konjonktür dikkate alınmak suretiyle belirlemektedir. Türkiye için diğer devletlerden gelmesi muhtemel tehditlere karşı barış

²⁴⁹ Hürsoy, 2005, 35.

²⁵⁰ İnternet: Türkiye'nin Girişimci ve İnsani Dış Politikası; <http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa> adresinden 15 Aralık 2018'de alınmıştır.

²⁵¹ Bilican, 64

ortamında tek başına belirlenen stratejilere göre hareket edemeyeceği de belirtilmelidir. Örneğin; ABD'nin uluslararası gelişmelere yön vererek dünyayı istediği yönde şekillendirme arayışı içerisinde olurken, Türkiye gelişmelere göre belirleyeceği hareket tarzı ile dünyada meydana gelebilecek değişimlerin zamanını ve yönünü doğru bir şekilde tahmin ederek kendi geleceğini tayin arayışı içerisinde olmalıdır. Burada ifade edilmek istenen, barış sürecinde belirlenen savunma stratejileri ile barış ortamının olmadığı zamanlarda aynı stratejinin sürdürülebilir olamayacağıdır. Günümüz koşulları için Türkiye'nin yakınında bulunduğu coğrafyada güç mücadelelerinin halen sürdüğü ve önümüzdeki yıllarda da söz konusu coğrafyada hareketliliğin devam edebileceği hususu dikkate alındığında ABD gibi hegemon devletler ile bölgesel güçlerin Ortadoğu ve Orta Asya toprakları üzerinde bulunan petrol kaynaklarını elde etme çabalarına dayalı güç mücadelelerinde Türkiye de kendi politikasını belirleyerek sahip olduğu önem doğrultusunda hareket etmek zorundadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye ile ABD gibi müttefik konumda bulunan devletlerin, kendilerini tehdit eden unsurlara karşı birlikte bir strateji belirleyerek beraberce hareket etmeleri gerekmektedir. Ancak; 11 Eylül terör saldırıları sonrasında 1 Mart Tezkeresi ile Suriye’de meydana gelen iç savaş sürecinde ABD kendi çıkarları doğrultusunda Türkiye’yi müttefik konumundan uzaklaştıracak politikaları sergileyebilmiştir. Bu durum ülkelerin menfaatleri doğrultusunda hareket etme kabiliyetine sahip olmaları yanında müttefikliğin sadece belirli koşullarda belirli bir süre için oluşturulduğunu söylemeye imkan tanımaktadır.

ABD ile Türkiye ilişkileri; Soğuk Savaş yıllarında “stratejik ittifak”, Clinton’un ABD Başkanı olduğu dönemin başlarında “güçlendirilmiş ortak”, daha sonraki zamanlarda”stratejik ortak”, Obama döneminde ise “model ortak” olmak üzere farklı isimlerle ifade edilmiştir.²⁵² 20 Ocak 2017 tarihinde göreve başlayan Donald Trump ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan arasında 8 Şubat 2017 günü gerçekleşen telefon görüşmesi sonrasında yapılan açıklamada Donald Trump’ın Türkiye’yi "stratejik bir ortak ve NATO müttefiki olarak Türkiye'ye destek verildiği"nin ifade edilmesine rağmen birçok gelişmede bunu destekleyecek eylemler gösterilmemiş hatta iki ülke arasında siyasi krizlerin yaşanmasına kadar varacak durumlar ortaya çıkmıştır. İki devlet arasında yaşanan gerilimin sebeplerine bakacak olursak; 15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye’de yaşanan darbe girişimi sonrasında Türkiye’nin Fetullah Gülen’in iadesi talebine ABD’nin olumlu cevap vermemesi ve hala iadenin gerçekleşmemiş olması, aynı dönemde; devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasi veya askeri casusluk amacıyla temin, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni, Türkiye Cumhuriyeti hükümetini ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etmek suçlamalarıyla ABD’li rahip Andrew Craig Brunson’un tutuklanması, Türkiye’nin Rusya’dan S-400 hava savunma sistemi almak üzere girişimde bulunmasına ABD’nin rahatsızlık duyması, Suriye’de PKK’nın uzantısı olan PYD’nin silahlı kanadı olan YPG’ye ABD tarafından destek verilmesi gösterilebilir.²⁵³

²⁵² Yılmaz, 2014, 245.

²⁵³ İnternet: Trump’ın ilk yılında ABD-Türkiye ilişkileri nasıl bir seyir izledi?; <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42619400> adresinden 08 Mart 2018’de alınmıştır.

Türkiye, ABD için her zaman stratejik öneme sahip bir ülke olmuştur. Komünizm tehdidinin baş gösterdiği yıllarda ABD bu tehdidi sarmalayan topraklarda askeri üs edinme yolları ile ilişkiler geliştirmiştir. Soğuk Savaş sonrasında komünizm tehdidinin ortadan kalkmasının sonucu olarak ABD-Türkiye ilişkileri başka bir evreye geçmiştir. Soğuk Savaş yıllarında Türkiye, ABD için farklı sıfatlarla tanımlanmış olmakla beraber her daim önem ifade etmiştir. Kimi zaman komşu topraklardaki tehlikeleri önlemede “bariyer”, kimi zaman tehditlere müdahale etme amacına yönelik olarak topraklarında ABD askerlerini barındıran “askeri üs”, kimi zaman aynı amaç doğrultusunda hareket eden “müttefik” bir devlet olmuştur. Soğuk Savaş yıllarından sonra özellikle üzerinde sorunların hiçbir zaman bitmediği, çatışma ortamının süreklilik arz ettiği Orta Doğu topraklarında Körfez Savaşı ile başlayan süreçte de ABD için bölgenin “Batılı” ülkesi olan Türkiye, ABD’nin Irak Savaşı’nın yaşandığı yıllarda “kilit ülke” olarak tanımlanmıştır. Daha sonralarında “askeri üs” olarak görülmüştür. ABD, Türkiye’yi Asya ülkelerine karşı; bir “model” olarak göstermekle beraber, Körfez petrolünün Avrupa pazarına aktarılmasında “geçit”, İslam ile Batı arasında “kültürel köprü” olarak görmüştür.²⁵⁴ Ancak günümüzde Suriye’de yaşanan gelişmeler bağlamında iki ülke özellikle PKK’nın Suriye kolu olan PYD’ye ABD desteğinin kesilmesi yönünde bir anlaşma noktasında bulunmuş değillerdir.

Bush tarafından 11 Eylül terör saldırıları sonrasında terörist olarak belirlenen ülkeler birer şer ekseni haline getirilmiştir. Bush’un söyleminde şer ekseni ülkeler olarak İran, Irak, Kuzey Kore gösterilmiştir. ABD tarafından ortaya konulacak olan eylem planında terörist kamplarını yok etmek ve terör örgütlerine ev sahipliği yapan topraklara adalet götürmeyi hedeflemiştir. Bunun dışında diğer bir amacın da elinde KİS bulunan ülkelerin dünyayı tehdit etmesinin önüne geçilmesi olduğu daha önce belirtilmişti. Bu amaçlara ulaşmak için ABD’nin bölgede askeri üs bulundurmamak istemesi doğal olarak görülebilir. Türkiye, ABD nezdinde bölgede söz konusu askeri üslerin konuşlanacağı jeopolitik önemi haizdir.²⁵⁵ Bunun yanında Türkiye’nin enerji üreten bir ülke olmamasına rağmen Orta Asya ve Kafkas coğrafyasında üretilen enerjinin iletim yolları civarında bulunması ABD tarafından Türkiye’ye verdiği önemi göstermektedir. Avrupa devletlerinin kullandığı doğalgazın ve petrolün söz konusu bölgeden karşılanması ABD gibi AB ülkelerinin de Türkiye’ye karşı

²⁵⁴ Atmaca, 117.

²⁵⁵ a.g.m., 128.

ilgi göstermesinin temelini oluşturmaktadır.²⁵⁶ Türkiye, Avrupa ile Asya kıtaları arasında bir köprü durumunda bulunması jeostratejik bakımdan da önemini artırmaktadır.²⁵⁷

ABD'nin Ortadoğu coğrafyasında ve özellikle Rusya'ya karşı Türkiye'ye ihtiyacının olacağı söylenebilir. İki ülke arasında geçmiş yıllardan günümüze kadar olan gelişmeler dikkate alındığında ABD'nin her türlü eylem programında Türkiye'ye karşı gözardı edilemeyecek bir önem atfedilmiştir. Ancak günümüzde ABD'nin Suriye'de PYD'ye verdiği desteği kesmemesi ve birlikte hareket etmesinden vazgeçmemesi halinde iki ülkenin geri dönüşü zor olacak bir ayrılık zeminine sürüklenmesi de söz konusu olabilecektir.

Bununla beraber ABD, 11 Eylül 2001 günü yaşadığı saldırılara kadar terörizmle mücadele stratejisi olarak müdahalenin ön planda olduğu bir anlayışı ortaya koymamıştır. Ancak kendisine karşı gerçekleştirilen saldırılar sonrasında saldırgan bir kimliğe bürünmüş ve terörizmle mücadelenin temelini sert güç unsurlarını yerleştirmiştir. Sert güç unsurlarının devreye girmesi ile ABD önce Afganistan toprakları içerisine girmiş akabinde de Taliban rejimine son vermiştir. Sonraki süreçte Irak'a müdahale edilerek Saddam tehdidi ortadan kaldırılmıştır.

Ortadoğu coğrafyasında yer alan devletlere karşı girişilen saldırılar beraberinde Batı dünyasının düşmanı direkt İslam dini olarak belirlenmesine kadar gitmiştir. Smith Richardson Vakfı'nın desteğiyle Amerika Düşünce Kuruluşu RAND'ın Milli Güvenlik Araştırma Bölümü'ne hazırlatılıp dönemin ABD Başkanı Bush'a sunulmuş olan "Sivil Demokratik İslam: Ortaklar, Kaynaklar ve Stratejiler"²⁵⁸ adını taşıyan rapor bu durumu açıklar niteliktedir. Söz konusu raporun hazırlanması düşmana karşı girişilecek savaşta strateji belirlemenin önemini göstermesi bakımından da anlamlıdır. Bahsi geçen raporda, İslam coğrafyasına edilecek hitabın şeklinden, onlara karşı izlenilmesi gereken stratejilere kadar bir çok konu ele alınmıştır. Müslümanlar, bahsi geçen raporda dört ana gruba ayrılmıştır:

²⁵⁶ a.g.m., 131-133.

²⁵⁷ Yılmaz, 2006, 364.

²⁵⁸ Günal, A. (2004). "Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye," *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 4 (1-2), 158.

Köktendinciler olarak sınıflanan birinci grupta İslam'ın şiddetten kaçınmadığı gibi yayılcı ve saldırgan bir tutum içerisinde buldukları belirtilmiştir. Rapora göre köktendinciler, tüm demokratik değerleri ve Batı kültürünü reddetmektedirler. Bunun yanında Batı'ya, özellikle ABD'ye karşı büyük bir kin de beslenmektedir. Köktendinci kesimde yer alanlar tarafından yasa ve ahlak değerlerini katı bir şekilde uygulayacak otoriter bir devlet yönetimi istemektedirler. ABD için bu gurubun taktiksel olarak belirli bir süre ile desteklenmesinden uzak durulması gerektiği ifade edilmiştir.

Gelenekçiler denilen ikinci grup mensuplarının, İslam dininin kurallarına sadakatle bağlı olmalarının yanında saldırgan ve şiddet yanlısı bir düşünce yapısına da sahip olmadıkları söylenebilir. Köktendincilerle mukayese edildiğinde kendileri daha ılımlı görüşe sahip olsalar da çağdaş demokrasilere ve Batı değerlerine gönülden bağlı değillerdir. Raporda ABD için bu grupla ilişkilerin barışçıl bir zeminde tutulmasının kendilerine yarar sağlayacağı düşüncesine yer verilmektedir.

Üçüncü grup olan modernistler (İlımlı İslam) ise günümüzde İslam'ın sahip olduğu katı anlayış ve uygulamalarında kapsamlı değişiklik yapılmasını istemektedirler. Bu grup mensuplarının Hz. Muhammed dönemindeki uygulamaları değişmez esas olarak kabul ettikleri belirtilirken o günlere ait sosyal ve tarihi şartların bugün geçerliliğini koruyamadığını görmektedirler. Bu kesime dahil olanlar, bireysel vicdanın üstünlüğü ile eşitlik ve özgürlüğe dayalı toplum anlayışı arayışı içerisindeyler. Bu kesim çağdaş demokratik esaslarla bağdaşmakta olup İslam dünyasının, küreselleşmenin bir parçası haline gelmesini istemektedir. Bu anlatılanlardan yola çıkılarak ABD'nin ılımlı İslam'ı, demokratik İslam'ın örneği ve esas vasıtası olmak için en uygun olanı olduğu görüşüne raporda yer verilmektedir.

Laiklerin oluşturduğu dördüncü grup mensupları Batı demokrasileri içinde din ile devlet işlerinin birbirlerinde ayrılmasını istemekle birlikte din olgusunu kamusal alandan özel alana indirgemişlerdir. Raporda ABD'ye göre politika ve değerler açısından Batı'ya en yakın olan grup laikler olarak ifade edilmiştir. Ancak; bu grupta yer alanlar tarafından genellikle yarı demokratik görünümlü otoriter bir yapı esas alınmakla birlikte çoğunlukla

solcu ve saldırgan milliyetçi ideolojileri benimsemektedirler. Buna bağlı olarak da ABD'yi dost olarak görmemektedirler.²⁵⁹

11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında ABD'nin sahip olduğu politikasında meydana gelen değişime bağlı olarak ilgisinin Ortadoğu coğrafyasına yöneltmesi, bunun sonucunda da Arap halklarının etkilenecek ülke yönetimlerinin değişim dalgasına maruz kalması ilk bakışta Arap Baharı'nın temelini teşkil etmektedir. Bu durum bir bakıma Mahan'ın da ifade ettiği gibi ABD'nin tüm dünyaya hakim olma amacına ulaşmada yardımcı bir olgu olarak değerlendirilebilir.²⁶⁰

Arap Baharı'nın ortaya çıkması sonrasında etkilediği ülkelerden biri de Suriye olmuştur. Bu dönemde Türkiye-Suriye ilişkileri hassas bir süreçten geçerek kimi zaman gerilimlerin yaşandığı bir hale de dönüşmüştür. Suriye, geçmişte ABD tarafından Afganistan ile Irak'a karşı girişilen müdahaleleri temel alarak kendisine karşı da buna benzer bir müdahalenin gerçekleştirilebileceğinden çekinmesinden kaynaklı olarak Türkiye'yle olumlu ilişkiler geliştirmeye çalışmıştır. Türkiye, Suriye yönetiminin kendi halkına karşı giriştiği çatışmalarda tepkisini sert bir şekilde göstermiştir. Türk kamuoyu nezdinde Suriye'ye karşı girişilecek bir savaş kimi çevrelerce desteklenirken başka bir kesim tarafından bu durum desteklenmemiştir.²⁶¹ İlişkilerin bu kadar sertleştiği dönem öncesinde Türkiye, Suriye ile ABD arasında elçilik görevini de üstlendiği zamanlar olmuştur. Türkiye, Suriye'de meydana gelen iç savaş durumunun ortaya çıkması sonrasında Suriye vatandaşlarına yönelik olarak açık kapı stratejisini hayata geçirirken ABD'nin Suriyeliler'i tehdit olarak algılamasına bağlı olarak Müslümanların ülkeye girişini sınırlandırması müttefiki konumunda yer alan ABD'nin aynı sürece farklı yaklaşım göstermesi bağlamında anlamlıdır.

Özellikle Suriye iç savaşı sürecinde bölgesel bir güç olarak görülen Türkiye, ABD ile ilişkilerini makul seviyede tutarak ilişkilerine yön verir ve Suriye stratejisini gerek terör örgütü PKK/PYD ile mücadele gerekse Suriye'nin toprak bütünlüğü ile vatandaşlarına karşı yürüttüğü politikasını aynı düzlemde sürdürmesi sayesinde bölge ülkeleri nezdinde

²⁵⁹ a.g.m., 158.

²⁶⁰ Akçay, E. ve Akbal, Ö. (2013). (Mahan'dan akt.) "ABD Güvenlik Politikasında Söylem ve Pratik", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11 (22), 14.

²⁶¹ Büyük firmalar ihracatları için birleşme ve satın almalar ile AB ülkelerinin şirketlerine yönelirken KOBİ'ler ise komşu ülkeleri, Kuzey Afrika ile Sahraaltı Afrika'ya yönelmektedir.

kendisine karşı olumlu bakış açısı sergilenmesini sağlayabilir. Özgürlüklere vurgu yapan, temellerini eşitlik ve demokrasi ilkelerine dayandıran ABD, sözde Suriye iç savaşı sürecinde DEAŞ ile mücadelesinde gösterememiştir. Günümüzde Ortadoğu coğrafyasındaki savaşların devam ettiği göz önünde bulundurulduğunda Türkiye soruna Atatürk'ün temellerini attığı “Yurtta Barış Cihanda Barış” ilkesi çerçevesinde yaklaşım gösterirken, ABD kendi çıkarları doğrultusunda terör örgütlerine destek sağlar bir düzlemde hareket etmektedir. YPG'ye yapılan 550 milyon \$ yardım bunun bir göstergesidir.²⁶²

Türkiye'nin özellikle terörizmle mücadele adı altında sergileyeceği stratejinin temelinde milli ve insani değerler yer almakta olup milletin iradesi de ön planda yer tuttuğu görülmektedir. Bahsi geçen hususlar çerçevesinde Türkiye ile ABD gibi müttefik konuma sahip iki devlet zaman içerisinde karşı karşıya gelebilmektedir. Bu durum müttefikliğin menfaat çatışmasına kadar devam ettiği şeklinde yorumlamayı mümkün kılmaktadır.

11 Eylül saldırıları; gelişmiş, son teknoloji silahlarla donatılmış orduya sahip, kendisini son derece güvende gören bir ülkeye karşı yapılmış olmasından dolayı farklı anlamları bünyesinde barındırmaktadır. Bu saldırılar zannedildiği gibi aslında hiçbir ülkenin güvende olmadığını, kendisini terör olaylarının dışında tutmayı başaramadığını göstermiştir. Saldırıları dikkate alındığında hedeflerin yüksek güvenliğe sahip yerlerin seçilmesi ve önceki saldırılardan farklı bir yöntem uygulanarak ortaya konulması terör örgütlerinin geçmiş eylemlerinden daha kanlı saldırılar yapabilecek güce ulaştıklarını göstermiştir. Bugün için devletlerin uğraması muhtemel terör saldırıları başka devletlerden kendilerine yöneltilen konvansiyonel tehditlerden çok daha fazla imkan dahilinde görülmektedir.

Batılı ülkelerin saldırılar ile sarsılan ABD'nin yanında yer almasının ilk etapta sergilenen en doğru strateji olduğu açıktır. Uluslararası bir sorun olan terörizmle mücadelenin başarıya ulaşmasında devletlerin birlikte hareket etmesi ilk adımı oluşturmaktadır. ABD gibi günümüzün süper devi olarak nitelenen bir devletin de terörizmle mücadelede başarılı olmak adına yanında başka devletleri de görmeyi arzuladığı saldırılar sonrasında görülmüştür. “*Ya bizimlesiniz, ya da teröristlerle*” şeklinde ortaya konulan durum bunun bir göstergesidir.

²⁶² İnternet: ABD'den Skandal Karar! PYD/PKK'ya Bütçeden Pay Ayırdılar. www.haberler.com adresinden 12 Şubat 2018'de alınmıştır.

ABD, Afganistan'a gerçekleştirdiği saldırılarda devletlerden aradığı desteği bulurken, terörizmin çözümünü rejimlerin demokratikleşmesi ile mümkün olabileceği savına dayandırarak Irak'ta ortaya koyduğu Saddam Hüseyin rejimini dönüştürme girişiminde aynı desteği bulamamıştır. Irak'ta yaşanan gelişmelere bakıldığında söylendiği gibi KİS'lerin bulunamaması, çok sayıda sivilin hayatını kaybetmesi, ortaya konulan insanlık dışı muameleler ve zulüm itibar kaybı yaşanmasında büyük pay sahibi olmuştur. Irak'ta meydana gelen siyasi ve ekonomik istikrarsızlığın, güvensizliğin yanında terör olaylarının artması Bush'un başarısızlığı olarak görülmüş, buna bağlı olarak da ABD'nin istediği bölgede lider ülke olabilmemesinin önüne geçilmiştir.

Saldırılarından sonra ABD tarafından sergilenen terörizmle mücadele edildiği yönünde ifadesi bulunan stratejiler geçen zaman süresinde etkin rol üstlenemediğini göstermiştir. Saldırıların hemen sonrasında ABD'nin yanında yer aldığını belirten bir çok ülke yaşanan sert güç uygulamaları sonucunda zaman içerisinde ABD'den uzaklaşmış ve terörizmle mücadelesinde Onlar'ı yalnız bırakmıştır. ABD'nin güvenlik tesisi amacıyla sert müdahaleler geliştirmesi arzuladığı gibi sonuçlanmamış, terör olayları devam etmiştir. 2003 yılında İstanbul'da İngiltere Başkonsolosluğu ile HSBC Bank'a yönelik El-Kaide tarafından yapılan saldırılar bunun bir göstergesidir.

ABD tarafından saldırıların hemen sonrasında terörizme karşı savaş ilan edilmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında ABD'nin sahip olduğu hegemonyasını artırmak gelmektedir. ABD, Ortadoğu bölgesinde bulunan petrol ile yer altı kaynaklarının kontrolünü ele geçirerek bölgeyi kontrol altında bulundurmaya amaçlamaktadır. Bunun gerçekleşmesi ile gerek bölgedeki ülkelerin Rusya'ya karşı kendi yanında yer alması sağlanacak gerekse İsrail'e destek olunacaktır. ABD, kendi güvenliğini ön planda tutarken, oluşması muhtemel tehditlerin de önüne geçmeyi engelleme gayesi içerisinde. Ayrıca kendi vatandaşlarının yanında müttefik devletler vatandaşlarının da korunması amacını taşıması yayılcı bir politika izlediğini söylemeyi olanaklı kılmaktadır.

11 Eylül saldırıları, İslam'a karşı düşmanlığın artması sonucunu da doğurmuş, Batılı ülkelerde İslam karşıtlığı hızla yükselişe geçmiştir. Yaşanan gelişmeler çerçevesinde Batılı ülkeler nezdinde Müslümanlar için önyargılı bir strateji ortaya konularak ayrımcı yaptırımlar sergilenmiş ve şiddete başvuru fiiller gerçekleşmiştir. Olumsuz

gelişmelerden sadece Müslümanlar etkilenmemiş, ABD kendi vatandaşları üzerinde de özgürlükleri kısıtlar nitelikte birçok düzenlemeyi hayata geçirmiştir. ABD’de 2008 yılında yapılan Başkanlık seçimlerinde Demokratik Parti adayı Barack Obama’nın Cumhuriyetçi Parti’den Başkan seçilen George W. Bush’un yerine seçimi kazanması halk tarafından Bush’un ortaya koyduğu politikaların başarısızlığını tesciller nitelikte olduğunu göstermiştir.

Bush tarafından saldırgan ve yayılmacı bir politika izlenirken Obama tarafından yumuşak güç devreye sokulmuş, akıllı politikaların uygulanması ile kalplerin ve beyinlerin kazanılması hedeflenmiştir. Bush tarafından sergilenen tek yanlı stratejilerin ABD için başarılı sonuçlar elde etmede etkisiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Obama, kendisinden önceki yönetimin başarısız olduğunu görerek öncekinin zıttı bir strateji izlemiş, dünya üzerinde geniş katılımlı işbirliklerinin tesisinin sağlanmasına yönelik söylemler geliştirmiştir.

Türkiye tarafından ABD’nin saldırılar sonrasında ortaya koyduğu stratejiye benzer bir stratejinin PKK ile mücadelede belirlenmesi Türkiye açısından pek mümkün görülmemektedir. Bunun en önemli nedeni olarak Türkiye’nin mücadelede yalnız başına olması gösterilebilir. 2003 yılında TBMM’de ikinci oylama ile kabul edilen tezkere sonrasında Türkiye’nin de destek verdiği ABD’nin Irak’a gerçekleştirdiği müdahale sırasında dahi Türkiye’nin hassasiyetini göz ardı ederek PKK ile mücadelede etkin rol üstlenmemesi bunun bir kanıtı olarak görülebilir.

Türkiye tarafından, ABD’nin terörizmle savaş içerisine girdiği dönemde bölge ülkeleri ile söz konusu dönemde sahip olduğu ikili ilişkilerde önemli bir değişiklik olmadığını söylemek mümkündür. Türkiye, Atatürk tarafından ifade edilen “*Yurtta sulh, cihanda sulh*” ilkesi çerçevesinde bir tutum içerisinde olmuştur. Hatta ABD ile müttefik olduğu zaman diliminde dahi Irak’a yönelik gerçekleştirilecek operasyon kapsamında TSK’ya sınır ötesi harekât yapma imkanı tanıyan tezkere TBMM’de kabul edilmemiştir. Ortaya konulan bu tutum Türkiye’yi bölgede barışın ve istikrarın sağlanmasında önemli bir aktör haline getirmiş olup Türkiye için her zaman ABD’nin yanında yer alan ülke imajının ortadan kalkmasını sağlamıştır. Ayrıca Türkiye komşularla sıfır problem ilkesi çerçevesinde, 2010 yılında ABD’nin isteği doğrultusunda, İran’ın gerçekleştirdiği nükleer

çalışmaların engellenmesi amacıyla söz konusu ülkeye yaptırım uygulanmasına yönelik BMGK'de yapılan oylamada red oyunu kullanmıştır.

Türkiye tarafından onlarca yıldır devam eden PKK ile mücadelede askeri yöntemler ön planda olmuş hala da olmaktadır. Türkiye'nin PKK ile mücadelesinde askeri yöntemlerin kullanılması ABD'nin El-Kaide'ye karşı sergilediği savaş stratejisine benzer olmakla birlikte tam olarak eşleştiğini söylemek mümkün değildir.

ABD, mücadelesinde Taliban yönetimini hedef alarak El-Kaide ile savaşa girmiştir. Bu savaşta devletler ABD'nin yanında yer almıştır. Türkiye'nin PKK ile sürdürdüğü savaşta hiçbir ülke Türkiye'nin yanında bulunmamaktadır. Kaldı ki; Belçika, Almanya, Fransa gibi devletler PKK'yı terör örgütü olarak dahi görmemektedir. Türkiye'nin PKK ile silahlı mücadelesi ABD'nin terörizmle savaş stratejisine sadece ismen benzer nitelikte olup bünyesinde barındırdıkları bağlamında herhangi bir ortak unsur taşımamaktadır. Ortak nokta sadece askeri unsurların kullanılmasıdır. Farklılıklar ise Türkiye'nin mücadelesini tek başına yapıyor olmasıdır. Ayrıca Türkiye tarafından hiçbir devlete karşı teröre destek vermesinden dolayı kendisine savaş ilan edilmesi yönünde bir girişimde bulunulmadığı gibi herhangi bir söylem dahi geliştirilmemiştir. Türkiye için komşu devletlerin toprak bütünlüğü her zaman öncelikli bir konu olmuştur.

Genel olarak; tüm ülkelerin kendilerine karşı girişilebilecek olası 11 Eylül benzeri büyük çaplı bir terör saldırısına maruz kalmaması için geniş katılımlı bir yol haritasının öncelikli olarak belirlenmesinin önemi açıkça ifade edilmelidir. Devletler, kendi çıkarlarını ön planda tutmadan, egemenliklerine müdahale edildiği fikrine kapılmadan, çok sayıda devletin katılımı ile belirlenecek olan neler yapılabileceğine yönelik geliştirilecek stratejilerin hayata geçirilmesi ve otoriter rejimlerde demokratikleşmenin özendirilerek ortaya konulacak çalışmaların sonuca ulaşması için gerekli teşvikleri ivedi ortaya koymalıdır. Dünya üzerinde pek çok gelişmemiş ülkede görülen küresel eşitsizliğin ve adaletsizliğin ortadan kaldırılmasına yardımcı olacak şekilde o ülkeye yönelik yapılacak yatırımlar ve olası tedbirler belirlenmeli ve süratle hayata geçirilmelidir. Üzerinde istikrarasızlığın yaşandığı ülkelere yönelik olarak özgürlüklerin ve adaletin yaygınlaştırılması için tüm devletler sorumluluk üstlenmelidir.

Sonuç olarak, bu çalışmada 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ABD'nin terörizm algısında meydana gelen değişime bağlı olarak ortaya konulan “terörizme karşı savaş” stratejisinin sorunu çözmeye etkisi incelenmiştir. Bush tarafından ortaya atılan stratejinin küresel boyuta ulaşan terörizmin etkisini ortadan kaldırmaya dönük her türlü girişimin meşru olarak görülmesi yanında sorunu çözmeye yönelik başarıyı sağlayamadığı sonucuna varılmıştır. Çalışma boyunca, devletlerarası işbirliğinin yapılmadan ve ülkelerin bir araya gelmeden kendi başlarına devlet dışı aktörlere roller vererek soruna müdahil olmaları ile hiçbir başarının elde edilemediği gibi bundan sonra da herhangi bir sonuç alınamayacağı görülmüştür. Terörizmle mücadelede başarının sağlanmasının şartı olarak ülkelerarası işbirliğinin geliştirilmesinin yanında vatandaşların da güveninin ve sempatisinin kazanılmasının sağlanması ile mümkün olacağı ortaya koyulmuştur.

KAYNAKLAR

- Abascal E. G. (2013). *İkiz Kuleler'den Arap Baharı'na Ortadoğu'da İmparatorluğun Sonbaharı* (Çev: B. Yıldırım ve S. Altunoğlu). İstanbul: Kaynak. (Eserin orijinali 2013'de yayımlandı).
- Akbaş, Z. (2011). "ABD'nin Ortadoğu Politikalarının Sürdürülebilirliği ve Ortadoğu'da Güç Mücadelesi". *History Studies International Journal of History*. 1-18.
- Akçay, E. ve Akbal, Ö. (2013). "ABD Güvenlik Politikasında Söylem ve Pratik", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11 (22), 7-29.
- Aksu, H., Şahinoğlu, M. C., Uygur, M. N.(2019), "Türkiye ve İran'ın Arap Baharı'na Yönelik Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme", *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 2 (1), 46-57.
- Aktaş, M. (2014). "Avrupa'da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi". *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*. 13 (1), 31-54.
- Alkan, N. (2010). "Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Deneyimi", İ. Bal ve S. Özeren (Editörler). *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele*. Üçüncü Baskı. Ankara. USAK, 79-124.
- Altıntaş, N. (2015). "Terörizmle Mücadelede Kırılma Noktaları ve Strateji Değişikliğinin Zamanlaması". *Milli Güvenlik ve Askeri Bilimler Akademisi Dergisi*. 2 (6), 1-21.
- Altun, F. M. ve Karaman, Ö. (2011). "Etnik Ayrılıkçı Terörle Mücadele Politikaları Kapsamında Türkiye ve İspanya Analizi". *Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler, Uluslararası Terörizm ve Sınırtaşan Suçlar Sempozyumu (UTSAS 2010) Seçilmiş Bildirileri-2*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 3-29.
- Altunışık, M. B. (2009). "Ortadoğu ve ABD: Yeni Bir Döneme Girilirken". *Ortadoğu Etütleri*. 1 (1), 69-81.
- Altuntaş, E. O. (2009) *Terörizme Karşı Savaş Stratejisi*. (Birinci Baskı). Ankara: İmge .
- Aras, B. (2013). "Türkiye Dış Politikası ve Büyük Orta Doğu", E. F. Keyman. (Editör). *Türkiye'nin Yeniden İnşası, Modernleşme, Demokratikleşme, Kimlik*. Birinci Baskı. İstanbul. Bilgi Üniversitesi Yayınları, 251-273.
- Arı, T. (2013). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, (Onuncu Baskı). Bursa: MKM, 521.
- Arıboğan D. Ü. (2007). *Terör, Korku Hali, Tarihin Sonundan Barışın Sonuna*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Profil.
- Asad, T., "Terörizm ve "Haklı Savaş" Üzerine Düşünmek", A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Birinci Baskı. İstanbul. Pınar, 109-148.

- Atacan, F. (2008). “Radikal İslam’ın Küresel bir Tehdite Dönüşüm Süreci: Afganistan Deneyimi”. *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 1 (1), 32-49.
- Ataman, M. ve Gökcan, Ö. (2012). “Bush Dönemi Amerikan Dış Politikası: Bir Aşırı-Yayılmacılık Denemesi”. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 7 (2) , 199-229.
- Ataöv, T. (2004). *11 Eylül: Terörle Savaş mı Bahane mi*. (Birinci Baskı). İstanbul: Alkım.
- Ayata, A. (2010). “Ortadoğu Perspektifinden Türkiye-ABD İlişkilerinin Yeni Boyutu”. *Akademik Bakış Dergisi*. 22, 1-16.
- Aydın, N. (2014). *Türkiye’nin İç ve Dış Tehditlerine Stratejik Bakış*, (İkinci Baskı). İstanbul: Parola.
- Baharççek, A. (2000). “Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10 (1), 11-27.
- Bal, P. (2014). “Avrupa Birliği’nin Arap Baharı’na Bakışı ve Dış Politikası Üzerine Bir Değerlendirme”, A. Gözkaman ve P. Paksoy (Editörler). *Arap Baharı Üzerine Değerlendirmeler*. Birinci Baskı. Ankara. Detay, 64-84.
- Bayer, E. (2007). *Terörist Örgütlerde Örgütsel Öğrenme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Bilican, N. (2005). “Pentagon’un Yeni Yol Haritası ve Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Politikalarına Etkileri”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 1, 60-69.
- Bilgiç, M. S. (2014). “PKK/KCK’nın Stratejisi, Taktikleri ve Taktik Düzeyde Etnik Terörle Mücadele”. *Bilge Strateji*. 6 (10), 85-114.
- Çelik, Ü. (2006). “ABD’nin Türkiye’nin AB Üyeliğine Bakışı Türkiye-ABD-AB Güvenlik ve Savunma İlişkileri”. *Akademik Bakış*, 10, 1-20.
- Chomsky, N., “Amerikan Dış Politika Geleneği ve Modern Zamanlar”, A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Birinci Baskı. İstanbul. Pınar, 13-41.
- Chomsky N. ve Achcar G. (2007). *Tehlikeli Güç ABD’nin Dış Siyaseti ve Ortadoğu, Terör, Demokrasi, Savaş ve Adalet Üzerine Diyaloglar*, (Çev.: Y. Alogan). İstanbul: İthaki Yayınevi. (Eserin orijinali 2007’de yayımlandı).18.
- Çapar, E. (2013). *Türkiye’de İç Güvenlik Yönetimi ve Terörle Mücadele. (Birinci Baskı)*. Ankara: Adalet, 54.
- Çelik, O. (2015). “Dini İstismar Eden Terör Örgütlerinin Radikalleşme Süreçleri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2 (22), 99-122.
- Çelik, Ü. (2006). “ABD’nin Türkiye’nin AB Üyeliğine Bakışı Türkiye-ABD-AB Güvenlik ve Savunma İlişkileri”. *Akademik Bakış*, 10, 1-29.

- Çetin, B. (2017). “Donald Trump’ın Radikal Terör Karşısındaki Nefret Söyleminin Yazılı Basında Ele Alınış Biçimi”. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 3 (3), 845-856.
- Çomak, H., ve Ultan, M. Ö. (2014). “Avrupa Birliği’nin Ortadoğu Politikası,” H. Çomak ve C. Sancaktar (Editörler). *Ortadoğu Analizi, İki Kutuplu Sistem Sonrası Ortadoğu ve Arap Baharı*. Birinci Baskı. İstanbul: Beta, 419-426.
- Çubukçu, M. (2011). “İnsanlık Adına Karanlık Bir Dönem”., A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Birinci Baskı. İstanbul: Pınar Yayınevi, 185-206.
- Dalgıç, L. (2014) “PKK-Suriye İlişkileri,” H. Çomak ve C. Sancaktar (Editörler). *Ortadoğu Analizi, İki Kutuplu Sistem Sonrası Ortadoğu ve Arap Baharı*, Birinci Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 367-381.
- Demirtepe, M. T. ve Erdoğan, İ. (2013). “Obama’nın Afganistan Stratejisi: Değişim ve Süreklilik”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 17, 49-83.
- Deniz, T. (2013). “Arap Baharı ve Türkiye: Siyasi Coğrafya Açısından Bir Değerlendirme”. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 18 (29), 65-78.
- Deniz, T. (2013). “Suriye’nin Durumu, ABD-Rusya ve Türkiye’nin Tutumu”. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 27, 314-332.
- Dönmez, R. Ö. (2004). “Küreselleşme, Batı Modernliği ve Şiddet: Batı’ya Karşı Siyasal İslam”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. 1 (4), 81-114.
- Düzgüt, S. A., ve Keyman, E. F. (2013). “Türkiye ve Avrupa Entegrasyonu: Hakkaniyet ve Mütakabiliyete Doğru”., E. F. Keyman (Editör). *Türkiye’nin Yeniden İnşası Modernleşme, Demokratikleşme, Kimlik*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 273-288.
- Efegil, E. (2016). “AK Parti Hükümetinin Orta Doğu Politikası ve ABD Yönetimi ile Batılı Uzmanların Eleştirileri”. *Gazi Akademik Bakış*. 9 (18), 45-58.
- Ekşi M. (2018). “Türk Dış Politikasının Ultimo Ratiosu: Yumuşak Güçten Sert Güce Türkiye’nin Suriye Politikası”, *Karadeniz Araştırmaları Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*, 15(60), 71-99.
- Enders, W., Sandlaer, T., (2005), “After 9/11: Is It All Different Now?”. *Journal of Conflict Resolution*, 49 (2), 2005 (April), 259-277.
- Ercins, G. (2009). “Küreselleştirici Modernliğin Bir Antitezi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 6 (1), 652-672.
- Erdağ, R. (2013). “Türkiye’nin Stratejik Kültürü ve Dış Politikada Yansıması”. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 8 (1), 51-76.

- Erol, M. S. (2007). “11 Eylül sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve Dört Tarz-ı Siyaset”. *Gazi Akademik Bakış*. 1 (1), 33-55.
- Erol, M. S., Çelik, K. E.(2018). “ABD’nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği”., *Ankasam Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), 14-45.
- Espesito, J. L., (2003) *Kutsal Olmayan Savaş, İslamcı Terör*. (Çev.: N. Yılmaz ve E. Yılmaz). İstanbul: Oğlak. (Eserin orijinali 2002’de yayımlandı).
- Falk, R. (2011). “9/11&9/12+10= ABD, El-Kaide ve Dünya.” (Çev. Mehmet Babacan), A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001- 2011*, Birinci Baskı. İstanbul. Pınar, 41-62.
- Fırat, B. Ş. (2014). “Türkiye’de Doksanlar: Devlet Şiddetinin Özgünlüğü ve Sürekliliği Üzerine Bir Deneme”., G. Çeğin ve İ. Şirin (Editörler). *Türkiye’de Siyasal Şiddetin Sonuçları*. İkinci Baskı. İstanbul. İletişim, 369-401.
- Güdek Ş., (2017) ABD’nin Zora Dayalı Dış Politikasında Söylemsel Bir Değişim: 11 Eylül Terörü, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 10 (4), 143-158.
- Gül, T. (2012). *Terör&Terörizm*. İstanbul: Ark Yayınevi.
- Günel, A. (2004). “Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye,” *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 4 (1-2), 156-164.
- Gündoğan Ü. (2008) *Amerikan Yüzyılı Amerika Birleşik Devletleri’nin Yükselişi ve 11 Eylül 2001*, Ankara. Adres.
- Güngör, F. A. ve Bulut A. T. (2010). “11 Eylül Sonrası Dönemde Transatlantik İlişkiler ve Ortadoğu”. *Akademik Ortadoğu*. 4 (2), 91-102.
- Gürson, A. P. (2014). *Büyük Güçlerin Suriye Planı*. (İkinci Baskı). Ankara: Kripto.
- Hatipoğlu, E. (2014). “Arap Baharı ve Türkiye,” A. Gözkaman ve P. Paksoy (Ediörler). *Arap Baharı Üzerine Değerlendirmeler*, Birinci Baskı. Ankara: Detay, 49-63.
- Heywood A. (2007) *Küresel Siyaset*, Çev.: N. Uslu, H. Özdemir, Ankara: Liberte. (Eserin orijinali 2011’de yayımlandı).
- Hürsoy, S. (2005). “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Kıskaçında Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 1, 34-47.
- Irmak, F. ve Kahya, Y. (2014). “Amerika Birleşik Devletleri’nde Terörizm ve Terörizm Korkusu: 11 Eylül Terör Saldırılarının Öncesi ve Sonrasına İlişkin Bir Analiz”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7 (33), 315-324.
- Kadıoğlu, A. (2013) “Vatandaşlık, Bireysellik ve Kadınlar”., E. F. Keyman (Editör). *Türkiye’nin Yeniden İnşası, Modernleşme, Demokratikleşme, Kimlik*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 65-79.

- Kepsutlu, B. (2016). *Amerika'nın Ortadoğu Politikası*, İstanbul: İnkılap.
- Keyman E. F., (2011) "11 Eylül, Kimlik ve Demokratik Dünya Düzeni", A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Birinci Baskı. İstanbul. Pınar, 65-91.
- Keyman, E. F. (2005). *Değişen Dünya Dönüşen Türkiye*, (Birinci Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kılınç, D. (2008). "Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 12 (1-2), 949-982.
- Köylü, M. (2018) "Suriye, PYD/YPG Yapılanması Ve Zeytin Dalı Harekâtı", *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 11, 70-86.
- Küçükşahin, A. (2005). "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu PKK Terörüne Hazırlayan Nedenler". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 2, 63-94.
- Mango, A. (2005). *Türkiye'nin Terörle Savaşı*. (Çev.: O. Azizoğlu). İstanbul: Doğan Yayınevi. (Eserin orijinali 2005'de yayımlandı).
- Memiş, H. (2015). "İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 14 (52), 100-114.
- Oktay, E. G. (2012). "11 Eylül Sonrası Amerika Birleşik Devletleri Kamu Diplomasisi," İ. Aydıngün ve A. M. Özdemir (Editörler). *11 Eylül Küresel Felakete Yerel Yorumlar*. Birinci Baskı. Ankara. Tan, 85-104.
- Onbaşı F. G. (2012) "11 Eylül: Neydi, Neyi Değiştirdi", İ. Aydıngün ve A. M. Özdemir (Editörler). *11 Eylül Küresel Felakete Yerel Yorumlar*, Birinci Baskı. Ankara. Tan, 13-45.
- Öncel, M. A. (2018) "ABD'nin Ortadoğu'ya Yönelik Kamu Diplomasisi: Obama ve Trump Dönemi", *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 1 (1), 92-104.
- Özcan, A. B. (2011). "Uluslararası Güvenlik Sorunları ve ABD'nin Güvenlik Stratejileri". *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 22, 451-470.
- Özdemir, A. M. (2012). "11 Eylül ve Yeni Devlet Biçimi," İ. Aydıngün ve A. M. Özdemir (Editörler). *11 Eylül Küresel Felakete Yerel Yorumlar*, Birinci Baskı. Ankara. Tan, 47-83.
- Özkan, M. F., (2016). "Demokratların Dış Politika Gelenekleri Bağlamında Obama'nın Suriye Politikası". *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (3), 1-35.
- Özpek, B. B. (2012). "En Uzun On Yıl: 11 Eylül Sonrası Ortadoğu". *Ortadoğu Etütleri*, 3 (2), 183-215

- Pirinççi, F. (2008). Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Orta Asya Politikası: Beklentiler ve Gerçeklikler, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (1), 207-235.
- Pirinççi F., (2011) (Solmirano ve Wezeman'dan akt.), "ABD-Suudi Arabistan Silah Anlaşması, *Akademik ORTA DOĞU*, 5 (2), 61-84.
- Sancaktar, C. (2014). "Ortadoğu'da Değişimin Dışsal Föktörleri," H. Çomak ve C. Sancaktar (Editörler). *Ortadoğu Analizi, İki Kutuplu Sistem Sonrası Ortadoğu ve Arap Baharı*. Birinci Baskı. İstanbul. Beta, 529-553.
- Schmid, A. P. (Editör) (2011), *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, New York and London: Routledge, 39-98.
- Sever, A. (2012). *Türkiye'nin Ortadoğu İlişkileri, Kavramsal ve Olgusal Bir Analiz*, İstanbul: Derin.
- Sinkaya, B. (2011). "Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Ortadoğu Politikası ve Batı Etkisi". *Adam Akademi*, 1, 79-100.
- Somuncuoğlu, A. (2012). "11 Eylül'den Sonra Orta Asya: Tek Kutupluluktan Çok Kutupluluğa," İ. Aydingün ve A. M. Özdemir (Editörler). *11 Eylül Küresel Felakete Yerel Yorumlar*, Birinci Baskı. Ankara. Tan, 105-134.
- Stevens, M. J., (2005), "What is Terrorism and Can Psychology Do Anything to Prevent It?", *Behavioral Sciences and The Law*, Volume 23, Issue 4, (July/August), 507-526.
- Şahin, İ. (2014). "Uluslararası İlişkiler Teorileri Açısından Terörizmle Mücadelede İşbirliği". *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*. 5 (1), 69-84.
- Şen, F. (2018). **Demokratik Toplumlarda Siyasal Şiddet ve Terörizm: Nedenlere ve Sonuçlara İlişkin Kavramsal Bir Çözümleme**. Ankara: Kilit.
- Tangör, B. (2012). "Kuramsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikaları". *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*. 8 (30), 59-92.
- Taşdemir, F. (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi, (Birinci Baskı)*. Ankara: USAK, 44.
- Telatar, G. (2012). "Barack Obama'nın Dış Politikasında Demokrasinin Yayılması Misyonu". *Alternatif Politika Dergisi*, 4 (1), 54-83.
- Tocci, N. (2013). *Türkiye'nin Avrupa'daki Geleceği, ABD-AB-Ortadoğu Üçgeninde Türkiye'nin Yeri* (Çev.: N. K. Tayanç ve D. Tayanç). İstanbul: İnkılap. (Kitabın orijinali 2011'de yayımlandı).
- Topal, A. H. (2014), "Uluslararası Barış Ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 5 (19), 101-126.

- Türkkahraman, M. ve Şahin, K. (2011) *Ayrılıkçı Terörle Mücadelede Sosyal Bütünleşmeyi Sağlayıcı Unsurlar. Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler, Uluslararası Terörizm ve Sınıraşan Suçlar Sempozyumu (UTSAS 2010) Seçilmiş Bildirileri-2*. Ankara: Başak, 51-52.
- Türkmen, F. (2012). *Kırılğan İttifaktan “Model Ortaklığa”: Türkiye-ABD İlişkileri*. (Birinci Baskı). İstanbul: Timaş.
- Türkmen, İ. (2014). “Türkiye Cumhuriyeti’nin Orta Doğu Politikası”. A. Sandıklı ve E. Kaya (Editörler). *Orta Doğu’da Değişim ve Türkiye*. İstanbul. Bilgesam, 1-37.
- Üste, A. N. ve Yılmaz, L. (2014). “Büyük Güçler, Suriye ve Türkiye”. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 12 (2), 140-152.
- Yalçın, H. B., (2015). “Obama Starteji ve Ortadoğu”. *Akademik Orta Doğu,*” 9 (2), 55-74.
- Yalçın, S. (2006). “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2 (4), 98-119.
- Yılmaz, S. (2006). *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*. (Birinci Baskı). İstanbul: Alfa.
- Yılmaz, S. (2014). *Türkiye’deki Amerika, İkili İlişkiler ve ABD’nin Örtülü Operasyonları*. (Birinci Baskı). İstanbul: Kaynak.
- Yılmaz, N. (2011). “10 Yıl Sonra 11 Eylül: Dünya Siyasetinde Siyasal Temsil Krizi.”, A. Babacan (Editör). *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*. Birinci Baskı. İstanbul. Pınar Yayınevi, 91-106.
- Zengin, G. (2013). *Kavga: Arap Baharı’nda Türk Dış Politikası 2010-2013*, İstanbul: İnkılap.

İnternet Kaynakları

- ABD’den Skandal Karar! PYD/PKK’ya Bütçeden Pay Ayırdılar; Web: <https://www.haberler.com> Son Erişim Tarihi: 12.02.2018.
- ABD Yeni Terörle Mücadele Stratejisini Açıkladı; Web: <https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-yeni-terorle-mucadele-stratejisini-acikladi/4600256.html> Son Erişim Tarihi: 08.11.2018.
- Atmaca, A. Ö. “11 Eylül Jeopolitik Anlatısı İçerisinde Türk-Amerikan İlişkileri”. Web: http://www.akademikortadoğu.com/belge/ortadoğu14makale/ayse_omur_atmaca.pdf Son Erişim Tarihi: 23.12.2014.
- Aydın A. B., “Uluslararası Hukukta Önleyici ve Öngörücü Meşru Müdafaa Hakkı”: Web: <http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerIV/146.pdf> Son Erişim Tarihi: 29.05.2019.

Birleşmiş Milletler Antlaşması; Web:

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> Son Erişim Tarihi: 12.12.2016.

BMGK 2170 sayılı karar; Web:

<http://www.interpol.pol.tr/Documents/BM%20G%C3%BCvenlik%20Konseyi%20%202170%20say%C4%B1%C4%B1%20karar.pdf> Son Erişim Tarihi: 18.12.2016.

CEO Anketi; Web:

<http://www.pwc.com/gx/en/ceo-agenda/ceo-survey-2016.html>, Son Erişim Tarihi: 22.01.2016.

Erol Başaran BURAL, “Türkiye’nin 2017 Yılında Terörle Mücadele Stratejisi: Önleyici Kolluk ve Kesintisiz Mücadele”; Web:

<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2017/12/29/8780/turkiyenin-2017-yilinda-terorle-mucadele-stratejisi-onleyici-kolluk-ve-kesintisiz-mucadele> Son Erişim Tarihi: 16.03.2018.

El Kaide Saldırıları Üstlendi; Web:

<http://arsiv.ntv.com.tr/news/244874.asp> Son Erişim Tarihi: 09.03.2018.

Ertan EFEGİL, “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”; Web:

<http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/94-tuerk-di-poltkasi-ve-kamu-dplomass> Son Erişim Tarihi: 07.11.2018.

FBI Raporu; Web:

https://translate.google.com.tr/translate?hl=tr&sl=en&u=https://www.fbi.gov/file-repository/stats-services-publications-terror_96.pdf&prev=search, Son Erişim Tarihi: 30.10.2018.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Hukuki Müzakere Toplantıları 28 Kasım 1 Aralık

2013 Nevşehir; Web: <https://docplayer.biz.tr/24362394-Hakimler-ve-savcilar-yuksek-kurulu-hukuki-muzakere-toplantilari-28-kasim-1-aralik-2013-nevsehir.html>, Son Erişim Tarihi: 23.02.2019.

İdeoloji tanımı; Web:

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c706f33f3b097.86043525 Son Erişim Tarihi: 22.06.2015.

İran Cumhurbaşkanlığı Seçimleri (2009); Web:

https://tr.wikipedia.org/wiki/2009_%C4%B0ran_se%C3%A7imleri_g%C3%B6sterileri Son Erişim Tarihi: 15.12.2016.

İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne Silahlı Saldırı; Web:

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1060904-vatan-caddesindeki-emniyet-mudurlugunde-silahlı-saldiri> Son Erişim Tarihi: 09.03.2018.

- Kanat K. B., “Önleyici Savaş ile Stratejik Sabır Arasında Amerika Birleşik Devletleri’nin Ulusal Güvenlik Stratejisi,” Web: http://file.setav.org/Files/Pdf/20150219103347_abdnin-ulusal-guvenlik-stratejisi-pdf.pdf, s. 1-7. Son Erişim Tarihi: 14.12.2016.
- Küresel CEO Anketi, Röportaj: Pwc Türkiye Başkanı Haluk Şahin Haberi; Web: <http://www.haber24.com/kuresel-ceo-anketi-roportaj-pwc-turkiye-baskani-haluk-sahin-haberi-406256>, Son Erişim Tarihi: 22.01.2016.
- Müdahale pahalı ve riskli bırakalım Suriye bölünsün; Web: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/mudahale-pahali-ve-riskli-birakalim-suriye-bolunsun-24091795> Son Erişim Tarihi: 12.06.2019.
- Obama Yönetiminin 1. Ulusal Güvenlik Belgesi’nin Türkçe Metni; Web: <http://www.pressmedya.com/amerika/10404/abd-ulusal-guvenlik-strateji-belgesi-tam-metni-1.html> Son Erişim Tarihi: 14.12.2016.
- Russel Mahkemesi; Web: https://tr.wikipedia.org/wiki/Russell_Mahkemesi Son Erişim Tarihi: 22.01.2015.
- Soruş, G., “Arap Baharı’nın Gölgesinde Avrupa Birliği Komşuluk Politikası” Web: <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/avrupa-birligi-arastirmalari-merkezi/arap-baharinin-golgesinde-avrupa-birligi-komsuluk-politikasi> Son Erişim Tarihi: 12.06.2019.
- Sovyetler Birliği’nin Afganistan Müdahalesi; Web: https://www.tr.wikipedia.org/wiki/Sovyetler_Birli%C4%9Fi%27nin_Afganistan%27a_m%C3%BCdahalesi, Son Erişim Tarihi: 28.03.2016.
- Suriye’de kaç kez kimyasal silah kullanıldı?; Web: <https://www.ntv.com.tr/dunya/suriyede-kac-kez-kimyasal-silah-kullanildi,343I8TRITkCj8jjH061zXA> Son Erişim Tarihi: 09.03.2018.
- Şimşek, M. “2011-2017...Suriye’de 6 Yılda Neler Oldu Web: <https://www.bik.gov.tr/2011-2017-suriyede-6-yilda-neler-oldu/> Son Erişim Tarihi: 02.05.2019.
- Terör, terörizm tanımı; Web: http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c706f30676768.07064570, Son Erişim Tarihi: 12.06.2015.
- Trump’ın ilk yılında ABD-Türkiye ilişkileri nasıl bir seyir izledi?; Web: <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42619400> Son Erişim Tarihi: 08.03.2018.
- Türk Ceza Kanunu; Web: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, Son Erişim Tarihi: 23 Şubat 2019.

- Türkiye'nin Girişimci ve İnsani Dış Politikası; Web:
<http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa> Son Erişim Tarihi:
 15.02.2018. Türkiye-İrak ilişkileri nereden nereye?; Web:
<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiye-irak-iliskileri-nereden-nereye> Son Erişim
 Tarihi: 19.03.2018.
- Türkiye'nin Milli Savunma Politikası; Web:
http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/2326/turkiyenin_milli_savunma_politikasi Son
 Erişim Tarihi: 25.12.2017.
- Türk'e yeni suikast girişimi; Web:
<http://www.gazetevatan.com/turk-e-yeni-suikast-girisimi-439406-gundem/> Son
 Erişim Tarihi: 09.03.2018.
- Türkiye'de "Canlı bomba" eylemleri; Web:
<https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiyede-canli-bomba-eylemleri?page=29> Son
 Erişim Tarihi: 09.03.2018.
- Türkiye'de son dönemde çok sayıda saldırıyı üstlenen TAK kimdir?; Web:
<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38299763> Son Erişim Tarihi:
 09.03.2018.
- Ukrayna Krizi: ABD Hegemonyasının Sonunun Başlangıcının sonu?; Web:
<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/amerika-arastirmalari-merkezi/2014/05/20/7605/ukrayna-krizi-abd-hegemonyasinin-sonunun-baslangicinin-sonu> Son Erişim Tarihi: 09.03.2018.
- UKUSA; Web:
https://tr.wikipedia.org/wiki/UKUSA_Anla%C5%9Fmas%C4%B1
 Son Erişim Tarihi: 30.03.2016.
- UTSAM Raporu, 2010; Web:
<http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/uhamer/Ter%C3%B6rle%20C4%B0lgili%20Uluslararası%C4%B1%20Belgeler/Yeni%20klas%C3%B6r/ABD'nin%20Ter%C3%B6rle%20M%C3%BCcadele%20Politikas%C4%B1.pdf> Son Erişim Tarihi:
 17.12.2016.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ALTINTAŞ,
Uyruğu Cem :
Doğum tarihi ve yeri :
Medeni hali
Telefon
Faks :
e-mail :

Eğitim

Derece

Yüksek lisans

Lisans

Lise

İş Deneyimi

Yıl

Görev

Yabancı Dil

Yayımlar

.....

Hobiler